

Traktori muistojen kuljettajana

Naisten kokemukset maaseudun teknologisesta muutoksesta Traktorini-muistitietokeruun
(2007–2008) valossa

Sonja Inkeri Vaskivuori

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Kulttuurihistoria

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Kulttuurihistoria

Sonja Inkeri Vaskivuori

Traktori muistojen kuljettajana. Naisten kokemukset maaseudun teknologisesta muutoksesta Traktorini-muistitietokeruun (2007–2008) valossa.

Sivumäärät: 70, 3.

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee naisten kokemuksia maatalouden koneellistumisesta. Tutkielman alkuperäisaineistona käytän Suomen Maatalousmuseo Saran ja Suomalaisen Kirjallisuuden seuran Traktorini-muistitietokeruuta vuosilta 2007 ja 2008. Käytän vain naisten ja pariskuntien vastauksia. Tutkimuksessa yhdistyvät muistitieto, kokemushistoria, aistihistoria ja tunteet metodologiseksi kokonaisuudeksi. Muistitiedon avulla selvitetään, millaisia tunteita hevosiin ja uusiin traktoreihin on ja miten muuttunut maaseutu on koettu aistimuksineen.

Koko tutkielmaa läpäisee kokemusrakenteen käsite, jonka avulla muistitietovastaukset on jaettu kolmeen ryhmään. Kokemusrakenteella tarkoitetaan kaikenlaisia yhteiskunnan rakenteita, jotka johtavat tietynlaisten kokemusten kokemiseen. Tässä tutkimuksessa kaikkia muistelijoina yhdistäviä rakenteita ovat suomalaisuus ja naiseus, heitä taasen erottaa suhde traktoriin, maatalouteen ja maaseutuun. Traktorinaiset kertovat muistoissaan ajaneensa traktorilla, ja he ovat ainakin nuoruudessaan asuneet maatilalla. Muistiinkirjaajat muistelevat jonkun läheisen miehen traktoria, tai kirjoittavat läheisen muistelun perusteella. Heistä monet kuvailevat itseään emänniksi, ja heillä on niin ikään maataloustaustaa. Kesävieraat taasen muistelevat mökkipaikkakunnan traktoreita, ja heistä monet ovat tietyllä tapaa ulkopuolisia maaseudulla.

Riippuu muistelijan ryhmästä, millaisia tunteita ja kokemuksia heillä on traktoreihin liittyen. Traktorinaisille kone oli työväline, mutta joillekin heistä jopa läheinen kumppani. Muistiinkirjaajien tunteet traktoreihin liittyivät traktorin omistaneeseen läheiseen. Kesävieraat olivat traktoreita kohtaan eniten kriittisiä, ja vaikka muissakin ryhmissä hevosesta luopuminen koettiin raskaasti, näyttää muutokseen tottuminen olleen kesävieraille kaikista vaikeinta. Traktorimuistoihin liittyy myös muuttuneen maaseudun kokemista. Monet kirjoittavat uudesta ääniympäristöstä, muista aisteista vähemmän. Maaseutuun liittyy myös nostalgiaa, joka korostuu siellä vain toisinaan käyvien kesävieraiden muistoissa.

Avainsanat: traktorit, maatalous, muistitietotutkimus, rakennemuutos, lähihistoria, naishistoria, hevonen, maaseutu, nostalgia

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Lähteet ja kysymyksenasettelu	2
1.2	Teoriat ja menetelmät	3
1.3	Tutkimustilanne	7
2	Traktorit ja naiset	10
2.1	Traktorinaiset	11
2.2	Muistiinkirjaajat	18
2.3	Kesävieraat	24
3	Luopumisen tuskaa ja uutuudenviehätystä	29
3.1	Hevonen ja siitä luopuminen	29
3.2	Uutuuttaan kiiltävä traktori	36
3.3	Vakiintunut kumppani	41
4	Aistittua nostalgiaa	48
4.1	Aistittuja muutoksia maalaismaisemassa	49
4.2	Kesävieraan nostalgisoitu maaseutu	53
4.3	Nostalgiaa ja kaipuuta	56
5	Lopuksi	60
	Lähteet	64
	Liitteet	71
	Liite 1. Keruukutsu	71

1 Johdanto

Maatalous, nykyään ammatti ja yritystoiminta, oli Suomessa vielä sotien jälkeen pientilavaltaista, osin omavaraistaloutta ja koski isoa osaa väestöstä. Traktoreiden tulo muutti niin yhteiskuntaa kuin työtä ja elämää maatiloilla ja maaseudulla. Yleensä teknologia on liitetty miehiin, mutta traktorit ovat tietysti vaikuttaneet myös naisten elämään.¹

Ensimmäiset traktorinkaltaiset kulkuvälineet toimivat höyryvoimalla. Toimivan polttomootoritraktorin kehittäjänä pidetään iowalaista John Froelichia.² Suomeen ensimmäiset traktorit saapuivat 1910-luvulla, mutta ne olivat kalliita ja tehottomia harvinaisuuksia. 1930-luvulla koneet olivat jo kehittyneempiä, mutta lama ja toinen maailmansota polttoainesäännöstelyineen hidastivat konekauppaa.³ Sotien jälkeen traktoreiden tuontia rajoitettiin vuoteen 1957 asti, minkä jälkeen ne alkoivat yleistyä Suomessa. 1950-luvun alussa hevostyö vastasi 60 prosenttia maatalouden kaikesta energiankäytöstä, kun 1980-luvulla hevostyön osuus ei tilastoissa näy enää lainkaan.⁴

Suomessa alkoi nopea rakennemuutos, kun maaseudun lapset muuttivat kaupunkeihin opiskelujen ja työn perässä 1960-luvulta alkaen. Vuonna 1950 70 % suomalaisista sai elantonsa maataloudesta, kun vastaava luku vuonna 1990 oli enää reilu 10 %.⁵ 1960-luvulta lähtien maatilojen tuotantosuunnat alkoivat eriytyä ja tilat erikoistua. Samaan aikaan pienimmät joutuivat kannattamattomina lopettamaan maatalouden.⁶

Yhteiskunnan tason vaikutuksia hevosen korvaamisesta maataloustyössä traktorilla on mahdotonta liioitella. Henkilökohtaisella tasolla vaikutukset saavat vielä uuden, muistelijan ja kokijan muutoksille itse antaman kerroksen ja sävyn. Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen Traktorini-muistitietokeruun⁷ naisten ja pariskuntien vastauksia. Osoitan, että naisten traktorimuistoja tarkastelemalla on mahdollista tuoda esiin, miten monimuotoisesti ja tunteita herättäen traktorit ovat vaikuttaneet ihmisiin siitä huolimatta, ovatko he itse ajaneet traktoria tai kokeneet sen tuoman muutoksen kauempaa.

¹ Rasila 2004, 488–489.

² Ploughing Pioneers: Tractor history through the MERL collections. Museum of English rural life:n kotisivut. The Tractor. Froelich Tractor Museum:in kotisivut.

³ Vihola 2004, 354.

⁴ Niemelä 2004, 193–197.

⁵ Markkola 2004, 15.

⁶ Haapala 2004, 233–251. Vihinen 2004a, 255–286.

⁷ Sarka DO 11. Keruukutsu ks. Liite 1.

1.1 Lähteet ja kysymyksenasettelu

Pro gradu -tutkielmani aineisto koostuu Suomen Maatalousmuseo Saran ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vuosina 2007–2008 keräämästä Traktorini-muistitietokeruusta, johon on 137 kirjallista vastausta museon kokoelmissa. Teemoja kirjoituskutsussa on kolme: *Ensimmäinen traktorini; Hevonen lähti, traktori tuli ja Elämäni traktorit*.⁸ Rajaan Traktorini-kyselyn kirjoitelmat sukupuolen perusteella naisten ja pariskuntien vastauksiin. Suomen Maatalousmuseo Saran tilastointi kirjoittajien sukupuolista on tehty vastaajan etunimen perusteella.⁹ Naisten vastauksia on 25 ja miehen ja naisen yhdessä kirjoittamia vastauksia kaksi, joten kaiken kaikkiaan aineistoni koostuu 27 vastauksesta.

Suomalaisessa ja kansainvälisessä maataloushistoriassa, maatalouskoneisiin liittyvässä tutkimuksessa ja ylipäänsä teknologian tutkimuksessa naisten ääni on lähes kuulumattomissa. Carrie Meyer kirjoittaa, että maatalousteknologian historiassa on kiinnostuttu lähinnä miehistä ja heidän lempikoneistaan.¹⁰ Teknologian historiassa sukupuolesta kirjoittaneen Tiina Männistö-Funkin mukaan teknologian historiaa ei voi täysin ymmärtää, jos ei ota sukupuolta huomioon.¹¹ Ajankohtaiseksi aiheeksi naiset ja traktorit on Suomessa tehnyt sosiaalisen median maatalousvaikuttaja ja yksin maatalaansa pitävä ”isännätär” Anne-Mari Tarkkio, joka julkaisee sosiaalisessa mediassa videoita arjestaan maatilallaan.¹² Satakuntalainen Tarkkio on Amskidabamski-Instagramtilillään julkaissut muun muassa videon, jolla vastaa kommenttiin ”mut kuka siis siellä on isäntänä? Pitää tilalla sellanen olla” kuvaten samalla itseään peilin kautta.¹³

Jotkut Traktorini-keruun naisvastaajista ovat kirjoittaneet hyvin lyhyesti ja yleisemmällä tasolla, toiset ovat kirjoittaneet pidemmin ja yksityiskohtaisesti, osa teemoihin jaettuina kokonaisuuksina. Lähes kaikissa teksteissä toistuvat tunteet, olivatpa ne sitten hevosesta luopumisen haikeutta, uutuuttaan kiiltävän traktorin ihailua, hevoseen tai traktoriin liitettyjä rakkaita muistoja tai nostalgiaa maaseutuun. Jotkut ovat kirjoittaneet läheisensä puolesta, itse

⁸ Sarka DO 11.

⁹ Yksi vastaajista on etunimen perusteella kirjattu naiseksi, mutta valokuvat ja kirjoittajan viittaaminen itseensä isäntänä tuovat ilmi, että kyseessä onkin mies, jolla on molempien sukupuolten käytössä oleva etunimi. Sarka DO 11:5.

¹⁰ Meyer 2018, 118.

¹¹ Männistö 2005, 5.

¹² Some toi Anne-Mari Tarkkiolle, 29, kunnon traktorin ja paremman palkan: ”Kuuden euron tuntipalkalla ei elä”. Yle.fi.

¹³ Anne-Mari Tarkkio [Amskidabamski]: Instagramvideo 15.1.2026.

muistelleet läheisen traktoria tai lapsuuden kylän tai mökkipaikkakunnan traktoreita. Joidenkin vastausten mukana on valokuvia, lehtileikkeitä tai ostokuitteja.

Tarkasteluajankohta alkaa vuodesta 1938, jolloin aineistoni ensimmäinen traktorihankinta muistellaan tehdyn. Rajaus päättyy kirjoitusaikaan eli vuoteen 2007 tai 2008, johon monet vastaajista vertaavat muisteltua. Suuri osa vastausten ensimmäisistä traktorihankinnoista on tehty 1960-luvulla. Vastaajat ovat syntyneet 1920–1950-lukujen aikana, joten muistelleessaan he ovat kaikki jo olleet iäkkäämpiä. Todettakoon kuitenkin, että vain reilut puolet rajaukseni vastaajista ovat ilmoittaneet syntymävuotensa. Tutkielmassani on perin pitkä aikajänne lähihistoriaan, eikä monissa kirjoituksissa käy yksiselitteisesti ilmi, mistä ajasta vastaaja kirjoittaa. Vaikka vastaaja kertoisikin milloin ensimmäinen traktori on hankittu, saattaa aiheeseen liittyvä muu tieto tai anekdootti jäädä ajallisesti paikantamatta. Muistelu ja muisteltuja kokemuksia koskeva alituinen uudelleen rakentumisen luonne otettuna huomioon ei olekaan olennaista tietää tarkkoja ajankohtia, vaan tarkastella muistoja aina uudelleen muovautuvina ja rakentuvina.

Jaan aineistoni eli traktorini-muistitietokeruun naisvastaajat kolmeen ryhmään sen perusteella, mikä heidän roolinsa on heidän omissa traktorimuistoissaan. Ensimmäinen ryhmä ovat traktorinaiset. Tähän ryhmään olen jaotellut kymmenen kirjoitusta: kaikki, joissa kirjoittaja mainitsee itse ajaneensa traktoria. Toinen ja isoin ryhmä ovat muistiinkirjaajat, joita on 12. He kirjoittavat traktorimuistoja jonkun muun, yleensä miespuolisen sukulaisen, traktorista. Viimeinen ryhmä on pienin, viiden kirjoituksen kesävieraat. He muistelevat traktoreita esimerkiksi lapsuudenmaisemassaan tai kesämökkipaikkakunnallaan. Läpi tutkielman viittaa muistelijoihin sen perusteella, mihin ryhmään he kuuluvat.

Kysyn, miten Traktorini-muistitietokeruuseen vastanneet naiset ja pariskunnat ovat kokeneet traktoreiden tulon. Lisäksi kysyn, miten eri muistelijaryhmien kokemukset eroavat toisistaan. Entä millaisia ovat olleet muistelijoiden tunteet hevosta tai traktoria kohtaan? Ja lopuksi, millaisena muuttunut maaseutu aistiympäristönä näyttäytyy heidän muistoissaan?

1.2 Teoriat ja menetelmät

Tässä tutkimuksessa muistitieto sekä kokemus-, tunne- ja aistihistoria nivoutuvat yhteen. Kaikkia suuntauksia yhdistää kiinnostus aikalaisten kuvauksiin isoja väestöryhmiä

koskettaneista muutoksista.¹⁴ *Kokemus* käsitteenä voi suomen kielessä viitata niin aisti- ja tunnevaikutelmaan kuin elämäkokemukseen.¹⁵ Jotkut tutkijat näkevät tunteet ja kokemukset osittain päällekkäisinä käsitteinä.¹⁶ Muistitietoaineisto on erinomainen lähde kokemusten, tunteiden ja aistien tutkimiseen, sillä muistitiedon avulla on pääsy henkilön omiin kokemuksiin ja tunteisiin. Tunteet ovat kiinteä osa muistoja, ja ne rakentavat yksilön identiteettiä osana hänen yhteisöään. Useat tunnekokemukset ovat aistimellisia,¹⁷ ja aisteilla on iso rooli muistoissa ja muistamisessa. Sekä aistimukset, tunteet että kokemukset koetaan tiettyssä historiallisessa ajassa, paikassa ja materiaalisessa todellisuudessa. Vaikka ne ovat kulttuurin muovaamia ja osittain jaettuja, niissä kaikissa on myös yksilöllinen puoli.¹⁸

Näen, että tämän tutkielman muistitieto on muistelu- ja kirjoittamishetkellä muodostettu rakennelma menneestä kokemuksineen, tunteineen ja aisteineen. Muisti on erehtyvää, ja jo koetun muistelu ja ylös kirjoittaminen vuosikymmeniä myöhemmin muokkaa koettua ja siitä muodostuneita muistoja.¹⁹ Traktoreita muistelleet ovat saaneet kirjoituksen tueksi kysymyksiä,²⁰ mutta he ovat voineet vapaasti valita, mistä kirjoittavat, ja mitä jättävät kirjoittamatta. Osa vastaajista on suoraan kirjoittanut unohtaneensa vaikkapa ensimmäisen traktorin mallin tai tarkan ajankohdan, jolloin hevosesta luovuttiin. Olennaista on, että jokainen muistelija on itse halunnut kertoa valitsemansa asiat, ja oletan kerrottujen asioiden olevan muistelijoilta jollain tavalla merkityksellisiä. Kaikessa erehtyväisyydessäänkin muistitiedolla on tässä tutkimuksessa mittaamaton arvo, sillä on jo olemassa tilastoja traktoreiden tuotannosta, ostamisesta ja tutkimuksia teknologisesta kehityksestä. Sen sijaan haluan tietää, miten naiset kokivat yksilötasolla traktoreiden mukanaan tuoman suuren muutoksen, ja millaisia tunteita siihen liittyi, ja juuri siihen muistitieto on erinomainen lähdeaineisto.

Vaikka kyse on ihmisten todellisista kokemuksista, eivät ne ole muistitiedossa välittömiä tai aitoja, vaan muistellun ja sanallistamisen prosessin tuotteita, joiden muodostumiseen vaikuttavat kokijan kieli, ikä, luokka, sukupuoli ja tausta kokonaisuudessaan.²¹ Artikkelissaan *Kokemuksen historia* Ville Kivimäki ja Raisa Toivo esittelevät kokemusrakenteen käsitteen.

¹⁴ Tepora 2022, 53.

¹⁵ Johnson, Salmi 2011, 89.

¹⁶ Kivimäki et al. 2021, 10–15.

¹⁷ Johnson, Salmi 2011, 88.

¹⁸ Kivimäki et al. 2021, 17.

¹⁹ Ks. esim. Häkkinen 2022.

²⁰ Ks. Keruukutsu liite 1.

²¹ Kivimäki et al. 2021, 11–12.

Kokemusrakenteita ovat ne rakenteelliset tekijät, jotka saavat ihmiset toimimaan tietyllä tavalla, mikä johtaa samankaltaisiin kokemuksiin ryhmän sisällä. Kokemusrakenteita voivat olla monet yhteiskunnan perusrakenteet. Ne syntyvät samankaltaisten kokemusten myötä, ja ne tuottavat samankaltaisia merkityksenantoja kokemuksille.²² Näen, että muodostamani kolme ryhmää muistitietoaineiston sisällä muodostuvat kolmen erilaisen kokemusrakenteen myötä. Ainakin sukupuoli, kieli ja kotimaa ovat kaikkia vastaajia yhdistäviä kokemusrakenteita, mutta heitä erottavat asuinpaikka, ammatti ja perheen rakenne, joiden vuoksi heillä on erilaiset suhteet hevoseen, traktoriin ja maaseutuun.

Historiantutkimuksessa teknologia ymmärretään laajana järjestelmänä ihmisten valmistamia asioita. Lähtökohtana tutkielmalleni on teknologian ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen yhteen kietoutuneisuus, johon viitataan englanniksi termillä ”mutual shaping”. Ajatuksena on, että kumpikaan ei kehity yksin omassa tyhjiössään, vaan vuorovaikutus vaikuttaa teknologian kehittämiseen ja uudet teknologiat taas voivat muokata tapoja, joilla ihmiset ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä.²³ Sukupuoli sosiaalisena kategoriana vaikuttaa teknologiseen muutokseen, ja toisin päin. Kuten monet muut tutkijat teknologian historian tutkimuskentällä, näen sukupuolten perinteisen jaon naisiin ja miehiin sisältävän monimutkaisia sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja. Sukupuolet määrittelevät toinen toisensa, ja odotukset sukupuolen ominaiselle käytökselle ovat toisinaan neuvottelun kohteena.²⁴

Eryityisesti teknologian yhteydessä sukupuoli on myös tapa osoittaa valtaa. Teknologian ja miehisyyden yhteyden saatetaan väittää olevan luonnollinen, mutta se on tietoisesti rakentamisen tulos, jonka avulla on suljettu naisia ulos muun muassa insinööriydestä.

Teknologiaa on jaettu sen mukaan, kumpi sukupuoli sitä käyttää, mikä vaikuttaa usein myös teknologisiin uutuuksiin. Autoja on pidetty miehisinä laitteina, minkä vuoksi esimerkiksi vaarallisen käynnistyskangen korvaavaa starttimoottoria myytiin vaimolle tarkoitettuna erityisenä lisävarusteena, joka vasta paljon myöhemmin tuli vakiovarusteeksi kaikkiin autoihin. Yleisesti ottaen mukavuutta ja turvallisuutta on myyty nimenomaan naisille.²⁵

Kun teknologian historiaan haluttiin lisätä naisnäkökulmaa, keskityttiin ensin naisinsinöörien laskemiseen,²⁶ mutta itse pidän sukupuolta ennemminkin analyttisenä työkaluna. En arvota

²² Kivimäki, Toivo, 2022, 63.

²³ Lerman, Oldenziel, Mohun, 2003, 2.

²⁴ Lerman, Oldenziel, Mohun, 2003, 2–9.

²⁵ Lerman, Oldenziel, Mohun, 2003, 3,-8. Oldenziel 2003, 37–60. Försti 2013, 214-216.

²⁶ Männistö 2005, 5.

keruun vastaajanaisia sen mukaan, kuka heistä on ajanut traktoria ja kuka ei. Pyrkimyksenäni on irrottautua siitä tutkimusperinteestä, jossa teknologian historia on nähty joukkona tarinoita sukupuolten epätasa-arvosta. On totta, että miehet ovat ajaneet traktoreilla enemmän kuin naiset, mutta traktorit eivät ole olemassa omassa kuplassaan, jonne naisilla ei olisi pääsyä. Siksi siis onkin kiinnostavaa tutkia kaikenlaisia naisten kirjoittamia traktorimuistoja; sellaisia, jossa sukupuolihierarkiaa niin sanotusti rikotaan ajamalla traktoria, sekä sellaisia, joissa traktoriin sen miehisestä olemuksesta huolimatta on koettu yhteys ja tarve muistella, vaikka sillä ei olisikaan itse ajettu.

Tarkastelen traktorimuistoja yhtäältä kulttuurihistoriallisella lähiluvulla ja toisaalta digitaalisista ihmistieteistä tuttuja metodeja hyödyntäen. Lähiluku eli tarkka, aina uudelleen toistuva ja analysoiva lukeminen, tuo muisteluista esiin tunteet ja kokemukset liittyen hevoseen, traktoriin ja muutokseen. Ristiinluku tutkimuskirjallisuuden kanssa tuo uusia näkökulmia muistitietoaineistoon. Lähiluku mahdollistaa syventymisen yksityiskohtiin, kun taas digitaalisia metodeja hyödynnän aineiston jaottelussa.

Digitaalisena metodina hyödynnän datamallinnusta Nodegoat-alustalla, jossa minulla on oma projekti, johon pääsee käsiksi vain saamillani tunnuksilla. Nodegoat on humanistiseen ja yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen tarkoitettu alusta, jolla tutkijat voivat rakentaa oman datamallinsa ja hyödyntää sen tarjoamia analyysimenetelmiä. Datamalli tietueineen ja sääntöinen on rakennettava itse tarjolla olevista työkaluista, ja vasta sitten on mahdollista lisätä oman tutkimusaiheen tietoja alustalle.²⁷ Numeeriset tiedot, kuten kirjoittajan syntymävuosi tai traktorinhankintavuosi ovat strukturoitua tietoa, siis jo valmiiksi käytettävissä muodossa. Myös totta/tarua kysymykset, kuten vaikkapa ”sisältääkö kirjoitus kuvia” ovat strukturoitua.²⁸ Humanistin hyödyntäessä datamallinnusta on käsitteellistettävä tietoja tai piirteitä, siis tehtävä tiedosta strukturoitua, jotta sitä voi tutkia digitaalisesti. Kun strukturoidaan tietoa, se tehdään aina jotain tarkoitusta varten, joka määrittää sen, miten tarkasti se on tehtävä.²⁹ Koska tässä tutkimuksessa digitaaliset metodit ovat vain osa metodologista kokonaisuutta, en mennyt pitkälle strukturoinnin kanssa. Mallissa on tähän tarkoitukseen yksinkertaisia pudotusvalikkoja, joiden vaihtoehdoista voi valita sopivat, ja

²⁷ About. Nodegoat.net.

²⁸ Drucker 2021, 19.

²⁹ Drucker 2021, 19–20.

siten vertailla eri muistelijoiden kokemuksia yleisemmällä tasolla. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi ”kirjoittajan ryhmä”, ”traktorin omistaja” ja ”tunteiden kohde”.

Koska aineistoni ei ole tarpeeksi laaja kvantitatiiviseen analyysiin, hyödynnän Nodegoatia lähinnä luokitteluun ja tilastointiin. Se on minulle työkalu kirjata ylös kirjoituksissa toistuvia teemoja ja vertailla tietoja eri ryhmien sisällä ja välillä. Ohjelma ei tee analyysia, vaan auttaa säilyttämään analyysiä tukevia tietoja kätevässä muodossa. Yhdessä lähiluku ja aineiston vertailu ja jaottelu digitaalisen työkalun avulla mahdollistavat aina uusiutuvan hermeneuttisen kehän. Digitaalisen työkalun avulla osaan keskittää aina uudestaan toistuvan lähiluvun juuri niihin muistitietokirjoituksiin, joissa sillä hetkellä tarkastelussa oleva aihe esiintyy.

Tutkimusetiikan kannalta huomionarvoista on se, että traktorimuistoissa on mukana vastaajan koko nimi, postiosoite ja syntymäaika, ja itse muistelutekstissä mainitaan usein muita henkilöitä nimeltä. Tämän lisäksi toisinaan kirjoitetaan arkaluontoisista asioista, kuten terveyteen ja talouteen liittyen. Tässä tutkimuksessa olennaista ei ole kirjoittajan henkilöllisyys. Kun käsittelen aineistoa, käsittelen sitä Sarka-museon arkistointitunnuksilla ja muistelijan ryhmällä. Jo omissa muistiinpanoissa häivyttän pois mahdolliset henkilötietomaininnat ja paikannimet, ja niin teen myös suorien lainauksien yhteydessä.

1.3 Tutkimustilanne

Pro gradu -tutkielmani tulee paikantumaan laajasti osaksi suomalaista maataloushistoriaa ja teknologian historiaa, mutta myös eläinhistoriaa ja sukupuolihistoriaa³⁰. Teoreettiselta pohjalta tutkielma nivoutuu niin aisti-, kokemus- kuin tunnehistoriaan. Aineiston laadun vuoksi tutkielmani asemoituu osaksi suomalaisen muistitietotutkimuksen kenttää, ja sen myötä myös *history from below* -suuntausta, jossa ollaan kiinnostuneita tavallisten ihmisten kokemuksista. Aihe sivuaa myös saksalaista *Alltagsgeschichte* -suuntausta, jossa tarkastellaan ihmisten arkielämää osana suurempia muutoksia. Museon kokoelmissa säilytettävänä aineistona on tutkimus osa museoissa tehtäviä tutkimuksia. Erityisesti teknologian historiantutkimuksessa museoilla on ollut iso rooli.³¹

³⁰ Vaikka tutkimukseni keskittyy nimensä perusteella naisiksi luokiteltuihin ihmisiin, koen naishistorian sisältävän oletuksen naisista homogeenisena ryhmänä, enkä siksi käytä termiä.

³¹ Männistö-Funk 2017.

Traktorini-muistitietokeruusta on aikaisemmin tehty kaksi pro gradu -tutkielmaa; Janne Rahkola on tarkastellut pro gradussaan Lapin läänin traktoreita ja Johanna Laitamäki työhevosiä.³² Traktorini-aineistoa hyödyntävät myös Derya Nizam Bilgiç, Timo Suutari ja Aapo Jumppanen osana tutkimustaan, jossa he vertailevat traktoreiden tulon vaikutuksia Suomessa ja Turkissa.³³ Tämän lisäksi Sarka-museossa On se kone! -näyttelyssä on hyödynnetty joitain lainauksia Traktorini-muistitietokeruusta.

Omaa tutkimustani taustoittavaa tietoa olen koonnut Suomen maataloushistorian yleisteoksista, Matti Peltosen toimittamasta *Suomen maatalouden historia 2. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle* (2004) ja Pirjo Markkolan toimittamasta *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen* (2004). Sarka-museon vuosien 2013 ja 2024 vuosikirjoissa käsitellään maatalouden koneellistumista.³⁴ Traktoreiden kansanomaisia nimityksiä on tutkittu suomen kielessä.³⁵ Iso osa suomalaisesta traktoreihin liittyvästä kirjallisuudesta on kuitenkin joko suurelle yleisölle tarkoitettuja tietokirjoja tai teknisiä tutkimuksia. Kulttuuriset merkitykset, kokemukset ja sukupuoli ovat tähän asti jääneet vähemmälle huomiolle.³⁶ Naisiin tai sukupuoleen ja maatalousteknologiaan liittyviä tutkimuksia on tehty Yhdysvalloissa³⁷, Australiassa³⁸, Ranskassa³⁹, Norjassa⁴⁰, Neuvostoliitosta⁴¹ ja Turkissa⁴². Suomalaisella kentällä naisia ja teknologiaa ovat tutkineet Tiina Männistö (myöh. Männistö-Funk) ja Teija Försti.⁴³ Suomalaisiin naisiin keskittyvässä traktoritutkimuksessa on aukko, johon tämä tutkimus tuo täytettä. Muistitietoaineistoa hyödyntäen nimenomaan naiset itse pääsevät ääneen.

Viime vuosikymmeninä noussut humanistinen eläintutkimus on tuottanut jonkin verran hevosiin liittyvää tutkimusta, mutta naisiin ja hevosiin liittyvä tutkimus keskittyy yleensä myöhemmin yleistyneeseen hevosharrastukseen, ei työhevosiin.⁴⁴ Yleisesti ottaen

³² Rahkola 2010. Laitamäki 2009.

³³ Nizam Bilgiç, Suutari, Jumppanen. 2025. Suutarin ja Jumppasen kanssa käyty keskustelu 2.3.2026 maataloushistorian keskustelupiirissä.

³⁴ Hietala 2013. Hietala 2024.

³⁵ Seppälä, 2013.

³⁶ Mainittakoon, että maatalousmuseo Saran vuoden 2024 vuosikirjassa Elsa Hietala tarkastelee traktoriharrastajien aineetonta kulttuuriperintöä.

³⁷ Meyer 2018, 115–44. Jellison 2002.

³⁸ Pini 2005.

³⁹ Saugeres 2002, 143–59.

⁴⁰ Heggem 2014, 263–71.

⁴¹ Sudavtsov 2023, 591–97. Kestere et al. 2020, 97–109.

⁴² Korkmaz & Pinar 2024, 53–72.

⁴³ Männistö 2005. Försti 2013.

⁴⁴ Pesonen 2007. Vanha-Similä 2007.

tutkimuksissa maaseutu näyttäytyy maskuliinisuuden kenttänä, mutta maaseudun naisia on myös tutkittu. Maatalouden naisten työtä ja sukupuolten välistä työnjakoa ovat tutkineet muun muassa Sirkka-Liisa ja Maarit Sireni.⁴⁵ Muistitietoon perustuvaa, maaseutuun ja uuteen teknologiaan liittyvää tutkimusta Suomessa on tehnyt Tiia Sahrakorpi autojen tulosta sekä Helena Ristaniemi ja Ville Pöysä traktoreiden vaikutuksista maaseudun nuoriin.⁴⁶

Ensimmäisessä luvussa käsittelen kolmea ryhmää erikseen tuoden esiin ryhmien muistojen erityispiirteitä. Toisessa luvussa tarkastelen siirtymää hevosesta traktoriin, ja niitä tunteita, joita hevosen lähtö ja traktorin tulo herättivät, sekä traktoriin kiintymistä. Viimeisessä luvussa käsittelen muistojen nostalgiaa ja muuttuneen maataloustyön ja maaseudun aistimista.

⁴⁵ Ranta, 2012. Sireni 2001. Sireni 2002.

⁴⁶ Sahrakorpi 2023. Ristaniemi, Pöysä 2025.

2 Traktorit ja naiset

Tässä luvussa pohjustan ensin lyhyesti maatalouden historiaa ja maatalouden sukupuolten välistä työnjakoa 1900-luvulla, sekä sitä, miten hevonen ja traktori sekä muu koneistuminen on vaikuttanut maatalouden sukupuolten väliseen työnjakoon. Sitten esittelen tarkemmin kolme Traktorini-muistitietokeruusta muodostamaani ryhmää ja heidän muistojensa erityispiirteitä.

Karkeasti jaettuna naisille perinteisesti kuuluivat maatilan työt kotona ja miehille vastaavasti kodin ulkopuolella. Naisten tehtäviin kuului kotitaloudesta huolehtiminen, lasten ja vanhusten hoito, ruoanlaitto, vaatteiden valmistus ja karjan hoito. Miehet taas hoitivat pelto- ja metsätyöt, kävivät metsällä ja kalassa, huolsivat rakennuksia sekä työvälineitä ja kunniatehtävänään pitivät hevosista huolen. Naisille kuuluivat siis tehtävät, jotka oli hoidettava joka päivä samalla tavalla, kun taas miesten tehtävät olivat vähemmän toistuvia ja enemmän vuodenaikaan sidottuja. Perinteisesti sukupuolten välinen työnjako on ollut yhteen suuntaan liukuvaa niin, että naiset ovat tarvittaessa tarttuneet miesten töihin.⁴⁷

1800-luvun lopulle asti suomalainen maatalous oli suurelta osin omavaraistaloutta, jossa tärkeintä oli leipäviljan tuotto omaan käyttöön. 1800-luvun lopulla meijerilaitos ja metsäkaupat teollisuuden tarpeisiin käynnistivät muutoksen, jossa maanviljelystä saattoi saada aikaisempaa huomattavasti suuremmat tulot. Kun lehmien maidontuotantoa haluttiin parantaa, alettiin viljelemään heinää lehmien talviruoaksi sen sijaan, että sitä olisi kerätty villiniityiltä. Uudenlaisista hevosvetoisista niittokoneista huolimatta juuri heinänteossa haravointi oli sellainen työ, johon lähes poikkeuksetta myös naiset osallistuivat.⁴⁸

Vuonna 1918 säädetty niin kutsuttu torpparivapautuslaki käytännössä lakkautti torpparilaitoksen, jonka myötä yli 100 000 torpparia ja mäkitupalaista lunastivat vuokraamansa maatilkun itselleen. Tästä alkoi suomalaisten maatilojen pientilavaltaistuminen. Sotien välissä maaseudun tilattomalle väestölle perustettiin yli 20 000 viljelys- ja asuntotilaa, ja sotien jälkeen rintamamiehiä ja luovutettujen alueiden ihmisiä asutettiin lähes yksinomaan uusille pientiloille. Vaikka asutustoimintaan piti lähinnä käyttää valtion maita, todellisuudessa monista suurtiloista ja kartanoista lunastettiin maita.⁴⁹ Suomalaisesta talonpoikaisesta järjestelmästä, jossa talonpojilla oli paljon työvoimaa

⁴⁷ Siiskonen 2004, 301–305.

⁴⁸ Östman 2004, 28.

⁴⁹ Vihola 2004, 356–367.

saatavilla torppareiden muodossa, siirryttiin perheviljelmäjärjestelmään, jossa tavoitteena oli perheen toimeentulo omaa työvoimaa hyödyksi käyttäen.⁵⁰ Usein pientilat turvasivat perheelle vain osan toimeentulosta, ja sivutuloja oli hankittava toimeentulon takaamiseksi, mikä oli yleensä isännän työ.⁵¹ Metsätyöt olivat monelle pienelle tilalle tärkeä toimeentulon lähde, joka ammattimaistumisen seurauksena päättyi, mikä ajoi monet kannattamattomat tilat lopettamaan maanviljelyn 1960-luvulla.⁵²

Sotien jälkeen miehet palasivat viljelemään peltojaan hevonen tai traktori apunaan. Koneistuminen ei vielä 1950-luvulla ollut kovin nopeaa, mutta traktoreiden tuontirajoitusten poiston ja kotimaisen tuotannon tehostumisen myötä se ripeytyi 1960-luvulla. Traktorin rinnalla lypsykone oli ensimmäisiä koneistuksia maitokarjavaltaisessa Suomessa. Lypsykoneet toivat miehet navettaan, joka oli aikaisemmin ollut tiukasti vain naisten aluetta. Koneellistuminen vähensi työvoiman tarvetta; siirryttiin työvaltaisesta pääomavaltaiseen järjestelmään. Erityisesti pientiloilla palkkatyöväen ja avustavien perheenjäsenten työpanoksen tarve väheni.⁵³

1970- ja 1980-luvuilta alkaen maatalouden naiset ovat olleet ”sekatyöntekijöitä”, ja maanviljelyssä isännän ja emännän välillä on kyse yrityskumppanuudesta. Edelleen tiloilla on mieserityisiä ja naiserityisiä tehtäviä, mutta vaikkapa karjanhoito on nyt molempien vastuulla. 1980-luvulta lähtien työnjako tilan ulkopuolisten tehtävien kohdalla on kiepsautunut toisin päin. Usein isäntä pitää huolen sukutilastaan, kun yhä useampi emäntä käy tilan ulkopuolisessa palkkatyössä.⁵⁴

2.1 Traktorinaiset

Tässä tutkimuksessa traktorinainen-käsitteellä viitataan naisiin, jotka ovat itse ajaneet traktoria; he muistelevat traktoria omasta näkökulmastaan ja mainitsevat itse vähintään kerran ajaneensa traktorilla.⁵⁵ Ainakin yksi traktorinaisista omisti oman traktorinsa.⁵⁶ Muilla traktori on isän tai puolison omistama tai yhteinen. Viisi kymmenestä traktorinaisesta on ilmoittanut

⁵⁰ Siiskonen 2004, 289–294.

⁵¹ Siiskonen 2004, 289–294.

⁵² Roiko-Jokela 2004, 83.

⁵³ Niemelä 2004, 193–217. Siiskonen 2004 301–304. Haapala 2004, 244–246.

⁵⁴ Sireni 2004, 55.

⁵⁵ Sarka DO 11:3, 15, 16, 18, 42, 44, 77, 83, 115, 122.

⁵⁶ Sarka DO 11:18.

syntymäaikansa; he ovat syntyneet vuosien 1933–1953 välillä. Suurin osa on eteläisestä Suomesta; pohjoisin traktorinainen on Keski-Suomesta. Heidän kirjoituksissaan ensimmäinen traktori on hankittu yleisimmin 1950- tai 1960-luvulla; yksi traktori on hankittu 1940-luvulla ja yksi 1970-luvulla. Kuvia muistelunsa mukana on lähettänyt viisi traktorinaista.

Vaikuttaa siltä, että traktorinaisia yhdistäviä kokemusrakenteita maatalouden lisäksi on tietynlainen perhe, ja maatilalla heidän roolinsa ja työtehtävänsä poikkeavat perinteisestä. Tähän kymmenen naisen joukkoon kuuluu neljä traktorin omistajien tyttäriä, jotka ovat ainakin nuorena ajaneet traktoria. Osa traktorinaisista on jostain syystä jäänyt kotitalalle, vaikka yleensä nimenomaan tyttäret on pyritty kasvattamaan niin, että he lähtevät kotoa, vanhimman pojan periessä tilan.⁵⁷ Monien muistojen perusteella ei voi tarkalleen tietää, kuka muistellun traktorin omistaa, vaan ”meidän” traktorista kirjoitetaan passiivissa. Suuri osa traktorinaisista on muistellut nimenomaan ensimmäisen traktorin aikaa, ja epäselväksi jää, ovatko he vanhempiensa tilalla traktorilla ajamisen jälkeen itse hakeutuneet muuhun ammattiin. Traktorinaisten muistoissa he itse eivät yleensä ole maatalan ainoita kuskeja, vaan traktoria ajaa usein myös heidän isänänsä, puolisonsa tai veljensä.

Seuraavaksi tarkastelen erilaisia syitä, joita traktorilla ajamiseen muistoissa annetaan, ja millaisia keinoja vastaajilla on sukupuoli-identiteetin ylläpitämiseksi. Tietynlaisen teknologian tietynlainen käyttö tai käyttämättömyys voidaan tulkita osana Judith Butlerin sukupuolen performatiivisuutta, jonka innoittamana tarkastelen traktorinaisia. Butlerin teorian mukaan sukupuolta jatkuvasti tuotetaan; se ei ole passiivista olemista vaan aktiivista tekemistä.⁵⁸

Monissa traktorimuistoissa toistuu isän vaikutus traktorilla ajamiseen. Muistellaan, että isä on jollain tavalla pakottanut tyttärensä ajamaan ensimmäisen kerran. Yksi traktorinainen kirjoittaa joutuneensa traktorin rattiin, kun oli totutusti isänsä kanssa lypsämässä lehmää lypsykoneella laitumella. Takaisin tullessa ”[p]akko oli mennä ajamaan, kun toinen [isä] istui takakopassa”.⁵⁹ Yksi traktorinainen kirjoittaa ajaneensa ensimmäistä kertaa traktoria 13-vuotiaana, kun hänen isänsä tarvitsi apua toisen traktorin vetämiseen AIV-kuopasta⁶⁰, eikä muita miehiä ollut paikalla. Traktorinainen muistelee olleensa leipomassa leipää, ja kertoo, että ”[e]siliinakin jäi siinä tohinassa päälle”. Hänen kätensä vapisivat jännityksestä, mutta

⁵⁷ Silvasti 2004a, 36.

⁵⁸ Butler 2006, 59–83.

⁵⁹ Sarka DO 11:122.

⁶⁰ AIV-kuopat olivat alkeellisin menetelmä AIV-rehun tekoon Suomessa. Pulkkinen 2011, 8.

lopulta hän onnistui hinauksessa isänsä ohjatessa kuoppaan jäänyttä traktoria ja huutaen ohjeita tyttärelleen. ”Siitä sitten se ura urkeni!” hän kirjoittaa, ja tapauksen jälkeen hän alkoi kulkea kaupassa traktorilla. Traktorinaisen vastuulla oli perheen ruokahuolto hänen äitinsä sairastaessa.⁶¹

Toisenlaisiakin isään liittyviä muistoja on. Yhdessä kirjoituksessa traktorinainen kertoo ensimmäisen kerran ajaneensa traktorilla ilman lupaa. Kun isä ei ajon jälkeen nähnyt traktorissa moitittavaa, tuli tyttärestä sen pääasiallinen ajaja, ja myöhemmin hän peri kotitilansa.⁶² Eräs traktorinainen muistelee, ettei hänen isänsä ollut kiinnostunut koneista, joten veli sai ajaa. Traktorinainen aloitti ”apumiehen” tehtävistä, ja vasta myöhemmin ajoi itsenäisesti, ja veljensä perittyä tilan jäi sinne töihin.⁶³ Yksi traktorinainen oli jo aikuinen, kun traktori hankittiin tilalle, jota hän oli jäänyt pitämään isänsä kanssa.⁶⁴

Tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu itsenäisiä naismaanviljelijöitä, on korostunut isän tärkeys. Yhteiskuntatieteilijä Tiina Silvastin mukaan suomalaisten naisisäntien muistoissa erityisesti isän kannustus on merkityksellistä.⁶⁵ Norjalaisen Reidun Heggemin tutkimuksessa korostui niin ikään isän rooli. Hänen tutkimuksessaan haastateltiin 2010-luvun maanviljelijöitä maatilan sukupolvenvaihdoksista. Kaikki haastatellut norjalaiset viljelijät lähtivät samasta oletuksesta, että maanviljely ja traktorilla ajo ovat miehille luontaisia. Ne, jotka näkivät traktorilla ajon taitona, jonka jokainen voi halutessaan oppia, sen sijaan että raskaiden koneiden käsittely olisi jotain vain miehille synnynnäistä, saattoivat nähdä naisen ajavan traktoria ja täten kykenevän maatilan pitoon.⁶⁶ Ville Pöysä ja Helena Ristaniemi ovat muistitietoaineiston pohjalta kirjoittaneet traktorimieheyteen kiteytyvän sellaisia ruumiillisia ja kulttuurisia taitoja, joita samankaan perheen tyttärille ei automaattisesti opeteta, vaan tyttöjen ja naisten on itse tehtävä itsensä näkyväksi traktorikuskeina.⁶⁷

Juuri kuvailemieni esimerkkien pohjalta väitän, että isän asenne traktorilla ajamista kohtaan on vaikuttanut vahvasti siihen, onko mahdollista tulla traktorinaiseksi. Onhan traktori osa luonnolliseksi väitettyä sukupuolten ja teknologian järjestystä, jossa teknologia on maskuliinisuuden areenaa.⁶⁸ Miehet, isät ja isännät, ovat olleet heitä, jotka ovat voineet

⁶¹ Sarka DO 11:83.

⁶² Sarka DO 11:44.

⁶³ Sarka DO 11:3.

⁶⁴ Sarka DO 11:42.

⁶⁵ Silvasti 2001.

⁶⁶ Heggem 2014, 263–71.

⁶⁷ Pöysä, Ristaniemi 2025, Lapsuus – itsensä sovittelua traktoriin ja miesten porukoihin.

⁶⁸ Saugeres 2002, 149-150.

traktoreista maatiloilla päättää. Heillä siis on valta joko ”pakottaa”, hyväksyä tai kieltää naisia ajamasta. Traktorinaiset eivät juuri lainkaan kirjoita äideistään, vain neljä lyhyesti mainitsee äitinsä kirjoituksessa.⁶⁹ Samoin muut naiset puuttuvat; traktorinaiset kirjoittavat isistään, veljistään, puolisoistaan ja pojistaan. Sisko mainitaan kerran,⁷⁰ yhtä usein tytär⁷¹ ja siskon mies⁷². Yksi traktorinaisista muistelee tätinsä olleen ”hevosmies”⁷³. Australialaisia traktoreita ajavia naisia 2010-luvulla haastatteleamalla tutkinut Barbara Pini on huomannut naisten etäännyttäneen itsensä äidistään ja naisellisesta roolistaan.⁷⁴ Tässä aineistossa tilanne ei liene näin yksioikoinen, kun tutkimuksen kohteena on vain joitain sivuja pitkät, traktoreita koskevat muistot, eikä tutkimuskysymystä varten muotoiltu haastattelu.

Maatalouden perinteinen sukupuolten välinen työnjako pätee ideaalitalanteeseen, jossa tilalla on vuosikymmenestä riippumatta isäntä ja emäntä ja ajalle tyypillistä muuta työvoimaa; 1900-luvun alussa esimerkiksi torppareita, vuosisadan puolivälissä perheen lapsia ja 1900-luvun loppua kohden yhä useammin vain yrittäjäpariskunta.⁷⁵ Kun ideaalitalanteesta jollakin tapaa poiketaan, työnjako menee uusiksi. Suomessa naiset ovat tehneet peltotöitä miesten rinnalla ja heidän poissaollessaan jo aikaisemminkin,⁷⁶ ja varsinkin sotien aikana kaikista raskaimmatkin peltotyöt kotirintamalla jäivät naisten harteille. Ne onnekkait, jotka eivät joutuneet luovuttamaan kaikkia hevosiaan rintamalle, tekivät peltotyöt hevosilla. Neljä traktorinaista muisteleekin tehneensä peltotöitä hevosella ennen traktorin tuloa,⁷⁷ minkä uskon vaikuttaneen positiivisesti myös peltotöiden tekoon traktorilla.

Autoilun sukupuolta tutkinut Teija Försti on tutkimuksessaan arvioinut, että ensimmäinen maailmansota avasi autoilua naisille, sillä he jo sodan aikana tekivät miehisiä tehtävien miesten joutuessa tykin ruoaksi.⁷⁸ Pirjo Markkola ja Ann-Catrin Östman näkevät saman tapahtuneen maataloustöiden osalta toisen maailmansodan vaikutuksesta.⁷⁹ Sotien jälkeen osa miehistä ei koskaan palannut kotitalalleen, monet taas osittain tai täysin työkyvyttömänä, mikä tarkoitti työnjaon jatkumista sota-ajan kaltaisena. Sotien jälkeen jälleenrakennus venytti naisia

⁶⁹ Sarka DO 11:18, Sarka Do 11:83.

⁷⁰ Sarka DO:44.

⁷¹ Sarka Do 11:16.

⁷² Sarka DO 11:42.

⁷³ Sarka DO 11:3.

⁷⁴ Pini 2005, 2.

⁷⁵ Niemelä 2004, 193–217. Siiskonen 2004 301–304.

⁷⁶ Erityisesti pohjalaisnaisten kyntämisiä on ihmetelty jo 1800-luvulla. Markkola 1994, 376–380.

⁷⁷ Sarka DO 11:3, 15, 16, 18.

⁷⁸ Försti 2013.

⁷⁹ Markkola, Östman 2019, 175.

”miehisiin” tehtäviin. 1960- ja 1970-luvuilla maatalouden kehittäminen, peltojen raivaus ja uusien tuotantorakennusten pystyttäminen vaati niin ikään kaikkien työpanosta.⁸⁰ Toisaalta Ranskassa traktorilla ajamisen sukupuolta tarkastellut Lise Saugeres huomauttaa, että traktoreilla on ollut myös sukupuolten välistä työnjakoa vahvistava vaikutus, ja traktoreilla on voitu luoda jopa aiempaa vahvempaa eroa miesten ja naisten välille.⁸¹

Yksi traktoriniaisista kirjoittaa kasvattiäitinsä kanssa traktorin ostoa harkitessaan pohtineen: ”Kuka ajuriksi? No likka kuskipukille”.⁸² Miehettömällä maatilalla traktorinajajan sukupuolesta ei ollut kysymystäkään. Tässä tapauksessa 18-vuotias tytär ja hänen leskiäitinsä kokivat oman traktorin ostamisen paremmaksi vaihtoehdoksi kuin jonkun palkkaamisen konetöihin, kun heidän hevosensa kuoli yllättäen.⁸³ Toisessa tapauksessa tilan isäntä, traktorinaisen puoliso, tuli kykenemättömäksi ajamaan traktoria. Tämä traktorinainen kirjoittaa itse olleensa innokas ajamaan jo heti traktorin tultua tilalle. Se, että traktorinainen on näin altis tekemään konetöitä, lienee yhteydessä siihen, että maatila on hänen kotitilansa, jolla hän on jo aikaisemmin tehnyt hevostyöt.⁸⁴ Yleensä maanviljelijöiden vanhin poika on saanut erilaisen kasvatuksen, koska hänet on täytynyt valmistaa tilan jatkajaksi. Kenties nainen on ollut ainut lapsi tai vanhin, ja siksi saanut jatkajan kasvatuksen.⁸⁵

Vaikka monet näkevät, että naisilta puuttuu tietynlaisia taitoja traktoreiden ajamiseen, kirjoittavat jotkut traktorinaiset, että nimenomaan naisellisiksi nähdyistä taidoista on hyötyä maataloudessa ja traktorilla ajossa. Yksi traktorinainen muistelee saaneensa aina suorittaa vaikeat peruutukset, koska oli siinä etevä ja tarkka peräkärrynkin kanssa.⁸⁶ Vastaavaa esiintyy myös Heggemin aineistossa.⁸⁷

Judith Butlerin näkemystä sukupuolesta performanssina⁸⁸ mukaillen traktorinaisille koneen käyttö on osa heidän sukupuolensa performanssia. Pinin mukaan työ on yksi tärkeimmistä tavoista ylläpitää sukupuoli-identiteettiä. Ihmisillä, joiden työ on heidän oman sukupuoli-identiteettinsä vastainen, on käytössään erilaisia strategioita, joilla he ylläpitävät omaa

⁸⁰ Naisten tekemistä raskaista töistä maatalan tuotannon uudistamisen ja laajentamisen aikaan muisteluaineiston valossa ks. myös Sireni 2004, 65–67.

⁸¹ Saugeres 2002, 144.

⁸² Sarka DO 11:18.

⁸³ Sarka DO 11:18.

⁸⁴ Sarka DO 11:16.

⁸⁵ Sarka DO 11:16. Sukupuolten erilaisesta sosialisaatiosta maanviljelijäperheissä ks. Silvasti 2004a, 42.

⁸⁶ Sarka DO 11:115.

⁸⁷ Heggem 2014, 263–71.

⁸⁸ Butler 2006, 79–80.

sukupuoli-identiteettiään. Yksi Pinin löytämistä strategioista on traktoreiden huoltojen ja muiden vielä ajamista maskuliinisempien tehtävien jättö miehille.⁸⁹ Traktorinaisten muistoissa yksikään naisista ei kirjoita itse korjanneensa traktoria. Monet eivät kirjoita koneille tehdyistä huolloista lainkaan, mutta kun ne mainitaan, on kätevä käsistään joku miespuolinen henkilö.⁹⁰ ”Osapäiväviljelijän emännästä” paikallislehteen on kirjoitettu hänen toimittavan ”kaikenlaisia maatilan ajoja, joita nainen pystyy ilman apua ja miehistä voimaa toimittelemaan”⁹¹. Saugeres esittää, että teknologiaa käyttävä nainen ei vielä ole uhka teknologian maskuliinisuudelle, kunhan nainen ei kehitä itselleen teknologista tietämystä, kuten taitoja huoltaa traktoria.⁹²

Yksi traktorinaisista kirjoittaa hänen ja miehensä tavasta jakaa tilan traktorit siten, että ”emännälle pieni punainen Massikka [Massey Ferguson] ja isännelle isompi neliveto Case International”⁹³ siitä huolimatta, että hän vasta 40-vuotiaana löysi miehen, ja oli yksin hoitanut tilan konetyöt isänsä vanhetessa. Eittämättä eri traktorit soveltuvat ominaisuuksiensa ansiosta eri tehtäviin, mutta ei ole kiveen kirjoitettua, että maatilalla, jossa pariskunnan voi olettaa yhdessä toimivan maatalousyrityksen omistajina, olisi traktoreilla oltava omat ajajat. Kirjoituksen mukana lähetetyssä valokuvassa traktorinainen poseeraa Case International - traktorin kanssa pian sen ostamisen jälkeen ja toisessa kuvassa isäntä ajaa perunamaalla Massey Fergusonilla.⁹⁴ Väitän traktoreiden jaosta kirjoittamisen olevan traktorinaiselle tapa ylläpitää omaa sukupuoli-identiteettiään maskuliinisessa tehtävässään, eikä niinkään todellinen jako arjessa.

Tietynlaisten diskurssien käyttö on myös tapa ylläpitää feminiinistä sukupuoli-identiteettiä traktorilla ajamisesta huolimatta. Pinin tutkimuksen naiset eivät käytä itsestään perinteisiä termejä ”farmer” tai ”farm wife”, vaan pitäytyvät uudemmissa, maataloutta yrityksenä korostavissa sukupuolineutraaleissa termeissä kuten ”manager” tai ”partner”.⁹⁵ Jo mainitut, ”osapäiväviljelijän emäntä” ja traktorinainen, joka kirjoittaa emännän ajavan punaisella traktorilla, ovat ainoat kymmenen traktorinaisen joukosta, jotka jotenkin tuovat

⁸⁹ Pini 2005. Mohun 2003.

⁹⁰ Sarka DO 11:16.

⁹¹ Sarka DO 11:77.

⁹² Saugeres 2002, 150-152.

⁹³ Sarka DO 11:42.

⁹⁴ Sarka DO 11:42.

⁹⁵ Pini 2005. Lisää sukupuolen diskursiivisuudesta ks. Butler 2006.

kirjoituksessaan esiin olevansa emäntiä.⁹⁶ Toiset kirjoittavat toimineensa ”apumiehenä”⁹⁷ tai ”hanttimiehenä”⁹⁸. Useat käyttävät sukupuolineutraaleja termejä kuten ”maanviljelijä”⁹⁹ ja ”maataloustyöläinen”¹⁰⁰, ja monet eivät yksinkertaisesti nimeä itselleen erityistä asemaa tai roolia. Tämä pätee myös muihin muistoissa esiintyviin henkilöihin; isännistä ei juurikaan kirjoiteta, vaan (avio)miehistä, isistä ja veljistä. Useissa traktorinaisten muistoissa traktoria ajanut nainen ei suinkaan ollut tilan emäntä, vaan tytär, joka kenties saattoi tehdä perinteisesti miesten töinä nähtyjä tehtäviä, koska jo joku muu, hänen äitinsä, hoiti niin kutsutut naisten työt. Kolme traktorinaista onkin kirjoittanut itsestään tyttärenä, tyttönä tai likkana.¹⁰¹ Sukupuolineutraalit termit tai sellaisina pidetyt miehiset tai tyttöyteen liittyvät termit saattavat olla yksi traktorinaisten keino etäännyttää itsensä sukupuolesta.¹⁰²

Joillekin traktorinaisille traktorilla ajaminen ei ollut tie miesten töihin, vaan traktori helpotti heidän oman sukupuolensa mukaisten töiden tekemistä. Jo 1920-luvun automainoksissa autoa ajavat naiset kuvattiin tekemässä sukupuolelleen sopivina pidettyjä tehtäviä; kauppaostoksia ja lasten kuljettamista.¹⁰³ Eräs traktorinaisista on muistojen kirjoittamisen sijaan lähettänyt paikallislehden jutun 1970-luvulta, jossa kuvaillaan hänen traktorilla-ajamisiaan. Siellä ajon peruste on se, että traktorinainen on ”osapäiväviljelijän emäntä”, eli isäntä käy tilan ulkopuolisissa töissä.¹⁰⁴ Tämän voi nähdä jatkumona sellaiselle karkealle sukupuoltenväliselle työnjaolle, jossa kotona tehtävä työ on naisen ja tilan ulkopuolinen työ miehen.¹⁰⁵ Kun traktorilla ajetaan kauppaan ostamaan ruokatarvikkeita¹⁰⁶ tai kesäisin laitumelle lypsämään,¹⁰⁷ on traktori helpottamassa naisille tyypillisten töiden tekoa, eikä näin performoitu sukupuoli ylitä rajoja.

Traktorini-muistitietokeruun keruukutsussa sukupuoli ilmenee kohdassa, jossa kehoitetaan esimerkkien avulla vastaamaan keruukutsuun: ”Kerro isännän aherruksesta tai

⁹⁶ Sarka DO 11:77. Sarka DO 11:42.

⁹⁷ Sarka DO 11:3.

⁹⁸ Sarka DO 11:42.

⁹⁹ Sarka DO 11:18.

¹⁰⁰ Sarka DO 11:3.

¹⁰¹ Sarka DO 11:18, 83, 122.

¹⁰² Mies on usein nähty sukupuolettomana ja naisten olevan jotain sukupuolta. Näillä termein kirjoittaneet vastaajat eivät ehkä ole kaivanneet diskursiivista kohotusta sukupuolelleen, vaan ovat termien kanssa tyytyneet jo olemassa oleviin. Miehistä sukupuolettomina ja naisista jonkun sukupuolisina ks. Butler 2006.

¹⁰³ Försti 2013, 286–288.

¹⁰⁴ Sarka DO 11:77.

¹⁰⁵ Silvasti 2004a.

¹⁰⁶ Sarka DO 11:83.

¹⁰⁷ Sarka DO 11:122.

kaupunkilaisserkun ensikosketuksesta traktoriin”.¹⁰⁸ Mitään naissukupuoleen liittyvää keruukutsussa ei ole. Vastaajia on pyydetty erilliselle paperille kirjoittamaan muun muassa ammattinsa. Vastaajat ovat itse saaneet päättää, miksi itseään kutsuvat, eikä keruukutsu ole sitä nähdäkseni ohjannut.

Vaikka olen edellä eritellyt traktorinaisten syitä traktorilla-ajoon, ei missään muistelutekstissä ole annettu perin vuolaita perusteluita. Kuten yksi Pinin tutkimuksen naisista toteaa, on hän vain työtään tekevä nainen,¹⁰⁹ eivät traktorinaisetkaan ole halunneet korostaa omaa ajamistaan tai sukupuolirooliaan, koska traktorilla ajaminen on heille yhtä kaikki normaalia tekemistä. Vain ”osa-aikaviljelijän” emännästä kirjoitetussa lehtijutussa kirjoitetaan juuri sukupuolen vaikuttaneen traktorilla-ajoon.

2.2 Muistiinkirjaajat

Muistiinkirjaajien ryhmään olen sisällyttänyt sellaiset vastaukset, joissa kirjoittaja muistelee läheisensä traktoria tai kirjoittaa muistelut ylös läheisensä puolesta.¹¹⁰ Tässä ryhmässä ovat myös pariskuntien yhdessä jättämät vastaukset.¹¹¹ Muistiinkirjaajat eivät kirjoita ajaneensa traktoria, mutta se on ollut merkittävästi läsnä heidän elämässään. Monet heistä muistelevat kirjoitushetkellä jo kuolleen miehensä tai muun sukulaismiehen traktoreita tai kirjoittavat vielä elossa olevan läheisen puolesta.

Kahdeksan kahdestatoista muistiinkirjaajasta on ilmoittanut syntymäaikansa. He ovat syntyneet vuosien 1923 ja 1958 välillä, melko tasaisesti jakautuen eri vuosikymmenille. Sijainnin puolesta muistiinkirjaajissa Etelä-Suomi korostuu, mutta vastaajia on myös Itä- ja Pohjois-Suomesta. Traktori on hankittu yleisimmin 1950-luvulla, aikaisin jo 1938 ja myöhäisin 1967. Kuvia on lähettänyt viisi muistiinkirjaajaa.

Vaikka traktoria toki saattoi ajaa nainen, mahdollisti traktori myös sen, ettei peltotöihin tarvittu enää niin paljon lisäkäsiä kuin aikaisemmin, eikä naisten ollut enää välttämätöntä avustaa vaikkapa heinänteossa, kun se tehtiin täysin koneellisesti. Traktori saattoi siis osaltaan

¹⁰⁸ Ks. Liite 1.

¹⁰⁹ Pini 2005.

¹¹⁰ Sarka DO 11: 2, 9, 34, 53, 59, 69, 80, 97, 124, 135.

¹¹¹ Sarka DO 11:86, 126.

ylläpitää ja vahvistaa vanhaa sukupuolten työnjakoa. Muistiinikirjaajille traktori onkin ollut miehen, isän tai veljen työväline.

Muistiinikirjaajien ryhmässä nousee esiin kaksi erityistä ilmiötä; kerääjyys ja ylisukupolvisuus. Muistitietotutkimuksessa vastaajat, jotka kirjoittavat toisten puolesta, tunnetaan termillä kerääjät. Muistitietokeruiden alkuaikoina tarkoituksena olikin saada talteen katoavaa perinnetietoa, ja siksi keruiden vastaajilta toivottiin valmiutta enemmän kuin omien kokemusten jakamiseen, eli keräämään perinnetietoa lähiympäristöstään. 1960-luvulta lähtien muistitietokeruissa pääpaino on siirtynyt yksilöllisiin kokemuksiin perinnetiedon keruun sijaan. Nykyään keruiden kirjoittajista käytetään yleisemmin termiä vastaaja. Todellisuudessa rajaa on vaikea vetää vastaajan ja kerääjän välille.¹¹² Vaikka vastaaja ei tietoisesti keräisi lähipiirinsä perinnetietoa, on mahdotonta vastata muistitietokeruuseen niin, ettei sosiaalinen ympäristö näkyisi tekstissä lainkaan.¹¹³ Varsinaisesta keräämisestä on aineistossani viitteitä. Yksi muistiinikirjaaja on lähettänyt kaksi vastausta. Hän on kirjoittanut ylös sekä työnantajansa että miehensä muistelut. Toiseen vastaukseen onkin talletettu hänen Sarka-museolle lähettämänsä postikortti, jossa hän kertoo harrastavansa perinteen keräystä.¹¹⁴ Toinen muistiinikirjaaja taasen on ilmoittanut keränneensä samaan traktoriin liittyviä muistoja ja tietoja sekä veljeltään että sedältään.¹¹⁵ Nähdäkseni molemmat ovat toimineet kuten kerääjät, sillä he ovat raportoineet muiden muistoja itse pysytellen pelkkänä kirjurina.

Toinen muistiinikirjaajien ilmiö, muistelun ylisukupolvisuus, näkyy selkeästi viidellä muistiinikirjaajalla,¹¹⁶ joista kaksi ovat yllä mainittuja kerääjiä¹¹⁷. Ylisukupolvisuudeksi lasken vähintään kolmesta sukupolvesta kirjoittamisen. Monilla esiintyy omasta ja joko vanhemmasta tai nuoremasta sukupolvesta kirjoittamista, mutta vain osa muistiinikirjaajista on kirjoittanut kolmesta tai useammasta sukupolvesta. Jotkut ylisukupolviset muistelijat aloittavat kertomuksensa ajasta jo ennen traktoreita, mikä osalle heistä tarkoittaa jopa vuosia ennen kuin he itse ovat avioituneet muistellun tilan miniäksi. Esimerkiksi vuonna 1949

¹¹² Kivilaakso, Pesonen, Taavetti 2022, 88–93. Joissain tapauksissa on todennäköistä, että muistelua varten on kerätty tietoa muilta, mutta sitä ei voi tekstin perusteella todistaa. Kun muistiinikirjaaja vaikkapa kirjoittaa ajasta ennen kuin hän on avioitunut perheeseen, voi olla, että hän on kuullut kirjoittamansa tarinat aikaisemmin, tai että hän on varta vasten keruuseen vastatakseen kysynyt tietoja muilta. Ks. Esim. Sarka DO 11:53.

¹¹³ Kivilaakso, Pesonen, Taavetti 2022, 88–93.

¹¹⁴ Sarka DO 11:59, 135.

¹¹⁵ Sarka DO 11:69.

¹¹⁶ Sarka DO 11: 2, 34, 53, 69, 135. Myös Sarka DO 11:122 kirjoittaa ylisukupolvisesti, mutta muistelija on traktorinainen. Hänen perheensä sukupolvet ylittävästä koneharrastuksesta ks. 4.3.

¹¹⁷ Sarka DO 11:69, 135.

sukuun avioitunut muistiinkirjaaja kertoo vuonna 1937 ostetun traktorin evakkokertomuksen ja jatkaa aivan nykyaikaan asti kertoen oman poikansa vuonna 2003 ostamasta traktorista.¹¹⁸

Keruukutsun lähes kaikki kysymykset ovat sinä-muotoisia, joten siinä ei ole pyritty innoittamaan ylisukupolvisen tiedon keräämiseen. Otsikko ”Ensimmäinen traktori” ja kysymys *talon* hevoskannasta traktorin hankkimisen aikoihin voivat innoittaa vastaajaa hyvin varhaisen tiedon ja ensimmäisen traktoriin liittyvien muistojen keruuseen niiltä, jotka sen todella muistavat. Onhan keruuajana, vuosina 2007 ja 2008, kulunut aineistoni ensimmäisen traktorin hankinnasta jo 70 vuotta, joten on luonnollista, ettei vastaajalla itsellään välttämättä ole muistoja ajasta. Ikä lienee yksi syy haluun muistella; elämänkaaren lopussa tyytyväisyyttä voi tuoda ehyt elämäntarina, ja ylpeys omasta työstä, joka uuden sukupolven ansiosta jatkuu, ja on täten mahdollista kokea merkitykselliseksi.

Usein ylisukupolvisuus liitetään traumaattisiin kokemuksiin, mutta se voi olla suvussa polvelta toiselle kulkeutuneita tapoja, tarinoita ja myös hiljaisuutta. Juuri ylisukupolvisuutta pidetään yhtenä muistitiedon tutkimuksellisista vahvuuksista muihin lähdeyypppeihin verrattuna.¹¹⁹ Näen muistitietoaineistossa ylisukupolvisuuden olevan tiiviissä yhteydessä jo mainittuun kerääjyyteen; vastaajat ovat halunneet antaa tietoja kaukaisemmasta menneisyydestä, ja ovat sitten kirjoittaneet sitä, mitä ovat muilta Traktorini-keruuta varten kysyneet tai vuosien aikana kuulleet.

Tarkastelen lähemmin jo mainitun kerääjänä toimineen muistiinkirjaajan toista vastausta, jonka hän on kirjoittanut työnantajansa haastattelun pohjalta tämän sukutilan traktoreista. Viittaa tästedes työnantajaan informanttina. Kirjoitus alkaa informantin muistoilla hänen vuonna 1886 syntyneestä isästään, joka oli vanhankansan talonpoika ja hevosmies, joka hevosillaan rahoitti koneostot. Muistelu jatkuu siitä, kuinka isän kuoltua vuonna 1952 tila tuli perikunnan hoidettavaksi ja äidin kuoltua vuonna 1959 informantti ja tämän veli jakoivat tilan keskenään. Tilalla ja kylällä olleita traktoreita ja tilan eri tuotantosuuntauksia eri vuosikymmeninä muistellaan. 1983 tilalla tapahtui seuraava sukupolvenvaihdos ja isäntänä informantin poika uudisti tilan traktorikantaa. EU-jäsenyyden myötä viinin valmistus tuli mahdolliseksi, ja tämä tila oli yksi niistä, jotka toiminnan silloin aloittivat. Muisteluvuonna

¹¹⁸ DO 11:53.

¹¹⁹ Ks. esim. Häkkinen 2022. Jokipii ja Liski 2022.

2008 informantin pojanpoika on ottanut isännyyden, ja siitä kertovassa kappaleessa viitataan informanttiin vaarina.¹²⁰

Joko informantti, muistiinkirjaaja tai molemmat ovat kokeneet tarvetta ylisukupolvisen muisteluun. Kenties varhaisimmatkin muistissa olevat menneisyyden tapahtumat haluttiin tallettaa. Muisteluhetkellä entisenä isäntänä ja iäkkäänä ihmisenä informantilla on vuosikymmenien varrelta tietoa sukutilansa historiasta, minkä lisäksi ylisukupolvisuus näkyy ajassa hänen isännyytensä jälkeen. Tekstin tyyli on melko informatiivinen, eikä tunteellinen, vaikka kyse on informantin sukutilasta. Tähän lienee syynä etäisyys informantin ja muistiinkirjaajan välillä; muistiinkirjaaja kertoo olleensa informantin tilalla siivoustyöntekijänä 1990-luvun lamasta lähtien, eli informantin jo eläköidyttyä. On myös mahdollista, että informantti, muistiinkirjaaja tai molemmat ovat halunneet pysytellä koneaiheessa, ja siksi tekstissä on paljon tietoa koneiden ominaisuuksista, ja ylisukupolvisuus esiintyy tekstin tasolla isännyyksien vaihdoissa.

Tanja Vahtikari, Tiina Männistö-Funk ja Silja Laine artikkelissaan valokuvien käytöstä historian tutkimuksessa toteavat valokuvien olevan osana muistitietoaineistoa oivallinen lähde historiantutkimukseen.¹²¹ Muistiinkirjaaja onkin työnantajansa haastattelun mukana lähettänyt jopa yksitoista valokuvaa kuvateksteineen.¹²² Suuressa osassa traktorinaisten ja muistiinkirjaajien valokuvista traktori on kuvattuna yksinään kuin mainoskuvassa, traktorilla työskennellään tai traktorin kanssa poseerataan. Kaikki nämä sopivat ajan traktorikuvastoon, eli traktoreista muodostettuun kuvajoukkoon ajan yhteiskunnallisessa julkisuudessa.¹²³ Yksi valokuva muistiinkirjaajan kokoamassa muistelutekstissä kiinnitti erityisesti huomioni. Kuvassa (kuva 1.) informantti poseeraa poikansa ja pojanpoikansa sekä uuden traktorin kanssa arvioni mukaan 1980-luvun lopulla. Valokuvia tutkittaessa on kysyttävä, miksi valokuva on otettu? Kenties uusi traktori on innoittanut ”isäntämiehiä”¹²⁴ kuvan ottamiseen. Vaikka tilalla on vuosikymmenien aikana ollut useita traktoreita, ei yksikään koneostos liene niin arkipäiväinen, ettei se olisi valokuvan arvoinen.

¹²⁰ Sarka DO 11:135.

¹²¹ Vahtikari, Männistö-Funk, Laine 2022, 245–249.

¹²² Sarka DO 11:135.

¹²³ Tutustuin ajan traktorikuvastoon tekemällä hakuja Finna:ssa ja rajaamalla ne ajan mukaan. Traktorikuvastoon liittyviä teemoja, jotka eivät omassa aineistossani näy, ovat kuvat maatalousnäyttelyistä, traktorit metsätoissa ja sodankäyntiin liittyvät kuvat. Valokuvien kuvastoista ks. Vahtikari, Männistö-Funk, Laine 2022, 233–236.

¹²⁴ Sarka DO 11:135.

Muistitietoon liittyvissä valokuvissa on omat haasteensa. On huomioitava, että valokuvia ei ole otettu muistitietokeruuta varten. Valokuvien ensimmäiset aikatasot voivat olla tutkijalta piilossa; kaikkiin kuviin ei ole tiedossa ottoajankohtaa, eikä sitä, miten kuvaa on käytetty. Oletan, että suuri osa valokuvista ovat olleet osana muistelijoiden perhealbumia. Seuraavaksi valokuvat on lahjoitettu Sarka-museolle osana muisteluaineistoa. Lahjoitus erottaa yksityisen valokuvan sen alkuperäisestä kontekstista, kotialbumista, ja liittää sen uuteen kontekstiin osana muistitietokeruun muodostamaa arkistokokoelmaa. Kuvateksteistä huolimatta lahjoituksen yhteydessä valokuvaan liittyvien tietojen ketjussa tulee katkeama; perhealbumia perheen kesken selatessa kuviin voidaan liittää tunteita ja tietoja, jotka lahjoittaessa katoavat. Kun tutkija ottaa aineiston käsittelyynsä, syntyy valokuville uusia kerrostumia ja tulkintoja osana samanlaisia ja poikkeavia valokuvia ja niihin liittyvää muistitietoaineistoa.¹²⁵ Vaikka valokuva ei siis muutu, siihen liitetyt tiedot saattavat muuttua ja kadota.

Kuva 1. Tilan kolme sukupolvea ja traktori. Vasemmalla vanhaisäntä, muistiinkirjaajan työnantaja ja informantti. Keskellä tilan isännyyden vuonna 2008 ottanut ja oikealla kuvanottohetken isäntä. Oikealla on tilan uusi traktori, Ford 7610, jonka mallin perusteella arvioin kuvan otetun 1980-luvun lopulla. Sarka VK 484:8.

¹²⁵ Vahtikari, Männistö-Funk, Laine 2022, 229–240, 245–249.

Vaikka valokuva (kuva 1.) on melko epätarkka, eikä siinä olevien kasvoista ole tunnistettavissa ilmeitä, pidän jo valokuvan olemassaoloa todisteena ylpeydestä ja uskosta tulevaan. Valokuvassa on kaksi maanviljelijälle oleellista symbolia tulevaisuudesta; lapsi ja traktori. Kuvanottohetkellä vielä tuttuinen pikkupoika luo maanviljelijäisälleen uskoa tulevaan, kuten kaikkien menneiden sukupolvien pojat. Kautta vuosisatojen maanviljelijän tärkein tehtävä on ollut pitää huoli siitä, että sukutilalle on jatkaja.¹²⁶ Lapsen takia työ ei ole tyhjää, vaan työtä tehdään lapsen kautta maatalan tulevaisuuden eteen. Uutuuttaan kiiltelevä traktori taas on uudempi symboli tulevaisuudesta maanviljelijälle. 1900-luvulta lähtien maanviljely on muuttunut työvoimavaltaisesta koneinvestointivaltaiseksi, mistä traktori on selvin esimerkki.¹²⁷ Traktorinosto on toki merkki siitä, että maatila on niin kannattava, että uusi kone on järkevää hankkia, mutta se on myös symboli tulevaan. Uudella traktorilla tehdään tulevaisuuden työt, ja se ostetaan, koska tulevaisuuteen uskotaan. Se, että informantti saa poseerata silloisen ja tulevan isännän kanssa valokuvassa uuden traktorin kanssa, on varmasti tuonut hänelle aiheita ylpeyteen, tyytyväisyyttä omasta tehdystä työstä ja uskoa tulevaan.

Eryteisesti kotialbumien valokuvat liittyvät muistamiseen.¹²⁸ Muistelijat ovat lähettäneet vastauksiensa mukana sellaisia valokuvia, joita heillä on sattunut olemaan. Vaikka muistiinikirjaajan informantti on jakanut muistitietoaan, on mahdollista, ettei hän ole ollut se, joka valokuvan on halunnut ottaa. Ehkä uuden traktorin ostanut isäntä, informantin poika, on halunnut juhlistaa hetkeä ja muistaa sen ottamalla valokuvan. Kenties tämä kuva oli se hetki, jossa maatalan elinvoimaisuus on hänelle erityisesti läsnä, ja poseeraa siksi isänsä, entisen isännän, kanssa, ja ottaa kuvaan mukaan poikansa, hänet, jota varten ja jonka tulevaisuuden eteen työtä tehdään.

Näen perinteen keräämisen ohella muistiinikirjaajien ylisukupolvisuuden liittyvän yhteen Tiina Silvastin kolmeen talonpoikaisen elämäntavan kulttuurisista malleista, sukutilan jatkuvuuden ihanteeseen. Sukutilan omistaminen luo vahvoja siteitä perheen ja paikan välille, ja maatalan omistaminen ja omistajuuden siirtyminen seuraavalle sukupolvelle jatkaa sukupolvien ketjua. Jatkuvuus ja pysyvyys tuovat maanviljelijälle uskoa tulevaan; yksi maanviljelijän tärkeimpiä tehtäviä on jatkajansa valmistaminen tehtävänsä. Yleensä maatalan jatkaja on ollut perheen vanhin poika ja monet muistiinkirjaajat kirjoittavatkin omasta

¹²⁶ Silvasti 2004a, 33–38.

¹²⁷ Vihinen 2004, 257.

¹²⁸ Vahtikari, Männistö-Funk, Laine 2022, 245–249.

pojastaan tilansa nykyisenä isäntänä. Niissä muistiinkirjaajien traktorimuistoissa, joissa ylisukupolvisuus on isossa roolissa, viitataan myös tilan tulevaisuuteen. Kirjoitetaan tilan jatkajasta, joka pian siirtyy tehtäväänsä tai on jo aloittanut isäntänä. Silvastin mukaan jatkajan löytyminen tilalle tuo maanviljelijälle varmuutta tulevaisuuteen ja oma tehty työ maatilalla eteen on helpompi nähdä kokonaisuutena ja merkittävänä.¹²⁹ Tulevaisuudesta kertominen ja nykyisen ja tulevan isännän kanssa valokuvassa (kuva 1.) poseeraaminen ovat selkeitä tapoja osoittaa ylpeyttä omasta jo tehdystä työstä ja uskoa siihen, että oma työ jatkuu merkityksellisenä seuraajien käsissä.

Mikäli jatkajaa ei löydy, on maanviljelijä pettänyt menneet sukupolvet ja täten epäonnistunut tehtävässään.¹³⁰ Tämä kuvio oli 1900-luvun jälkimmäisenä puoliskona yleinen, olihan Suomessa vuonna 1950 maatiloja yli 465 000, mutta vuonna 2000 enää vajaa 80 000.¹³¹

2.3 Kesävieraat

Viimeinen ryhmä, viiden vastaajan kesävieraat, ei nimestään huolimatta sisällä ainoastaan kesävieraita, vaan on tekninen nimitys ryhmälle. He eivät muistoissaan aja traktoria, eivätkä asu taloudessa, jossa olisi traktori. Osa kesävieraista asuu maaseudulla, toiset ovat käyneet siellä toisinaan. Yksi heistä aloittaa muistelunsa kirjoittamalla ”[t]iedän, etten ole varsinaisen kyselyn kohde. En ole itse käyttänyt traktoria.”¹³², mutta keruukutsussa ei erikseen rajata ulkopuolelle heitä, jotka eivät ole traktoria käyttäneet. Keruukutsun kohdat ”[k]erro [--] kaupunkilaisserkun ensikosketuksesta traktoriin” ja ”[k]errottavaa löytyy vaikka et omaa traktoria omistaisikaan” avaavat keruun myös kesävieraiden kaltaisille muistelijoille.¹³³

Neljä viidestä kesävieraasta on ilmoittanut syntymäaikansa. Vanhin heistä on syntynyt vuonna 1921 ja nuorin 1949. Maantieteellisesti he ovat melko tasaisesti jakautuneet. Kesämökkipaikkakuntiansa traktoreita muisteleva¹³⁴ ja miehensä kuoltua aivan uudesta traktorista ja pian maanviljelystä luopunut, nykyään peltojaan muille vuokraava ja heidän traktoreistaan kirjoittava, ovat molemmat kirjoittaneet muita kesävieraita pidemmin ja

¹²⁹ Silvasti 2004a. Silvasti 2004b.

¹³⁰ Silvasti 2004a. Silvasti 2004b.

¹³¹ Maatalouden historia 3, liitetaulukko 1.

¹³² Sarka DO 11:26.

¹³³ Ks. Liite 1.

¹³⁴ Sarka DO 11:26.

monipuolisemmin.¹³⁵ Loput kolme vastausta koostuvat lyhyemmistä tuokiokuvamaisista muisteluista.¹³⁶ Kesävieraiden kirjoituksissa ei ole mukana kuvia. Kesävieraiden selkein ero muistiinkirjaajiin on se, että kesävieraat eivät kirjoita läheisen traktorista tai läheisen puolesta, vaan omasta näkökulmastaan, mutta jonkun toisen traktorista.

Kiihtynyt maaltamuutto alkoi näkyä jo 1960-luvulla, kun vielä 1950-luvulla pellonraivaus siirtolaisille ja rintamamiehille oli täydessä vauhdissa. Koulutus ja työllistyminen olivat erityisiä maalaisnuoria kaupunkeihin vetäviä vaikuttajia; sotien jälkeisissä ”suurissa ikäluokissa” monet olivat heitä, jotka sukunsa ensimmäisinä kirjoittivat itsensä ylioppilaiksi ja opiskelivat korkeakoulussa, ja vähemmänkin koulutetut pyrkivät kaupunkeihin töihin. Muutosta tapahtui myös maaseudun sisällä, kun harvaanasutuilta seuduilta muutettiin seutukuntiin ja asutuskeskuksiin, sekä pohjoisesta ja idästä etelään.¹³⁷

Mökkeilykulttuurin kehitys ja rakennemuutos liittyvät tiiviisti yhteen. Maaseudun lasten muuttaessa kaupunkeihin, heidän elintasonsa noustessa ja vapaa-aikansa lisääntyessä, heräsi kaipuu maalle ja kiinnostus vapaa-ajan asuntoihin maaseudulla. Monien sukujen tyhjillään olevia rakennuksia, niin kutsuttuja mummon mökkejä tai kuivan maan mökkejä, otettiin vapaa-ajan asumisen tarpeisiin. Uusia mökkejä rakennettiin erityisesti vesistöjen äärelle, järvien rannoille ja saaristoihin. Mökkeilyn voi nähdä vastailmiönä kaupungistumiselle, ja sitä onkin mahdotonta erottaa kaupungistumisesta. Mökkien askeettisesta luonteesta haettiin yhteyttä omaan tai suvun aikaisempaan asuinpaikkaan; ilman kaupungistumista ei tätä kaipuuta olisi samassa mittakaavassa syntynyt.¹³⁸

Näen kesävieraiden ryhmän ikään kuin traktoreiden tuoman muutoksen tuloksena; jos traktoreita ei olisi alettu maataloudessa suuressa mittakaavassa käyttää, olisi maanviljely oletettavasti edelleen huomattavasti pienempimittakaavaisempaa ja enemmän työvoimaa vaativaa. Tämä olisi viivyttänyt maaltamuuttoa, eikä kesävieraiden ryhmää olisi olemassa siinä mittakaavassa, missä nykyään. Nykypäivän yhteiskunnasta vain aivan marginaalinen osa kuuluu traktorinasiin, eikä muistiinkirjaajiinkaan enää maanviljelijöiden vähenemisen takia kuulu kuin pieni osa. Teoreettisesti siis moni nyky-yhteiskunnasta kuuluisi kesävieraisiin, eletäänhän vielä sitä aikaa, jossa monella kaupunkilaisella on juuret maaseudulla.

¹³⁵ Sarka DO 11:94.

¹³⁶ Sarka DO 11:17, 82, 92.

¹³⁷ Haapala 2004, 241.

¹³⁸ Heiska 2010, 240. Pitkänen 2017, 34–37.

Kuten mökkikeskustelussa usein, myös kesävieraiden traktorimuistoissa nousevat maaseudulla vakituisesti asuvien ja mökkiläisten erot esiin. Yleensä maalla asuvat nähdään paikallisina ja mökkiläiset tai vapaa-ajan asukkaat ulkopuolisina. He ovat vapaa-ajan vietoissa olevia kaupunkilaisia, jotka jonkun ajan päästä palaavat takaisin oikeisiin koteihinsa kaupunkeihin, sinne mihin he kuuluvat. On oleellista kyseenalaistaa vapaa-ajan asumiseen liittyvä ulkopuolisuus, muistuttavat Kati Pitkänen ja Seija Tuulentie pääkirjoituksessaan *Maaseutututkimus*-lehden numeroon vapaa-ajan asumisesta.¹³⁹ Vapaa-ajanasujien ulkopuolisuus vaikuttaa olevan monille mökkiläisille sisäistettyä. Näen, että kesävieraiden hevosten, traktoreiden ja muuttuvan maaseudun muistelussa on jollain tapaa ulkopuolisen muistelua.

Mökkeilykysymyksissä ja mökkipaikkakuntien politiikassa ja palveluiden suunnittelussa on eittämättä ulkopuolisuudessa omat ongelmakohtansa. Kesävieraille ulkopuolisuus traktoreihin on tuonut heidän muistoilleen muista ryhmistä poikkeavia piirteitä. Kenties tähän vaikuttaa etäisyys itse maataloustuotantoon. Erityisesti kahden pidemmin kirjoittaneiden muistot ovat osittain hyvinkin kriittisiä koneellistumista kohtaan:

Myrkytys. Kun viljapello tulee oraalle, näen ikkunastani kun [naapurin] isäntä tulee traktorilla muovinen mutti takana, piikit pystyssä. Vaikka ilma on tyyni, niin suljen heti ikkunat ja oven ettei myrkynehaju tule sisälle, en tykkää hengittää myrkynehajua vaikka isäntä myrkyttää tyynellä ilmalla, ihan matalalla hiljaa ajaen.¹⁴⁰

Tämä maaseudulla edelleen asuva, mutta nykyään maatalouden ulkopuolinen muistelija kokee maanviljelyn uudet koneelliset työtavat eri näkökulmasta kuin he, jotka itse viljelevät maata ja saavat siitä elantonsa. Kesävieras vuokraa peltoaan naapurilleen aivan talonsa ikkunan alta, joten myrkynehaju lienee todellinen haitta, jonka hän kokee. Hänelle myrkyhajuineen on haittaava elementti, viljelijälle haju lienee välttämätön paha.

Kesävieras osoittaa myös huolensa pölyä kohtaan; hänen mukaansa traktorin renkaista tulee heinäpellolle savea, joka sitten jää kaadetun heinän sekaan, ja ”kun näitä heiniä annetaan eläimille, niin niissä on multaa joka pölisee, siitä saa eläimet ja ihmiset pölyä keuhkoihinsa.”¹⁴¹ Mökkipaikkakuntaansa muisteleva kesävieras kirjoittaa niin ikään pölystä traktoreiden tultua: ”[O]limme hukkaa sivusta ja edestä tulevaan pakokaasuun ja pölisevään

¹³⁹ Pitkänen, Tuulensuu 2014, 3–4.

¹⁴⁰ Sarka DO 11:94.

¹⁴¹ Sarka DO 11:94.

peltomaahan”,¹⁴² ja jatkaa, että ”[t]raktorin läheisyys saastutti kaivomme siinä missä uusi lannoitustekniikka”.¹⁴³ Nämä kaksi kesävierasta tarkkailevat muuttuvaa maaseutua ja maataloutta ympäristön kannalta kriittisesti.

Kesävieraat eivät ole mielipiteissään myrkkijä kohtaan aivan hakoteillä, sillä aikaisemmin hyvin yleisesti käytetty DDT aiheuttaa terveystriskejä ja 2000-luvullakin käytetyt torjuntavalmisteet vaikuttavat pohjavesiin. Lannoituksessa taasen viljelijöillä oli pitkään kielloista huolimatta tapana lannoittaa liikaa, vaikka jo 1960-luvulta lähtien lannoituksen vaikutukset vesistöjen tilaan on tiedetty.¹⁴⁴

Pidän mielenkiintoisena sitä, miten muut eivät muistele edellä kuvaillun kaltaisia negatiivisia vaikutuksia ympäristöön koneellistumisesta. Toki joissain muistoissa kirjoitetaan traktorin vaarallisuudesta, mutta ei näissä muistoissa kritisoida traktoreita ylipäänsä, vaan ollaan jopa teknofiilisen innostuneita työn helpottumisesta ja tehostumisesta. Lyhyesti saatetaan viitata vanhemman polven olleen traktoria vastaan maaperän kovettumisen vuoksi, mutta muistelijoiden omissa mielipiteissä ei näy vastustelua traktoreita tai muuta koneellistumista kohtaan.

Silvastin mukaan ihmiselle, joka saa elantonsa maanviljelystä, on luonto perusta tuottamiselle.¹⁴⁵ Kesävieraille maaseutu on asumismaaseutua ja virkistymisen lähde, toisin kuin maanviljelijöille, joille maaseutu on toimeentulon lähde. Hilikka Vihinen esittää, että talonpoikaisesta näkökulmasta arvostetaan tuotantomaisemaa, kun taas maaseutua kuluttava kaupunkilainen hakee maaseudun maisemasta rauhaa ja tunnetta muuttumattomuudesta.¹⁴⁶

Erytisesti kesävieras, joka miehensä kuoltua luopui traktorista ja pian maanviljelystä kokonaan ja kirjoittaa naapureiden traktoreista, on vanginnut tekstiinsä osuvasti ajanhenkeä ja traktoreiden tuomaa muutosta työhön. Hänen mukaansa traktoreiden tultua ”maailma ’kiepsahtaa’ [niin], että isännästä on tullut renki ja rengistä isäntä”¹⁴⁷, sillä ”isontalon isäntä kyntää mökkiläisen pienen pellon, mökin mies katselee miten traktorilla ajaen pelto kääntyy helpolla”¹⁴⁸. ”Ennen mökkiläisen täytyi kyntää talon isännän peltoja mökin vuokrastaan”,

¹⁴² Sarka DO 11:26

¹⁴³ Sarka DO 11:26.

¹⁴⁴ Niemelä 2004, 219–227.

¹⁴⁵ Silvasti 2004b, 44–46.

¹⁴⁶ Maalaismaiseman arvoista ja käytöstä ks. Vihinen 2004b, 414–424.

¹⁴⁷ Sarka DO 11:94.

¹⁴⁸ Sarka DO 11:94.

kesävieras tietää verraten tilannetta torpparilaitokseen.¹⁴⁹ Hän valittaa saaneensa likaisia polttopuita, kun naapurin isäntä oli ne traktorin kauhalla nostanut maasta peräkärriyn. Turhautuneena hän kirjoittaa: ”Mutta nyt on tullut koneiden aika. [--] Ihmiset ei viitsi enään tehdä mitään käsin, ei vähääkään.”¹⁵⁰ Kenties hänen näkökulmastaan maanviljelijöiden hyveeksi katsottu uutteruus on koneiden tultua kadonnut. Puutarhatraktoreista omakotitalojen perunamaiden muokkaajina kirjoittaessaan hän vielä toteaa, että itse on ”tähänasti kääntänyt lapiolla”¹⁵¹ oman perunamaansa. Ehkä muistelijan asenteeseen vaikuttaa hänen oma maataloustaustansa, ja se, että hänen maatilallaan traktori ehti olla vain hetken ennen miehensä kuolemaa.

Kesävieraiden kriittiset mielipiteet ja vaikeus sopeutua muuttuvaan maaseutuun kuvaavat mielestäni hyvin 1900-luvun rakennemuutosta. Kun aikaisemmin iso osa suomalaisista tuli toimeen viljelemällä maata, keskittyi jokainen omaan maanpalaansa. Mökkeilyn nousu ja maaseudulla maataloudessa työskentelevien väheneminen ovat tuoneet maaseudulle myös muiden kuin maanviljelijöiden mielipiteitä ja näkemyksiä. Kenties muistitietokeruu oli näille kesävieraille mieluinen paikka kertoa omista näkemyksistään, ehkä jopa ainut, jossa he kokevat mielipiteineen ja kokemuksineen tulevansa kuulluksi.

¹⁴⁹ Sarka DO 11:94.

¹⁵⁰ Sarka DO 11:94.

¹⁵¹ Sarka DO 11:94.

3 Luopumisen tuskaa ja uutuudenviehätystä

Tässä luvussa käsittelen ensin hevoseen ja hevosesta luopumiseen liittyviä tunteita, sitten ensimmäisen traktorin tulon kokemuksia sekä erityistä traktoriin kiintymistä. Pitkään suomalaisessa maataloudessa hevosia käytettiin lähinnä kyntämisen apuna, muut työt tehtiin ihmisvoimin. Kesä oli hevosille lepokausi, jonka ne saivat viettää laitumilla. Talvisin hevosten avulla tehtiin metsätöitä ja suoritettiin kuljetuksia. 1800-luvun lopulla hevosvetoiset maatalouskoneet yleistyivät, ja siten hevosvoiman käyttö lisääntyi. Konkreettisesti tämä tarkoitti hevosvetoisia niitto- ja haravakoneita sekä hevosvoimin toimivia puima- ja meijerilaitteita.¹⁵²

Suomalaisessa kontekstissa hevoset on nähty älykkäinä olentoina, jotka tehtävät opittuaan voivat tehdä osan aivotyöstä käsittelijän puolesta ja itse tietävät parhaan reitin vaikkapa lumihangessa kulkiessaan.¹⁵³ Kotieläimistä yleensä hevonen oli arvostetuin, ja hevosille annettiin huonoinakin aikoina kunnollista ruokaa, kun muita eläimiä saatettiin joutua ravitsemaan hevosen lannalla. Hevosen arvostus oli kytkeytynyt sen tarpeellisuuteen, mutta myös tunneyhteyteen, joka hevosen kanssa oli mahdollista muodostaa.¹⁵⁴

Suomessa hevoset lisääntyivät nopeaan tahtiin 1930-luvun aikana, koska entiset vuokratilalaiset tarvitsivat hevosia tiluksilleen ja tilan ulkopuolisiin sivuansiotöihin. Samaan aikaan traktorit eivät enää olleet ihmeteltäviä harvinaisuuksia. Sota-aikaan hevosia ja traktoreita otettiin armeijan käyttöön, mikä vähensi niiden käyttöä maataloudessa. Vielä sotien jälkeen hevosia tarvittiin, mutta jo 1950-luvun aikana varsojen määrä romahti ja traktoreiden määrä alkoi kasvaa hevosten määrän vähenemisen tahtiin.¹⁵⁵

3.1 Hevonen ja siitä luopuminen

Hevosista on kirjoittanut kahdeksantoista vastaajaa kahdestakymmenestäseitsemästä, melko tasaisesti kaikista muodostamistani ryhmistä.¹⁵⁶ Keruun yksi kolmesta teemasta, *Hevonen lähti, traktori tuli*, kysymykset ohjaavat kirjoittamaan hevosista. Hevoskysymyksiin on

¹⁵² Östman 2004, 25.

¹⁵³ Schuurman 2017.

¹⁵⁴ Nikkilä 2022.

¹⁵⁵ Vihola 2004, 342, 354–356. Niemelä 2004, 145.

¹⁵⁶ Sarka DO 11:2,3,9, 15,16,18, 26, 34, 42, 53, 86, 92, 94, 97, 122, 124, 126, 135.

vastattu joko yksinkertaisesti ilmoittamalla hevosten määrä ja arvioitu niiden poistuminen maataloudesta tai asiaan on perehdytty pidemmin ja jopa tunteellisesti. Kaksitoista vastaajaa on kirjoittanut jonkin verran maatilan hevosista ennen traktorin hankintaa, ei vain lyhyesti mainiten.¹⁵⁷ On kirjoitettu hevoskaupoista¹⁵⁸, hevostöistä¹⁵⁹, evakkomatkasta¹⁶⁰ ja jalostuksesta¹⁶¹. Tärkeimpänä tälle tutkimukselle pidän keruukuulutuksen kohtaa ”Miltä hevosesta luopuminen tuntui? Millainen oli päivä, jolloin hevonen laitettiin ’korkealaitaiseen’?”¹⁶². Korkealaitaisella viitataan teurasautoon. Naiset ja pariskunnat eivät ole lähettäneet keruuvastausten mukana ainuttakaan kuvaa, jonka kohteena olisi hevonen.

Ensimmäisinä traktoreita hankittiin varakkaille maataloille ja kartanoihin; yleisesti ottaen traktori ei ollut mikään pikkuhankinta, joten tilan, jolle se hankittiin, täytyi se jotenkin pystyä maksamaan.¹⁶³ Kyselyaineistossa muistellaan, että jalostushevosten tai puun myynnillä rahoitettiin traktorinosto.¹⁶⁴ Useilla tiloilla, joille traktori hankittiin varhain, pidettiin samaan aikaan hevosia vielä pitkään,¹⁶⁵ sillä isoilla tiloilla varhainen, vielä heikko ja kehittymätön, traktori ei suinkaan heti tehnyt tilan hevosvoimaa tarpeettomaksi. ”Hevosia tarvittiin, sillä piikkipyörä traktori oli hankala varsinkin tiellä ajettaessa”¹⁶⁶, kirjoittaa yksi muistiinkirjaajista, jonka muistoissa sekä traktori että hevoset olivat evakoita. Vuonna 1955 traktorin ostanut muistelee veljensä käyneen moottorisahan hankinnan jälkeen ”takametsässä halonteossa Pekka-ruunalla ainakin vuonna 1960”.¹⁶⁷ Aineistossa muistellaan myös ojankaivuutekniikkaa, johon tarvittiin sekä traktori että kolme hevosta.¹⁶⁸

Erityisesti he, joiden muistoissa oli hevosia ja traktori tilalla samaan aikaan, saattavat lopullisen hevosista luopumisen ohittaa vailla sen suurempia tunteita, mainitaan, että ”[j]ossain vaiheessa toinen hevonen lähti”¹⁶⁹, mutta ajankohta ja hevosten kohtalo jäävät auki.

¹⁵⁷ Sarka DO 11:2,3,9, 15,16, 26, 34, 42, 53, 122, 126, 135.

¹⁵⁸ Sarka DO 11:2, 16, 126, 135.

¹⁵⁹ Sarka DO 11:3, 9, 15, 135.

¹⁶⁰ Sarka DO 11:53.

¹⁶¹ Sarka DO 11:53, 135.

¹⁶² Ks. Liite 1.

¹⁶³ Vihola 2004, 354–356.

¹⁶⁴ Sarka DO 11:135. Ks. Metsät maatilojen investointien perusteena Vihola 2004, 410–414.

¹⁶⁵ Sarka DO 11:86, 97, 122, 126, 53, 135.

¹⁶⁶ Sarka DO 11:53.

¹⁶⁷ Sarka DO 11:126.

¹⁶⁸ Sarka DO 11:135.

¹⁶⁹ Sarka DO 11:122.

Monissa muistoissa vanhapolvi on se, joka liitetään hevosiin: ”Hiljalleen talosta alkoi hevuskanta vähentyä varsinkin [hevosmiehenä tunnetun isännän] kuoltua 1952.”¹⁷⁰

Kun hevonen ohitetaan muistoissa, saattaa mieleen nousta ihmisen ja eläimen välinen suhde, jossa hevonen nähdään vain hyödyllisenä eläimenä, joka sitten traktoreiden yleistyttyä hiljalleen tuli hyödyttömäksi. Väitöskirjassaan suomalaisten muuttuneesta suhteesta hevoseen Riitta-Marja Leinonen tuo esiin tutkijoiden erilaisia näkökulmia ihmisten eläinsuhteisiin. Hänen mukaansa antropologiassa maanviljelijöiden suhde eläimiin on esitetty usein eläimiä korostetun välineellistävänä. Toisaalta on myös esimoderneja eläinsuhteita liiaksi idealisoivia näkökantoja. Vastaukseksi tähän Leinonen esittelee Dimitrios Theodossopoulosin ajatuksen siitä, että eläinsuhteita on tarkasteltava omassa kontekstissaan. Theodossopoulosin mukaan kotieläinsuhteisiin kuuluu huolenpito ja vastavuoroisuus, mutta myös hyöty.¹⁷¹

Kirjoitushetkellä hevosen poistumisesta on kaikkien vastaajien kohdalla jo useita vuosikymmeniä, joillakin jopa yli 50 vuotta. Ehkä aikoinaan tilan perinyt silloinen nuoripolvi ei kauaa työskennellyt hevosten kanssa, joten muistijäljet voivat olla hataria. Monissa vastauksissa tunteellisuus on ylipäänsä vähäistä.

Pientilavaltaisessa Suomessa traktoreiden määrä alkoi totisesti lisääntyä sitten, kun pientilallisetkin alkoivat niitä hankkia 1960-luvulle tultaessa. Pientiloilla traktorin hankinta oli taloudellisesti suurempi harppaus. Yleensä hevoset jäivät tilalle toissijaisiin tehtäviin, sillä hevosesta luopuminen olisi ollut eläimestään ylpeälle isännälle liian kova paikka. Hevosesta saatettiin luopua hetikin eläimen huonon kunnon vuoksi tai koska sille varattu ruoka haluttiin antaa yhdelle ylimääräiselle lehmälle. Toisinaan traktori hankittiin pakon sanelemana viimeisen hevosen jo kuoltua.¹⁷²

Hevosten hoito on ollut miesten kunnia-asia ja hevonen on ollut tilan ja miehen mitta.¹⁷³ Tämä näkyy myös Traktorini-aineistossa. Naiset muistelevat hevosen olleen miehen vastuulla, mutta traktorinaisista neljä kirjoittaa itse tehneensä hevosella töitä.¹⁷⁴ Mies on kuitenkin usein ollut se, joka päättää hevosen kohtalosta, myös seuraavassa esimerkissä, jossa pariskunta on ostanut traktorinaisen kotitilan, ja samalla tämän isän hevosen. Traktorinainen kirjoittaa:

¹⁷⁰ Sarka DO 11:135.

¹⁷¹ Leinonen 2013a, 29.

¹⁷² Niemelä 2004, 145.

¹⁷³ Östman 2004, 25.

¹⁷⁴ Sarka DO 11:3, 15, 16, 18.

Saimme ostettua muutaman hehtaarin lisämaata, niinpä mieheni varhain keväällä sanoi, että meille pitää myös saada traktori: 'ei noin vanhalla hevosella voi näitä töitä tehdä, ja hidastakin se on...' ¹⁷⁵

Vaikka miehen lauseesta ja muusta muistelutekstistä uhkuu myös traktorin oston intoa, on mies ottanut vastuulleen hevosen kohtalon. Traktori nainen muistelee reaktiotaan:

Minä kauhistuin tuota ajatusta [traktorin hankinnasta], sillä se tiesi sitä, että vanha uskollinen hevosemme *Vappu* joutuisi lähtemään. Hevonen, jonka isäni kanssa olin käynyt ostamassa naapuripitäjästä, ja jolla olin ajanut kaikki ajot yli 10 vuoden ajan isäni sairauden takia, oli minulle niin rakas! Mies jankutti tätä traktorin ostoa päivittäin, ja minä itkin. ¹⁷⁶

Tässä traktorinainen pohjustaa tunteitaan tilan hevoseen. Hänellä on tiivis ja pitkä suhde hevoseen vuosien yhteisen työnteon seurauksena. Mahdollisesti hevonen kantaa mukanaan myös traktorinaisen isän muistoa. Hän on kokenut miehensä järkeilyn jankutukseksi ja ollut itse kykenemätön näkemään tilannetta realistisesti.

Nora Schuurman ja Kirsi Laurén käsittelevät artikkelissaan lemmikkieläinten kuolemaa perheessä muisteluaineisto lähteenään. Suurin ero ihmisen ja eläimen kuoleman kohdalla on se, että ihminen yleensä päättää, milloin eläin kuolee. On ihmisen vastuulla katsoa, milloin eläin on liian vanha, sairas tai luonteeltaan vaikea ja on aika lopettaa se, ja toteuttaa se parhaaksi näkemällään tavalla. Eläimen lopettamisen päätös on usein sitä lähimmälle ihmiselle vaikeinta, jolloin vastuu saattaa siirtyä toiselle perheenjäsenelle, eläintä lähimmän olevan ihmisen jopa lamaantuessa kuoleman lähestyessä. ¹⁷⁷ Traktorinainen kirjoittaa mielensä muuttuneen:

Lopulta kuitenkin suostuin, kun saimme lisämaata ja kun jokaisella alkoi olla jo jonkinlainen traktori. Oli otettava järki käteen – ymmärrettävä, ettei vanhalla hevosella enää voinut niitä töitä tehdä, tai sitten olisi pitänyt hankkia toinen hevonen. ¹⁷⁸

Traktorinainen on ymmärtänyt, ettei vanha hevonen enää ole kykeneväinen kasvavan tilan peltotöihin. Vaikka hänen miehensä oli tehtävä vaikea päätös hevosesta luopumisesta hänen puolestaan, lopulta traktorinainenkin ymmärsi, ettei rakasta hevosta voinut enää pitää tilan töissä. Traktorin tulosta kirjoittamisen jälkeen hän vielä kuittaa hevosen lähtemisen:

¹⁷⁵ Sarka DO 11:16.

¹⁷⁶ Sarka DO 11:16.

¹⁷⁷ Schuurman, Lauren 2016.

¹⁷⁸ Sarka DO 11:16.

”Traktorin saapuminen tiesi Vapun lähtöä. Voi sitä kyynelten määrää, kun Vappu viimeisen kerran meiltä kotoa lähti!”¹⁷⁹

Vaikka siis päätös oli lopulta yhteisesti tehty, ei lähdön hetki ollut helppo traktorinlaiselle.

Seuraava esimerkki on tyypillisempi tapaus, sillä hevosesta ei luovuttu heti traktorin tulon jälkeen:

Hevosen nimi oli Virkku. Se oli ostettu varsana [paikasta, josta kirjoittajan miehen] perhe oli lähtenyt evakkoon. Se oli siis ”evakko”. Evakkoperheen vähät tavarat se oli reellä kuljettanut [--]. Hevonen oli traktorin rinnalla vuoteen 1965 saakka [11 vuotta].¹⁸⁰

Ensin muistiinkirjaaja kuvailee hevosen taustoja. Ilman hevosta mainittujen ”vähien tavaroiden” ja perheen evakuointi olisi ollut huomattavasti vaikeampaa. Ehkä juuri hevosen tekemä tärkeä työ evakkoperheen eteen vaikeutti eläimestä luopumista, vaikka aika olisi jo ollut:

Hevosesta luopuminen oli isännälle, silloiselle nuorelle miehelle kova pala. Hevonen laihtui talviaikaan, vaikka ajot olivat vähäisiä. Eläinlääkäri sanoi hampaiden olleen huonot. Ikääkin oli jo parikymmentä vuotta. Kun hevonen talutettiin teurasautoon, muistan kuinka isäntä käänsi katseensa muualle. Silmiin kirposivat kyyneleet. Teuraspaino¹⁸¹ oli 302 kg.¹⁸²

Köyhällä tilalla hevosen pito traktorin rinnalla oli haaste, eikä ruokaa aina ollut tarpeeksi. Hevosiin liittyyneen kiitollisuuden velkaa sekä kipuilua uudistusten kanssa. Hevosella tehtävä työ, vaikka sen huippu lopulta kesti vain 1800-luvun loppupuolen koneistumisesta 1900-luvun puoliväliin, voi nähdä osana maanviljelijöiden ihannetta jatkuvuudesta. Hevostaidot opittiin isältä, ja kuten monissa muistoissakin, hevonen perittiin tilan mukana. Hevosesta luopuminen on koskettanut muistiinkirjaajaa niin syvästi, että teuraspainokin on jäänyt tarkasti mieleen.

Schuurman ja Laurén kirjoittavat lemmikkien ja ihmisten kuolemariiteissä olevan yhteneväisyyksiä. He jakavat eläimen kuoleman, kuten ihmisenkin, kolmeen osaan: fyysinen kuolema, ruumiin hävittäminen ja sosiaalinen kuolema. Hautapaikka konkretisoi eläimen kuoleman ja suomalaisessa perinteessä hevoset on haudattu pihaan tai sen läheisyyteen. Traktorini-keruun hevosmuistoissa ei kirjoiteta hautaamisesta, ja toisin kuin

¹⁷⁹ Sarka DO 11:16.

¹⁸⁰ Sarka DO 11:2.

¹⁸¹ Teuraspainolla tarkoitetaan eläimen ruhon painoa, kun siitä on poistettu teurasjätteet. Kielitoimiston sanakirja.

¹⁸² Sarka DO 11:2.

maalaisyhteisössä yleensä,¹⁸³ vain yhdessä vastauksessa kerrotaan, että eläin on itse kotona lopetettu.¹⁸⁴ Hevosten teurastus yleistyi 1800-luvun lopulta alkaen, kun hevosten inhimillistä kohtelua alettiin korostaa; hevosen lihan käyttöä puolustettiin sillä, että hevonen oli parempi teurastaa kuin ajaa loppuun.¹⁸⁵ Hevosen poisvienti teurasautolla lienee ollut parempi vaihtoehto kuin antaa sen kärsiä, mutta se on voinut vaikeuttaa poismenon käsittelyä, kun ruumiin hävittäminen, olennainen osa surutyötä, ei ollut surijoiden tehtävänä.

Suomenhevosia ja suomalaista hevuskulttuuria tutkinut Riitta-Marja Leinonen näkee hevosen käytön pientiloilla yhtenä neljästä seikasta, jotka ovat luoneet pohjan hevosen nykyiselle yhteiskunnalliselle ja kulttuuriselle merkitykselle.¹⁸⁶ Hyödyllisyyden lisäksi monelle hevonen on ollut työkaveri, ja hevoseen on luotettu ja sen taitoja ja läheisyyttä arvostettu. Edelleen 1950-luvulla, kun hevonen alkoi jo väistyä traktorin tieltä, on tutkimuksissa raportoitu pienviljelijöiden tunnesiteestä hevoseensa,¹⁸⁷ mikä näkyy naisten Traktorini-keruun vastauksissakin.

Vaikka hevoseen luotettiin, ja sitä pidettiin kumppanina, liittyi hevoseen riskejä. ”Aina sitä oikein pelkäsi, jos hevonen kuolee, kuinka sitten tehtäisiin työt”, kirjoittaa traktorinainen, joka vasta 1970-luvulla, muistelijoista viimeisenä, siirtyi traktorin käyttöön.¹⁸⁸ Elollisena olentona hevosen käsittelyssä ja hoidossa on omat haasteensa. Hevosta on ruokittava silloinkin, kun se ei tee työtä, ja hevonen on koulutettava tehtävänsä, ennen kuin siitä on hyötyä.

Vaikka mistä tahansa eläimestä luopuminen on vaikeaa ja muutos hevosesta traktoriin suuri, on toisinaan hevosta muistellessa sen poislähtöön suhtauduttu hyvinkin käytännönläheisesti. Uusi traktori helpotti tilan töitä ja toi uusia mahdollisuuksia maatalouteen ja yritystoimintaan. Teknologian on nähty vaikuttavan ajanhenkeen ja uusien keksintöjen aiheuttavan suoranaista teknologista innostusta.¹⁸⁹ Kenties uusi teknologia toi ajan henkeen mukanaan positiivisuutta ja uskoa tulevaisuuteen. Hevosen ikävöiminen on ollut henkilökohtainen tunne, mutta muiden

¹⁸³ Schuurman, Laurén 2016, 95.

¹⁸⁴ Sarka DO 11:9.

¹⁸⁵ Järvenpää 2026. Tutkijoilla näyttää olevan eriäviä mielipiteitä, siitä, milloin hevosten teurastus yleistyi Suomessa. Esimerkiksi Schuurman ja Leinonen (2012) väittävät hevosten teurastuksen alkaneen vasta toisen maailmansodan jälkeen, minkä Järvenpää kumoaa. Maaseudulle käytännöt ovat toki voineet levitä vähitellen.

¹⁸⁶ Leinonen 2010. Leinonen 2013b.

¹⁸⁷ Leinonen 2017.

¹⁸⁸ Sarka DO 11:42.

¹⁸⁹ Michelsen 2017, 30.

tunteiden tapaan sosiaalisesti jaettua, ja muutos elävästä olennosta koneeseen osa ajanhenkeä ja yhteisiä jaettuja kokemuksia.

Toisinaan muistitietokeräyksiin tulleita vastauksia on tulkittu niin, että ihmisillä on ollut tarvetta kirjoittaa tai kertoa jostain tietystä, kipeästäkin aiheesta, ja on täytynyt vain olla joku, joka asiasta kysyy. Tulkitsen itsekin, että tunteellinen hevosesta kirjoittaminen voi olla juuri sitä. Traktori oli nykyaika ja tulevaisuus, hevonen mennyttä aikaa. Nyt keruukutsussa nimenomaan kysyttiin ”miltä tuntui?” ja oli lupa muistella vaikeita tunteita.

Niissäkin kirjoituksissa, joissa hevosta muistellaan jopa sydäntä särkevän tunteellisesti, pystytään ongelmitta muistelemaan, miten hienoa ensimmäisen traktorin ostaminen oli. Sama vastaaja, joka kertoi isännän, miehensä, kääntäneen katseensa pois hevosta viedessä teurasautoon, kirjoittaa myös isännän muistavan ensimmäisen traktorin parhaiten, koska se ”lopetti pellolla ’hevosen perässä juntaamisen’”.¹⁹⁰ Vaikka hevosesta luopumiseen liittyi vaikeutta, muistoissa siirrytään ristiriidattomasti seuraavaan aiheeseen, uuteen traktoriin. Vaikka maanviljelijät ovat usein korostaneet yhteyttään luontoon,¹⁹¹ ei hevosen ikävöinnissä ole kaipuuta luonnollisempaan työskentelytapaan. Hevosen kanssa työskentelyä ei jääty ikävöimään, vaan oltiin valmiita siirtymään uuden teknologian käyttämiseen ja nykyaikaan.¹⁹²

1960-luku toi kiireen maaseudullekin. Töiden oli jouduttava. Traktori oli nopea tekemään, hevosen kanssa meni aikaa.

Traktoria ei tarvinnut syöttää, eikä juottaa, eikä huilauttaa kesken päivän niin kuin hevosta. Eikä se vikuroinut. Eikä traktori pillastunut paarman puremasta.

Mies oli innokas muutokseen.¹⁹³

Ainoastaan kesävieraat, jotka eivät itse hevosella tai traktorilla työskennelleet, muistelevat hevosta kaivaten ja tuovat esiin vaikeudet sopeutua muutokseen. Kyseessä on toki hyvin pieni aineisto, mutta tämä on selvä ryhmiä erottava piirre. Nähdäkseni kesävieraiden kohdalla ikävöinti liittyy nostalgisoituun kuvaan maaseudusta, johon palaan nostalgiaa käsittelevässä alaluvussa 4.3. Seuraavaksi siirryn käsittelemään ensimmäiseen traktoriin liittyviä tunteita.

¹⁹⁰ Sarka DO 11:2.

¹⁹¹ Silvasti 2004b, 44–46.

¹⁹² Vrt. Metsätöissä hevosia jäätin ikävöimään, kun metsätraktorit tulivat rikkomaan luonnon rauhaa. Suominen 2017, 105.

¹⁹³ Sarka DO 11:124.

3.2 Uutuuttaan kiiltävä traktori

Ensimmäinen traktori ja traktoreiden tulo on isoin teema Traktorini-keruun vastauksissa. Nekin, jotka ovat kirjoittaneet hyvin suppeasti, ovat kirjoittaneet ensimmäisestä traktorista tai traktoreiden alkuajasta. Erityisesti keruun ensimmäinen teema, *Ensimmäinen traktorini*, sekä kysymys ”[m]iltä ensimmäisen traktorin hankinta tuntui?”¹⁹⁴ ovat ohjanneet vastaajia kirjoittamaan tuntemuksistaan ensimmäiseen traktoriin liittyen. Tässä alaluvussa keskityn nimenomaan ensimmäisiin traktoreihin, koska niiden tuoma muutos oli suuri.

Arkisuudestaan huolimatta traktori ei ollut vain työväline, vaan suoranainen vallankumous, joka ei vaikuttanut vain sen ostaneisiin. Kulutustutkija Mika Pantzar on tarkastellut teknologisten uutuuksien käyttöönoton elinkaarta. Hänen mukaansa alussa uutuushyödyke herättää suurta innokkuutta, mutta myös vastarintaa.¹⁹⁵ Näen nämä reaktiot rinnasteisina teknofiliaan ja teknofobiaan.¹⁹⁶ Uutuuksilla leikitään, kunnes niiden kanssa toimiminen vakavoituu. Kun uutuus ”kesytetään” ja se alkaa juurtua, se muuttuu jopa näkymättömäksi. Se yhtäältä mahdollistaa toimintaa, mutta toisaalta myös rajoittaa sitä.¹⁹⁷

Suuri innostus traktoria kohtaan näkyy muistoissa traktorin hankinnasta, josta monet vastaajista ovat kirjoittaneet yllättävän tarkasti. Muistetaan päivämääriä¹⁹⁸ ja summia,¹⁹⁹ odotusta ja vaikeutta saada kulkupeli, ja toisilla on vuosikymmentenkin takaiset kuitit tallella, jotka on lähetetty arkistoitavaksi.²⁰⁰ Monet muistavat traktorin ostetun koneliikkeestä ja sen sitten tulleen rahtina kotiin asti tai lähimmälle asemalle,²⁰¹ tai se on tuotu kotiin koko matka itse ajamalla.²⁰² Se, että koneen tuloon liittyvät tapahtumat muistetaan tarkasti, ja ne halutaan myös tarkasti keruuseen kirjoittaa, mielestäni osoittaa, kuinka merkityksellistä koneen hankinta oli. Ensimmäinen traktori on hankittu vain kerran, ja monelle se on ollut ylipäänsä ensimmäinen kosketus koneisiin ja moottoreihin. Muutoksessa mukana oleminen on tehnyt vaikutuksen traktorin ostajiin, mutta myös heidän läheisiinsä.

¹⁹⁴ Ks. Liite 1.

¹⁹⁵ Pantzar 1996, 50.

¹⁹⁶ Grönholm et al. 2022, 254–256.

¹⁹⁷ Pantzar 1996, 50–53.

¹⁹⁸ Sarka DO 11:2, 9, 18, 126.

¹⁹⁹ Sarka DO 11:2, 9, 42, 97.

²⁰⁰ Sarka DO 11:44.

²⁰¹ Sarka DO 11:15, 34, 53, 42, 124.

²⁰² Sarka DO 11:2, 16, 44, 86, 97, 126.

Monissa muistoissa tuodaan esiin, missä vaiheessa koneistumista traktori tilalle tuli. Keruukuulutuksessa kysytään milloin traktori on hankittu, mutta erikseen ei ole kysytty, monesko traktori oli kylässä tai pitäjässä, mutta vastaajat ovat itse halunneet tuoda sen esiin: ”Se oli ensimmäinen traktori kylällämme ja merkitsi uuden ajan alkua maataloudessa.”²⁰³ Mikäli traktori ei ollut kylän ensimmäinen, on muistoissa saatettu listata ne talot, joissa jo oli traktori.²⁰⁴ Aikaisin hankittu traktori lienee ostajalleen osoitus omasta ajanmukaisuudestaan ja omistamalla traktorin voi rakentaa omaa minuutta etevänä maanviljelijänä.²⁰⁵ Pidän hankkimisen aikaisen ajankohdan korostamista merkinä uutuushyödykkeen herättämästä innokkuudesta.

Uuden teknologian esittelijänä nähdään tai näytetään usein nuori mies, kuten Försti on osoittanut väitöskirjassaan autoista.²⁰⁶ Kuusi vastaajaa muistelee traktorin ostajan olleen juuri isännyyttään aloitteleva nuorimies,²⁰⁷ monissa traktorin ostaja tai hänen ikänsä jää epäselväksi. Vain kasvattiäitinsä kanssa traktorin hankkineen traktorinaisen muistoissa traktorin ostaja on selkeästi nainen.²⁰⁸ Yksi traktorinainen kertoo, että häntä olivat koneet aina kiinnostaneet, mutta hänen miehensä oli se, joka traktorin hankki, naiselta kysymättä.²⁰⁹ Vuonna 1980 tehdyn emäntätutkimuksen vastausten mukaan missään vastanneella maatilalla ei emäntä pääasiassa tai kokonaan ollut vastuussa konehankinnoista.²¹⁰

Teknofilia, suomeksi myös koneen lumo, voi toimia tapana kuulua ryhmään tai sulkea muita sen ulkopuolelle. Tätä on tehty vaikkapa rakennettaessa insinööriyden miehisyyttä.²¹¹ Näen, että traktorin oston myötä traktorin omistajuus on luonut maanviljelijöiden sisälle kaksi ryhmää; ne, jotka traktorin omistavat, ja ne, jotka eivät hankintaan vielä ryhtyneet. Lopulta jälkimmäinen ryhmä katosi kokonaan, kun hekin joko hankkivat traktorin tai luopuivat maataloudesta kokonaan. Toiseksi traktorilla on rakennettu kuvaa maanviljelijästä miehenä, joka koneensa kanssa yhdessä muodostavat ihanteiden maanviljelijän. Koneen miehisyyden

²⁰³ Sarka DO 11:2. Ensimmäisenä kylälleen muistelevat traktorin hankitun myös Sarka DO 11:53, 69, 97.

²⁰⁴ Sarka DO 11:34, 126, 135.

²⁰⁵ Rossi 2010, 216.

²⁰⁶ Försti 2013, 285.

²⁰⁷ Sarka DO 11:2, 16, 34, 124, 126, 135.

²⁰⁸ Sarka DO 11:18.

²⁰⁹ Sarka DO 11:16.

²¹⁰ Siiskonen 2004, 307.

²¹¹ Grönholm et al 2022, 256.

avulla on toki yhdistetty isäntiä heidän poikiinsa, mutta samalla suljettu naisia maatalouden ja isännyyden ulkopuolelle.²¹²

Teknologisten uutuuksien elinkaareen alkuun kuuluvaa vastarintaa näkyy muistoissa jonkin verran, kuten vaikkapa edellisen luvun hevosista luopumisen esimerkeissä. Juuri vanhan polven muistellaan olleen epäileväinen, ja pellon kovettumisesta traktorin alla oltiin huolestuneita.²¹³ Näen, että myös myöhäinen hankinta voi kertoa siitä, että muutokseen oltiin ensin vastahakoisia: ”Muilla naapureilla jo olikin traktorit olleet vuosia, meillä vain oli sinnitely hevosen kanssa.”²¹⁴ Ne taas, jotka ovat loppuun saakka vastustaneet traktoreita, eivät varmaankaan ole tähän keruuseen halunneet vastata.

Pantzarin mukaan ennen kuin uutuushyödykkeen äärellä vakavoidutaan, sillä leikitään ja uutuuden ympärille kokoonnutaan joukolla.²¹⁵ Traktorinainen kirjoittaa: ”Nyt siis oli traktori liiterissä ja sitä ihailtiin”²¹⁶. Uutuushyödykkeen ihaileminen joukolla saattaa vaikuttaa uudelta ilmiöltä, mutta kesävieras onnistuneesti palauttaa uutuuden ympärille kokoontumisen vanhoihin tapoihin:

”Miehet lähti sinne traktoria katsomaan, niin isännän äiti sanoi ’kyllä te olette hulluja, kun nyt traktoria lähdette katsomaan.’ [--] [M]inä sanoin hänelle: Ainahan sitä ennenkin miehet tutkivat uuden ostetun hevosenkin, sitä lähdettiin ulos katsomaan tutkimaan. Aukaistiin hevosen suu tutkittiin hampaat, nostelivat jalkoja katsoivat kavioita. Mutta nyt puhuttiin traktorista ja sen ominaisuuksista.”²¹⁷

Uusi teknologia ja oman kotitilan saattaminen nykyaikaan muistetaan kirjoituksissa mullistavana asiana. Ostos korostetaan olleen merkittävä hetki. ”Olihan se iso asia traktorin osto”,²¹⁸ kirjoittaa yksi muistiinkirjaajista, ja tiivistää näin yhteen monien muidenkin muistot. Taloudellisesti traktorin hankinta oli suuri ponnistus, mutta tarpeellinen, sillä se mahdollisti maatalouden kehittämisen ja ylipäänsä sen jatkamisen. Traktorin avulla oli mahdollista tehdä ”sivubisnestä”²¹⁹ ja tienata koneeseen käytetyt rahat takaisin. Kone mahdollisti maatalouden nykyaikaistamisen, ja pelto- ja metsätöiden lisäksi sitä voitiin käyttää voimanlähteenä

²¹² Ks. Pöysä, Ristaniemi 2025.

²¹³ Sarka DO 11: 3.

²¹⁴ Sarka DO 11:42.

²¹⁵ Pantzar 1996, 11.

²¹⁶ Sarka DO 11:44.

²¹⁷ Sarka DO 11:94.

²¹⁸ Sarka DO 11:124.

²¹⁹ Sarka DO 11:124. Koneurakointia muistelevat myös Sarka DO 11:42, 83, 94, 97, 124, 135.

sirkkelille ja betonimyllylle, pitää teitä kunnossa ympäri vuoden ja raivata lisää peltoja viljelyyn.

Traktorin tulolla oli myös symbolinen arvo historiallisena hetkenä. Vastaajat kirjoittavat, kuinka ”[n]yt alkoikin uusi aikakausi meillä”²²⁰ ja erään kirjoituksen otsikossa todetaan, että ”[t]raktorin osto pienelle maatilalle mullisti maailman”²²¹. Oston on tiedetty olevan historiallinen hetki paitsi omalle tilalle myös laajemmin maataloudessa ja maaseudulla. Pitkään kehitys ja uutuudet sijoittuivat kaupunkeihin, mutta traktorit ja muu maatalouden koneellistuminen toivat ne myös maaseudulle.

Jotta uutuushyödyke on helpompi hyväksyä, tarvitaan Pantzarin mukaan jonkinlainen jatkuvuus. Uutuushyödykkeen on siis kytkeydyttävä jo olemassa olevien tavaroiden ja ajattelumallien järjestelmiin. Traktorin hyväksymisen mahdollistanut ilmeinen jatkuvuus on hevonen. Yksinkertaistaen ja eläin hyötynäkökulmasta katsottuna hevosella oli sama käyttötarkoitus kuin traktorilla, molemmat auttavat maatilalla, pelto- ja metsätöissä ja kuljetuksissa. Kuten autoja nimitettiin hevosettomiksi vaunuiksi,²²² on traktoreita kutsuttu moottoriauraksi.²²³

Traktorin monenlainen samaistaminen hevoseen näkyy muistoissa. Traktorin upottua suohon kesävieras muistaa naapurin isännän huutaneen ”[p]akko sinun on sieltä pois nousta, enhän minä jaksu sinua sieltä poisnostaa. Ja ainahan Pollekin siihen pudottuaan, pääsi sieltä omin avuin pois.”²²⁴ Traktori samaistetaan myös johonkin muuhun elävään olentoon. Kesävieras kirjoittaa setänsä traktorista ”otuksena” ja muistelee, että ”[s]illoin ei vielä puhuttu kengurubensasta, mutta nyt kun asiaa muistelen, oli jättiläiselle tuona päivänä selvästikin juotettu juuri kengurubensaa.”²²⁵ Joku otus lienee myös suuren koostaan nimensä saanut mörkö-Majuri.²²⁶ Nimensä puolesta Ferguson- ja Fordson-merkkiset traktorit on mahdollisesti liitetty nautaeläimiin, kun ne taipuvat muistelijoiden suussa ”Verkusonneiksi”²²⁷ ja

²²⁰ Sarka DO 11:42.

²²¹ Sarka DO 11:9.

²²² Pantzar 1996, 46.

²²³ Vihola 2004, 354.

²²⁴ Sarka DO 11:17.

²²⁵ Sarka DO 11:92.

²²⁶ Sarka DO 11:135.

²²⁷ Sarka DO 11:80.

”Fordsonneiksi”,²²⁸ mutta kyseessä saattaa olla ihan vain suomalaisen suuhun sopiva väännös.²²⁹

Väitöskirjassaan autoilun sukupuolesta Försti on löytänyt aineistostaan lukuisia esimerkkejä auton sukupuolittamisesta.²³⁰ Vastaavanlaista ei juurikaan esiinny aineistossani. Yksi kesävieraista kirjoittaa traktorista renkinä,²³¹ joka on selvästi mieheen viittaava ilmaus. Jo mainittu Mörkö-Majuri on väännös Fordson Majorista, ja se voi viitata myös tiettyyn sotilasarvoon.²³² Ehkä syynä sukupuolittuneiden termien vähyyteen on nimenomaan rajaukseni naisten muistoihin; Försti on tutkimuksessaan huomannut, etteivät naisautoilijat ole juurikaan kirjoittaneet kulkuvälineistään sukupuolittunein termein, toisin kuin miehet. Ehkä henkilökohtaisimmat lempinimet on jätetty muistiinkirjaajille kertomatta.

Hevosta ja traktoria on molempia pidetty maskuliinisuuden symboleina, joiden avulla voi ylläpitää maskuliinisen sukupuolen performanssia. Hevoset ovat kautta vuosisatojen kuuluneet miesten elinpiiriin, olleet osa heidän sukupuolittuneita tehtäviänsä sekä miehen mitta. Traktorit, ja teknologia ylipäänsä, on niin ikään liitetty miehiin, mikä lienee tehnyt miesten siirtymän hevosesta traktoriin sujuvaksi. Ja sama pätee myös traktorinaiisiin; monet heistä ovat ennen traktorin tuloa tehneet peltotöitä hevosella, ja traktorin tultua jatkaneet samaa rataa traktoria ajamalla.²³³

Kuten Pantzar kuvailee uutuushyödykkeen kesyttämisen, lopulta jo vakiintunut uutuus rajoittaa toimintaa.²³⁴ Vuosikymmenten edetessä maataloudessa ei yksinkertaisesti enää tullut toimeen ilman traktoria. Pienistä tiloista tuli kannattamattomia, eikä suuria peltoaloja ollut kannattavaa tai edes mahdollista viljellä hevosvoimin, varsinkin, kun maatalojen käytössä oleva ihmistyövoima väheni. Ne viljelijät, jotka eivät syystä tai toisesta voineet tai halunneet hankkia traktoria, ovat lopulta joutuneet luopumaan maanviljelystä kannattamattomana.²³⁵

²²⁸ Sarka DO 11:83.

²²⁹ Seppälä 2007, 32.

²³⁰ Försti 2013, 207–280.

²³¹ Sarka DO 11:92.

²³² Seppälä 2007, 40.

²³³ Sarka DO 11:3, 15, 16, 18.

²³⁴ Pantzar 1996, 50.

²³⁵ Silvasti 2014, 126–143.

3.3 Vakiintunut kumppani

Kaksitoista vastaajaa, muistiinkirjaajia ja traktorinaisia, ovat muistelleet traktoria, joka oli tilalla vuosikymmeniä tai jopa aina muistelun nykyhetkeen asti.²³⁶ Vaikka joillekin traktori on vain työväline, joka vaihdetaan uuteen, kun parempaa on saatavilla, toisille traktorista on muodostunut hevosen kaltainen pitkäikäinen työkumppani. Keruukutsun kolmas teema, *Elämäni traktorit* ja sen kysymys ”Mikä traktori [--] on tehnyt suurimman vaikutuksen tai jäänyt parhaiten mieleen?”²³⁷ ohjaa muistelemaan traktoria, johon on muodostunut erityinen suhde.

Monissa muistoissa pitkäikäiseen traktoriin liitetään käytännöllisiä piirteitä. Esimerkiksi traktorinainen kertoo John Deere -merkkisen traktorin olleen ”näppärä ja herkkä ajaa”²³⁸ ja hytittömällä Valmetilla oli kätevä tehdä sellaisia töitä, joissa täytyi usein hypätä pois kyydistä.²³⁹ International-merkkinen traktori ”oli ja on edelleen hyvä traktori 32 ikävuodesta huolimatta. Sillä pääsee joka paikkaan”.²⁴⁰ Näistä lainauksista käy ilmi se traktorin olennaisin: kone on ostettu johonkin käyttötarkoitukseen, ja kun se siihen sopii, ollaan tyytyväisiä. Seuraavaksi poimin myös muunlaisia esimerkkejä, mutta väitän, että niidenkin pohjalla on vaatimus koneen toimivuudesta ja sopivuudesta, vasta sitten tunnesiteeseen liittyy muita piirteitä.

Monet ovat muistelleet ensimmäisen traktorin olevan ”—yhä tärkeä kakkotraktori monissa työ hommissa”²⁴¹. Aineistossa kaksi ensimmäisenä traktorinaan Fergusonin ostanutta muistelevat rakasta konetta samankaltaisesti:

Fergusonin jälkeen on meillä ollut monia Valmetteja, mutta ei ne ole ollut niin ’rakkaita’ kuin Ferguson²⁴²

[R]akas traktori [harmaa Ferguson] vaihdettiin isompaan²⁴³

Muistiinkirjaaja kuvaa isänsä suhdetta ensimmäiseen traktoriin:

Isäni on ’kasvanut kiinni traktoriinsa’. Huoltoja ja korjauksia kytkinremontteja myöten hän on oppinut tekemään. Vielä viime viikolla isäni ajoi tukkeja metsästä

²³⁶ Sarka DO 11:3, 9, 18, 34, 42, 44, 69, 80, 86, 124, 126, 135.

²³⁷ Ks. Liite 1.

²³⁸ Sarka DO 11:3.

²³⁹ Sarka DO 11:3.

²⁴⁰ Sarka DO 11:34.

²⁴¹ Sarka DO 11:42.

²⁴² Sarka DO 11:44.

²⁴³ Sarka DO 11:115.

sillä samalla massikalla [Massey Ferguson], joka hankittiin vuonna 1961, kuskilla ikää 77 vuotta.²⁴⁴

Yllä olevasta lainauksesta käy ilmi juuri traktoriin liittyvien tunteiden ruumiillisuus. Kiinnikasvaminen on ehdottomasti jotain ihmisen ja koneen rajan ylittävää kiintymystä. Erityisesti varhaisempien traktoreiden ajamiseen on liittynyt tietynlainen fyysinen yhteys; ilman moderneja mukavuuksia, ohjaustehostinta, kunnollisia jousia ja koppia kuljettajan suojana, traktorilla ajo on ollut fyysisesti rankkaa ja vaarallistakin puuhaa. Osaavissa käsissä traktori kuitenkin palkitsee olemalla kuljettajan ruumiin jatke. Ruumiillisuus traktorilla työskennellessä jatkuu vielä ajamisen ulkopuolelle, koneen huoltoihin.²⁴⁵

Koneen pitkäikäisyys kertonee sen korjattavuudesta, mutta myös tahdosta pitää vanhasta koneesta huoli. Pariskunta muistelee: ”Eräänä kesänä Nuffi [Nuffield] seiso i viikkotolkulla laitumella takarengas hajallaan. Se korjattiin ja tehtiin vielä monta iloista matkaa.”²⁴⁶ Tämän vastauksen kirjoittanut pariskunta on hankkinut ensimmäisen traktorin jälkeen useamman Valmetin, mutta kirjoittaa silti, että ”NUFFI [Nuffield] oli ensimmäinen traktorini. Nuffi oli paras.”²⁴⁷ Parhautta perustellaan toimivuudella tiettyyn tehtävään: ”Vuonna 1996 41-vuotiaana se oli vielä täydessä käytössä piha-alueella.”²⁴⁸ ”Iloisten” matkojen teko viittaa myös kiintymykseen ja positiivisiin mielle yhtymiin.

Kuten edellä käy ilmi, monissa muistoissa tilan ensimmäinen traktori nostetaan tärkeimmäksi ja mieleenpainuvimmaksi, mutta erojakin löytyy. Traktorin aisella on muisteluhetkellä edelleen käytössä tilan ensimmäinen traktori, Massey Ferguson 35, mutta muistoissa rakas työväline on toisena tilalle ostettu traktori, Valmet 502 (Kuva 2.). Valmetissa ”oli toimintojakin enemmän kuin massikassa”²⁴⁹ ja kippikärryn osto mahdollistui, kun käytössä oli traktori, jossa oli siihen vaadittavaa hydrauliiikkaa.²⁵⁰ Sitä traktorinainen ei mainitse, mutta Massey Ferguson 35 on kopiton ja Valmet 502 kopillinen, mikä on varmasti vaikuttanut ajomukavuuteen. Valmetista traktorinainen kirjoittaa sen olleen hänelle ”mitä parhain kaveri”²⁵¹ ja ”sopiva työpari”²⁵². Kun Valmet vaihdettiin nelivetoiseen ja isompaan Case

²⁴⁴ Sarka DO 11:9.

²⁴⁵ Vrt varhaiset autonomistajat ja heillä omat huoltajat. Försti 2013, 113.

²⁴⁶ Sarka DO 11:126.

²⁴⁷ Sarka DO 11:126.

²⁴⁸ Sarka DO 11:126.

²⁴⁹ Sarka DO 11:42.

²⁵⁰ Sarka DO 11:42.

²⁵¹ Sarka DO 11:42.

²⁵² Sarka DO 11:42.

International -traktoriin, muistelee traktorinainen, että ”[s]itä Valmettia minun tulikin ikävä.”²⁵³

Kuva 2. Traktorinainen poseeraamassa Valmet 502 -traktorinsa kanssa 10.5.1996. Sarka VK 454:2.

Valmetista ja traktorinaisesta otetun valokuvan (Ks. kuva 2.), kuvatekstissä kuvaillaan traktorinaisen olevan ”seitsemän yhteisen työvuoden jälkeen hyvästelemässä rakasta traktoriaan”.²⁵⁴ Kuvatekstillä on haluttu korostaa valokuvan sanomaa ja merkitystä. Erityisesti perhealbumien valokuvien tarkoituksena on muistaminen.²⁵⁵ Tälle traktorinaiselle juuri Valmet 502 on ollut sellainen ”sopiva työkaveri”, jonka hän on halunnut muistaa. Hänen suhteessaan traktoriin ihmisen ja koneen yhteys menee ohi työvälineestä ja lähenee ystävyyttä.

Sana ”rakas” ei esiinny keruukuulutuksessa, vaan sitä on traktorinainen päättänyt itse käyttää tilansa toisesta, jo 10 vuotta ennen muistelua poisvaihdetusta traktorista. Hän kirjoittaa koneesta kaverina ja työparina, aivan kuin se olisi elollinen. Traktorinainen on isänsä kanssa viljellyt maata hevosvoimalla, joten on mahdollista, että ystävyyteen liittyvät ilmaukset ovat jatketta hevosta kohtaan. Traktorinaisella itsellään ei kuitenkaan ole muistellun perusteella ollut erityisen hyvä suhde ainakaan viimeiseen hevoseen, vaan hän muistelee hevosen olleen

²⁵³ Sarka DO 11:42.

²⁵⁴ Sarka DO 11:42.

²⁵⁵ Vahtikari, Männistö-Funk, Laine 2022, 245–249.

vaikea tapaus. Kauniin ja lämmintä suhdetta korostavan kirjoitustavan lisäksi erityistä kiintymystä traktoriin osoittaa sen hyvästely yhteisten työvuosien päätyttyä, ja vielä pisteenä i:n päälle hyvästelystä on otettu valokuva. Ehkä päätös luopua rakkaasta traktorista on ollut vaikea ja hyvästely ja sen taltiointi on helpottanut eroa, samalla tavoin kuin lemmikkieläimen syleily sitä lopetettaessa.

Traktoreihin on muistoissa muillakin tavoin yhdistetty inhimillisiä tai eläimellisiä piirteitä. Kuten hevosten on sanottu osanneen itse kulkea parasta reittiä hangessa, on ”Natikka [International]” osannut metsätiellä väistellä ”suurimpia monttuja”.²⁵⁶ Samainen traktori myös ”nukkui suuren männyn alla”.²⁵⁷ Jotkut kirjoittavat traktorin vaiheista kuin elämästä:

”[Omistaja] lopuksi muisti hänen traktorinsa viettäneen parhaimman nuoruutensa Etelä-Suomessa, täältä se myytiin pohjoisemmaksi Pyhäjärvelle ja tuli etelän lämpöön vanhuuden päivilleen hyvään kotiin.”²⁵⁸

Lyhyessä muistelutekstissä käy ilmi, että traktori on hankittu entisöitäväksi ja pienimuotoiseen peltotyöhön. Parhain nuoruus tuo mieleen työtä innokkaasti tekevän nuoren ihmisen, nykyinen ”hyvä koti” enneminkin vanhan lemmikkieläimen.

Kenties yksi syy saman traktorin käyttämiseen vuosikymmenestä toiseen on tottumusta; pientiloilla, joilla oli vain yksi hevonen, oli uskollinen työkaveri työssä niin kauan, kun se työtä jaksoi tehdä. Traktorin ollessa hyvällä huollolla pitkäikäinen ei ehkä nähty tarvetta uudistaa konekantaa. Tämä koskenee erityisesti sellaisia tiloja, jotka eivät laajentaneet peltoalaa tai toimintaa niin, että olisi muodostunut erityisen suuri tarve tehokkaammalle koneelle.

Paitsi että muistoissa traktori on samaistettu hevoseen ja pidetty sitä kaverina, ovat muistelijat samaistaneet koneen myös itseensä. Muisteluajankohtana ikänsä ilmoittaneista vastaajista jokainen on ollut vähintään 50-vuotias, mikä näkyy nykyhetkeä kuvatessa: traktori ”viettää hiljaisia vaarin päiviä kuten mekin”²⁵⁹ tai ”tähyää lähestyvää seitsemänkymppin virstanpylvästä ja viettelee ansaitsemiaan eläkepäiviä”.²⁶⁰ Erään traktorin kerrotaan olevan ”puolieläkkeellä”.²⁶¹ Jopa vuosikymmeniä omistettu traktori on muistelussa muuttunut ensin

²⁵⁶ Sarka DO 11:34.

²⁵⁷ Sarka DO 11:34.

²⁵⁸ Sarka DO 11:59.

²⁵⁹ Sarka DO 11:16.

²⁶⁰ Sarka DO 11:69.

²⁶¹ Sarka DO 11:124.

työvälineestä työkaveriksi ja lopulta verrannolliseksi sitä käyttävään ihmiseen ja sen kerrotaan ”elävän” samaa elämänvaihetta kuin omistajansa.

On eri asia, että ensimmäinen traktori on käytössä kakkostraktorina²⁶² tai puutarhakäytössä²⁶³ kuin se, että ensimmäinen traktori pysyy vuosikymmenestä toiseen tilan ainoana traktorina. Traktoreiden hankinnan ajankohta oli suurten muutosten aikaa, muutosten, jotka johtivat lopulta siihen, ettei maatalous ole enää omavaraistaloutta, vaan suunnitelmallista yritystoimintaa, jossa koneostokset ovat investointi yrityksen tulevaisuuteen. Jos traktoria ei ole ollut varaa päivittää uudempaan, on suuri todennäköisyys, että tila ei jostain syystä ole kannattava. Riippuu maatalouden tuotantosuunnasta, minkälaisia investointeja on tehtävä, mutta traktori on yleishyödyllinen laite, joka melkein jokaiseen tuotantosuuntaan on tarpeellinen.

Suurin syy olla investoimatta maatalouteen on jatkajan puute. Jos tilalle ei ole jatkajaa ja nykyiset toimijat alkavat haaveilla eläkepäivistä, ei ole enää järkevää investoida suuria summia toimintaan, joka pian ajetaan alas. Maatalouden lopettamisen on maininnut viisi vastaajaa.²⁶⁴ Matka pientilavaltaisesta maataloudesta nykyhetkeen on kulkenut suurin piirtein niin, että jatkuvasti pienet kannattamattomat tilat ovat lopettaneet toimintansa suurempien edelleen laajentaessa ja erikoistuessa. Vuonna 1950 maanviljelijöitä oli 900 000, vuonna 1999 vain 121 000, Suomen asukasluvun samalla nousussa merkittävästi.²⁶⁵ Vaikka monet ovat lopettaneet, koska he eivät ole voineet hankkia traktoria, eivät kaikki traktorin hankkineet tilat suinkaan ole selviytyneet nykypäivään saakka. Viimeisimpänä, joskin aineistossani näkymättömänä, Euroopan unionin jäsenyyden tuki- ja hinnoittelu-uudistusten myötä moni lopetti maanviljelyn.²⁶⁶ Jotkut maanviljelyn lopettaneista edelleen omistavat traktorin: ”[M]aanviljelyä huhtikuuhun 1988. Maanviljelys loppui. Traktorin omistan vielä.”²⁶⁷ Tälle traktorinlaiselle maanviljelijän identiteetti on edelleen merkityksellinen, sillä hän vielä 20 vuotta maanviljelyn lopettamisen jälkeen ilmoittaa olevansa maanviljelijä.²⁶⁸

Samaan tapaan, kun traktorit alkoivat olla normaaleja maaseudulla, ei traktorinlaisille traktorin ajaminen vaikuta olleen suurten selittelyjen kohde. Vaikka luvussa 2.2. käsittelen aineistosta

²⁶² Sarka DO 11:42.

²⁶³ Sarka DO 11:126.

²⁶⁴ Sarka DO 11:18, 42, 94, 97, 124.

²⁶⁵ Silvasti 2004b, 90.

²⁶⁶ Silvasti 2014, 126–143.

²⁶⁷ Sarka DO 11:18.

²⁶⁸ Sarka DO 11:18.

esiin nousevia traktorinaisten käytännönläheisiä syitä traktorilla ajamiseen, eivät syyt vaikuta olleen kirjoittajilleen selittelyjä, vaan faktoja. Kaksi traktorinaista muistelee muiden reagoiteja traktorilla ajamiseen:

Majorilla [Fordson Major] ajoin heinäkuorman tuolta samaiselta pellolta kotiin. Kapea ja mäkinen tie. Naapurin pellolla oli miehiä heinäpellolla. Nekin seisahtuivat katsomaan, kun minä kuormani kanssa tulin kotiin. Majorissa oli etukuormaajakin paikalla.²⁶⁹

Oli sillä [korkea David Brown] kivaa ja komeaa ajella 13vuotiaana. -Vieläkin, joku talon vanha isäntä hymyilee ja muistelee, että 'hän muistaa, kun pikkanen likka tuli isolla traktorilla Osuuskaupan pihaan'.²⁷⁰

Reaktioiden ei muistella olleen kovin radikaaleja. Katsominen ei sinänsä kerro vielä siitä, mitä heinäpellolla olleet miehet ovat traktoria ajavasta teini-ikäisestä työstä ajatelleet. ”Pikkanen likka” ajamassa isoa traktoria ja hoitamassa perheensä ruokaostokset on ymmärrettävästi jäänyt vanhan isännän mieleen, kuitenkin hymyillen. Ennen aineistoon tutustumista oletin, että muistoissa esiintyisi muiden asenteita naisten traktorilla ajoa kohtaan.

Varhaisia suomalaisia autonaisia käsitellessään Försti löysi autokirjoittelusta erilaisia tapoja, joilla autoilun sukupuolta tuotettiin niin, että se on nimenomaan miehinen. Naisista kirjoitettiin typerinä jalankulkijoina, ja autokilpailuihin osallistuneiden naisten naisellisuutta pyrittiin korostamaan. Naiset eivät myöskään voineet missään tapauksessa olla itsenäisiä ajajia, ovathan he liian heikkoja kääntämään auton ohjauspyörää ja kampeamaan auto käyntiin. Nämä ovat ulkopuolisten, lähinnä autoilua harrastaneiden tai ammatikseen siitä kirjoittavien näkemyksiä.²⁷¹ Pöysän ja Ristaniemen tutkimuksessa käy ilmi, että nuoruuttaan muistellut traktoria ajanut nainen väittää, että ei sukupuolensa vuoksi saanut kesätyöpaikkaa. Hän tuo turhautumisensa sukupuolten erilaiseen kohteluun maaseudulla selkeästi esiin.²⁷² Kyseessä on myöhempi ajankohta, ja siksi pohdin, ovatko asenteet muuttuneet huomompaan suuntaan. Lienee toki mahdollista, etteivät jo eläkeikään päästessään aineistoni muistelijat ole halunneet vanhoja negatiivisia kokemuksiaan muistella, tai ehkä aika on kullannut heidän muistonsa traktoreihin liittyen.

Olen nyt käsitellyt traktoreiden tuloon yhdistettyjä muutoksia ja niiden herättämiä tunteita. Hevosista luopuminen oli joillekin vaikeaa, sillä eläimeen oli usein vuosia kestäneen suhteen

²⁶⁹ Sarka DO 11:122.

²⁷⁰ Sarka DO 11:83.

²⁷¹ Försti 2013, 215, 202–203.

²⁷² Pöysä, Ristaniemi, 2025, Nuoruus – traktoreiden kanssa avautuvat mahdollisuudet.

aikana kiinnytty kovasti, ja eläimen työpanoksesta oltiin kiitollisia. Hevosesta luopuminen myös tarkoitti yhden aikakauden loppua. Toisaalta uuden aikakauden alkamisesta oltiin innostuneita, ja traktorit toivat koneellistumisen maaseudulle mahdollistaen tuotannon tehostamisen. Toisille traktori ei tarkoittanut vain uudenlaista työvälinettä, vaan myös koneeseen kiinnyttiin kuten sen edeltäjään hevoseen.

4 Aistittua nostalgiaa

Tässä luvussa käsittelen traktorimuistoissa esiintyviä aistikuvailuja ja nostalgiaa. Koska molemmat kumpuavat samasta muisteluaineistosta, ei niitä ole mahdollista täydellisesti erottaa toisistaan. Aistimukset, erityisesti hajut, voivat laukaista muistoja jostain aistimukseen liittyvästä, mutta myös muistelu voi saada elävänä kokemaan muistoon liittyviä aistimuksia.²⁷³ Aistit liittyvät myös oleellisesti kokemushistoriaan, onhan kyse aistikokemuksista.²⁷⁴ Kuten Jaakko Suominen kirjoittaa tietotekniikan hajuista, liittyvät erilaiset aistimukset teknologian muisteluun ja nostalgiaan. Mikäli pyrkisi irti aistien subjektiivisesta puolesta, näyttäytyisi tekniikan historia hajuttomalta, minkä jokainen traktorin tai muun koneen lähellä aikaansa viettänyt tietää vääräksi.²⁷⁵

Nostalgia liittyy oleellisesti muisteluun. Muisteluhetkellä, vuosina 2007 ja 2008, on ensimmäisestä muistellusta traktorihankinnasta 70 vuotta.²⁷⁶ Lähihistoriassa, uusien teknologioiden jatkuvassa tulvassa, suomalaisessa maataloudessa 1900-luvulla ja ihmiselämässä 70 vuotta on pitkä aika. On jopa odotettavissa, että muistoissa näkyy nostalgiaa eli kaipuuta toiseen aikaan, siitä erossa olon kärsimystä, tai onnellista menneen muistelua, kuten Pertti Grönholm ja Heli Paalumäki nostalgian määrittelevät.²⁷⁷

Vain yksi kesävieraista avoimesti kirjoittaa kokevansa nostalgiaa maaseudun rauhaan.²⁷⁸ Muissa muistoissa itse nostalgian käsitettä ei käytetä, vaikka ilmiönä nostalgiaa näihin muistoihin liittyykin. Yleensä nostalgiaa pidetään yhteisöllisenä, mutta sen kytköksiä yksilöllisiin kokemuksiin ei voi sivuuttaa. Yksilöllinen nostalgia saattaa liittyä omaan lapsuuteen, yhteisöllinen nostalgia taas perustuu jaetuille symboleille, jotka ovat merkityksellisiä suurelle joukolle. Kohteena voi olla esimerkiksi menetetty aikakausi, fyysinen paikka, mielikuva tai muisto; usein oma lapsuus tai nuoruus, menetetty kotiseutu tai yhteisö.²⁷⁹ Traktorimuistoissa nostalgian kohteena ovat muun muassa muuttunut maaseutu, muuttuneet työskentelytavat ja oma lapsuuden aika.

²⁷³ Suominen 2011, 6.

²⁷⁴ Johnson, Salmi 2011, 88.

²⁷⁵ Suominen 2011, 7–8.

²⁷⁶ Sarka DO 11:53.

²⁷⁷ Grönholm, Paalumäki 2015, 10–12.

²⁷⁸ Sarka DO 11:26.

²⁷⁹ Grönholm, Paalumäki 2015, 16–19, 22.

Tarkastelen ensin naisten traktorimuistojen aistimellisuutta liittyen traktoriin ja muuttuneeseen maalaismaisemaan. Toiseksi käsittelen muodostamieni ryhmien eroja, ja tarkastelen erityisesti sitä, miten samankaltaisetkin aistikokemukset ja muistot saavat erilaisia merkityksiä. Viimeisenä käsittelen nostalgiaa yksilöllisenä ja yhteisön jakamana kaipuuna menneeseen.

4.1 Aistittuja muutoksia maalaismaisemassa

Itse maanviljelijän työn lisäksi myös koko maalaismaisema koki muutoksia traktoreiden tultua. Tämä käy myös ilmi traktorimuistojen maalaismaisemasta, joka aistiympäristönä muuttui koneellistumisen myötä. Aistitutkimuksessa yleensä korostuvat uudet tai muuten normaalista poikkeavat aistimukset; tavallisia aistimuksia ei kirjoiteta eikä niitä arjessa edes huomata. Samalla tavalla kuin valokuvat, myös muistellut aistit ovat oivallinen tutkimuksen kohde, vaikka aistit eivät olisikaan kysymyksen asettelun keskiössä, kuten Hannu Salmi ja Bruce Johnson kirjoittavat artikkelissaan aistien tutkimisesta historiassa.²⁸⁰

Keruukutsussa ei ole suoranaisia aisteihin liittyviä kysymyksiä. Kysymyksen ”[m]iltä ensimmäisen traktorin hankinta tuntui?” voi ymmärtää myös aisteihin liittyvänä kysymyksenä, sillä suomen kielessä *tuntuminen* liittyy sekä tunteisiin että aistimuksiin. Keruukutsussa ei ole ainuttakaan kysymystä traktorin vaikutuksista ympäristöön tai siellä aistittavista muutoksista. Siksi oletan, että traktorimuistoissa mainitut aistimukset ovat kirjoittajilleen jollain tavalla merkityksellisiä ja ne ovat kiinnittyneet muistoihin niin, että ne tulevat mieleen, vaikka niistä ei suoraan kysyttäisikään.

Traktorini-muistitietoaineistossa ehdottomasti eniten kirjoitetaan äänistä, jonkin verran kirjoitetaan myös hajuista. Tuntoaistista kirjoitetaan yllättävän vähän. Näköaisti korostuu kuvien muodossa. Äänistä ja hajuista kirjoitetaan suorimmin, tuntoaistiin liittyviä kokemuksia on toisinaan luettava kuin rivien välistä. Vaikka yleensä koko aistiympäristöä ei aikalaismateriaalissa esitellä, on mahdollista päätellä, millainen vaikkapa juuri ääniympäristö on voinut olla.²⁸¹

²⁸⁰ Johnson, Salmi 2011, 91.

²⁸¹ Johnson, Salmi 2011, 91.

Muistoissa vanhaa maaseudun hiljaisempaa äänimaisemaa ei juurikaan muistella, ei vaikkapa kirjoiteta, millaisia ääniä maaseudulla oli ennen traktorin tuloa. Muistetaan kuitenkin se, millainen äänimaisema oli koneiden tultua. Eräs traktorinainen muistelee Zetorin olleen hänen lapsuuden kotiseudullaan ”muotitraktori”, jonka keväistä ja syksyistä ”papatusta” naapureiden pellolla hän muistelee kodikkaana.²⁸² Puimakoneita²⁸³ muistelee muistiinkirjaaja seuraavasti: ”Minä olin kansakoululainen ja miten mukavaa oli syksyllä tulla koulusta, kun aina jossakin kuului puimakoneen ääni. Työn ääniä!”²⁸⁴ Näissä muistoissa koneiden äänet muistetaan positiivisina. Ne herättävät muistelijoissaan agraariyhteiskunnan vuodenkiertoon liittyvää toistuvuutta, joka yleensä koetaan rauhoittavana. Molemmille muistelijoille koneen äänet ovat työn ääniä, työn, joka ahkeruutta ihannoivassa yhteiskunnassa oli arvossaan. Nämä molemmat muistelijat tosin muistelevat jonkun muun tekemän työn ääniä.

Monet traktorilla itse ajaneet, eli traktorinaiset ja pariskunnat, muistavat tietyistä traktoreista niiden äänet. Traktorin ääni saattoi olla muistelijalle kaunis:

Nuffi oli paras. Siinä oli sievä ääni. Kevättilloin myöhään peltoja karhitessa [äestäessä] se oli kuin linnunlaulua, ääni häipyi olemattomiin.²⁸⁵

Samaa traktoria muistelija vielä vertaa toiseen omistamaansa traktoriin: ”Nuffi hurisi sievällä äänellä, siinä kun toinen [Valmet] [--] mörisi”²⁸⁶. Sievän, linnunlaulua muistuttavan, äänen voi tulkita feminiiniseksi ilmaukseksi, kun taas mörisemisen näen enneminkin viittaavan maskuliinisuuteen. Aikaisemmin totesin aineistostani lähes puuttuvan traktoria jonkun sukupuolisena esittävät kuvailut, eikä näiden äänien lisäksi tämäkään muistelija ole tuonut esiin muuta sukupuoleen viittaavaa. Kenties pienempi, kopiton ja ääneltään sievä Nuffield on omistajansa silmissä feminiinisempi, kuin isokokoisempi ja mörisevä Valmet. Toisaalta sievyys voi olla keino yhdistää vanha traktori idylliseen pastoraaliin kuvaan maaseudusta, johon kovaääninen ja voimakkaampi traktori ei kenties yhtä hyvin sovi.

Eräs traktorinainen kaihoisasti muistelee John Deere -merkkistä traktoria, jonka hänen veljensä vaihtoi pois. ”[V]eljeni pahoitteli kun vaihtoi sen Valmettiin [--] Deere oli hyvä ja

²⁸² Sarka DO 11:16.

²⁸³ Puimakoneeksi kutsutaan käsin, maamoottorin, traktorin tai hevosvoimin toimivaa puimalaitetta, joka erotteli leikatusta viljasta jyvät erilleen. Tällaiset puimakoneet yleistyivät 1800-luvun lopun aikana. Muistiinkirjaajan tekstissä puimakone käy traktorin avulla. Östman 2004, 29–31. Nykyisen kaltainen leikkuupuimuri yleistyi Suomessa 1950-luvulta lähtien. Niemelä 2004, 200.

²⁸⁴ Sarka DO 11:124.

²⁸⁵ Sarka DO 11:126.

²⁸⁶ Sarka DO 11:126.

hiljainen ääneltään.”²⁸⁷ Vaihdossa saadussa Valmetissa ”oli tosi kova ääni, että lehmätkin pelkäsivät”²⁸⁸. Äänien merkitysten sanotaankin olevan ylikulttuurisia ja jopa lajien ylittämää.²⁸⁹ Itse traktorin kuljettaja on ollut jatkuvasti tekemisissä koneen kanssa ja varhaisissa kopittomissa malleissa altistanut itsensä koville äänille. On siis luonnollista, että juuri traktorilla ajaneille koneen muistelu tuo ääniaistimukset elävinä mieleen ja että miellyttävä-äänisinä pidettyjä traktoreita muistellaan lämmöllä.

Vastakohtaisen kokemuksen maaseudun uusista äänistä antaa yksi traktorinmaisista hänestä kirjoitetussa lehtijutussa. Kuvan perusteella kopittomalla traktorilla ajaneesta traktorinmaisesta kirjoitetaan lehtijutussa, että ”luonnon syvä hiljaisuus tekee maalla asumisen hänelle mieluisaksi”.²⁹⁰ Tässä kone ei ole melun lähde, vaan koneistuneessa maataloudessa työskentely edelleen tarjoaa hänelle syvää hiljaisuutta.

Miehensä traktoreita muistelleet eivät ole juurikaan kirjoittaneet koneiden äänistä. Yksi muistiinkirjaaja muistelee kuitenkin, että ”[k]un ensimmäinen radio oli asennettu traktoriin, alkoi sen rallattelu kuulua pitkin pihaa”.²⁹¹ Kenties traktorin ääni maatilalla oli jo niin tavallinen asia, ettei se muistiinkirjaajissa juuri ole herättänyt ajatuksia, mutta radio taasen oli uudempi tulokas ja kenties hauska muisto muistelijalle miehestään.

Oletin ennen aineistoon syventymistä, että traktoreita muistelevat naiset olisivat kirjoittaneet juuri tuntoaistiin liittyen konkreettisesti, vaikkapa tärinästä tai ajamisen raskaudesta. Förstin autoja koskevassa tutkimuksessa käy ilmi, että autoilukirjoittelussa naisten autolla ajoa epäiltiin juuri siksi, että käynnistyskammen pyöritys oli rankkaa ja asento siinä naiselle epäsäädöllinen, sekä ohjauspyörä hennoille käsille liian raskas kääntää.²⁹² Eräs traktorinainen muistelee toki, että Oliver-merkkistä piikkipyörätraktoria oli raskasta ohjata tiellä.²⁹³ Tämä kuitenkin liittyy enemmän piikkipyöriin, jotka olivat nimenomaan tarkoitettut peltomaalla ajoon. Muistiinkirjaaja muistelee jonkun osan traktorin hytissä painaneen hänen kylkeään isäntänsä kyydissä istuessa.²⁹⁴ Traktorinainen muistelee kätensä täriseen jännityksestä, kun hän ensimmäistä kertaa joutui traktorin rattiin.²⁹⁵ Kenties monet tuntoaistiin liittyvät

²⁸⁷ Sarka DO 11:3.

²⁸⁸ Sarka DO 11:3.

²⁸⁹ Johnson, Salmi 2012, 95.

²⁹⁰ Sarka DO 11:77.

²⁹¹ Sarka DO 11:2

²⁹² Försti 2013, 215, 202–203.

²⁹³ Sarka DO 11:122.

²⁹⁴ Sarka DO 11:34.

²⁹⁵ Sarka DO 11:83.

kokemukset ovat toistuneet niin usein, että muistot ovat vuosien varrella laimenneet, ja ääniin liittyvät jääneet paremmin mieleen. Tuttuun aistimukseen tuntuu, eikä sitä edes huomaa, eikä siitä varsinkaan kirjoita. Maaseudun ja maatalouden ihmiset ovat kokeneet eri eläinten lannan hajuja, traktoreiden pakokaasuja ja lukuisia muita ikäviksi luokiteltavia hajuja, mutta niistä ei juuri ole muistoissa kirjoitettu. Heille ne ovat normaaleja.

Pariskunnan yhdessä lähettämässä tekstissä nuoren isännän traktorinhakumatka Helsingistä kirjoitetaan yllättävän tarkasti kaikkien aistien avulla. Muistelussa tulee elävästi esiin se, miltä tuntui olla tuore traktorin omistaja ja malttamattomasti ajaa puksuttaa hitaalla traktorilla 600 km kohti kotitilaa, jossa kevättyöt jo odottivat tekijäänsä. Kotimatka alkaa innostavasti:

Vastaantulijoita oli jatkuvasti näkösällä, takaatulevia ohittajia suhahteli sivusta joskus niin läheltä, että puseron hiha lepatti kuuluvasti. Maaseudulle tullessa kevään tuoksut tunkivat nenään. Tuomet lopettelivat kukintaansa tuoksuen vielä voimakkaasti, pihlajankukat puhkeilivat pihoissa kilvan pihasyreenien kanssa ja missä puita ja pensaita ei ollut, siinä vastamuokattu pelto työnsi jo orasta esiin. Toukokuun viimeinen viikko oli aluillaan. Kotona pellot syyskynnön jälkeen odottivat niin miestä kuin uutta, talon ensimmäistä traktoria kevättöihin.²⁹⁶

Jo lyhyessä katkelmassa muistellun maiseman kuvailu saa jopa runolliset mittakaavat. Tuoksujen on sanottu laukaisevan muistoja, mutta myös toisin päin,²⁹⁷ mikä mielestäni näkyy selvästi maaseudun kevään tuoksujen kuvaillussa. Suhahtelu ja hihan lepatus osoittavat, miten konkreettisen aistimellisia muistot voivat olla. Alkumatkalla traktoria hakeva nuori isäntä on innoissaan uudesta koneestaan ja sen tuomista mahdollisuuksista kotitilalleen. Pian mieli muuttuu:

Uutuudenviehätys väheni sitä mukaa kuin käsivarret puutuivat. Ohjauspyörässä ei ollut nuppia niin kuin nykyään helpottamassa yhdellä kädellä ajoa. Ei ollut myöskään ohjauspyörän tehostinta. Ajelin etupyörä likellä tien reunaa, etten olisi tien tukkona. Tien reuna oli paikoitellen pehmeä. Siinä olisi voinut helposti pyörähtää ojaan, jos ei pitänyt lujasti kiinni ratista.

[--] Ilta viileni, keskiyöllä oli vähän hämärää. Oli oikein hyvä kurvailla, sillä liikennettä ei ollut paljon. Kahden traktorin hurina korvissa, pakokaasujen pölähdykset hengitysilman joukossa rupesivat turruttamaan.²⁹⁸

Muistelija saa edelleen mieleensä traktorin tärinän, raskaan ohjauspyörän ja vaarallisen pehmeän tien reunan. Toisaalta hän muistaa yön myötä hiljenneneen tien, joka helpotti ajamista, sekä hiljalleen mielen turruttavan pakokaasun. ”Yksitoikkoinen” ajaminen katkaistiin lyhyillä

²⁹⁶ Sarka DO 11:126.

²⁹⁷ Suominen 2011, 6.

²⁹⁸ Sarka DO 11:126.

unilla metsässä, mutta ”[a]amuauringon sarastaessa” matka jatkui. Jopa makuaisti nousee muistoissa esiin, kun huoltoasemapysähdyksestä muistelija toteaa ”[k]ylläpä kahvi maistui!”. Tauon jälkeen muistelija kirjoittaa lähteneensä ”taas takapuoli turtana matkaan”. Melkein perille päästyään hänen veljensä tuli vastaan, ja muistelija sai viimeiset 20 kilometriä kulkea linja-autossa kotiin. Hän vielä muistelee olojaan kävellessään linja-autoon:

Siltaa yli kävellessä päässä jyskytti joka askeleella. Valtava väsymys painoi kiinni silmiä, joita aristi ja luomet olivat turvonneet.²⁹⁹

Vuosikymmenten jälkeen muistelija saa mieleensä elävästi ensimmäisen traktorin hakureissun ja sen herättämät lukuisat aistimukset. Matka on kirjaimellisesti muuttanut hänen elämänsä, joten sen muistaminen ei ole aivan ennenkuulumatonta, mutta tarkkojen aistimusten muistaminen on vaikuttavaa. Kenties tämä on tarina, jota hän on vuosikymmenten aikana päässyt kertomaan monille kiinnostuneille kuulijoille. Näin moninaisen ja moniaistisen muistelun luettuaan voi hyvin kuvitella, miltä satojen kilometrien matka traktorilla tuntui, tuoksui, kuulosti ja jopa maistui, ja miltä matkan edetessä muuttuvat maisemat näyttivät. Vaikka aistimukset ovat yksilöllisiä, ja jokainen kokee ne omalla tavallaan, ovat ne myös kulttuurissa jaettuina, ja ainakin saman ryhmän sisällä jopa samaistuttavia.

4.2 Kesävieraan nostalgisoitu maaseutu

Kuten muihinkin kokemuksiin, vaikuttavat kokemusrakenteet myös aistikokemuksiin, ja siksi samankaltaiset aistikokemukset voidaan kokea eri tavoin. Maatilalla asuneiden traktorinaisten ja muistiinikirjaajien aistikokemusten välillä on vähiten eroja, kun taas kesävieraat ovat kokeneet asioita hyvin eri tavoin kahteen muuhun ryhmään verrattuna. Vaikka itse aistimukset ovat samankaltaisia, on ne koettu hyvin eri tavoin ja niille annetaan hyvin erilaisia merkityksiä. Vertailen yhtä kesävierasta³⁰⁰ ja hänen muistojaan kahden muistiinkirjaajan³⁰¹ muistoihin. Kesävieras valikoitui lähemmän tarkastelun kohteeksi hänen pitkän kirjoituksensa ansiosta, ja koska hänen kokemuksensa muutoksesta eroaa selkeästi vertailtavien kokemuksista.

²⁹⁹ Sarka DO 11:126.

³⁰⁰ Sarka DO 11:26.

³⁰¹ Sarka DO 11:126, 9.

Kuten jo hevosista luopumista käsitellessä totesin, on kesävieraiden hevosten kaipuussa ja koko maaseutuun liittyvässä muistelussa erilaista nostalgiaa verrattuna muihin muistelijoihin. Kun muissa muistoissa hevosesta muistetaan käytännön työ, tai kipuillaan eläimen poislähdön kanssa, kirjoittaa kesävieras mökkipaikkakunnan hevosista melko monipuolisesti. Kesävieraalla on erityisen kaipaava suhde mökkipaikkakuntansa hevosiin, joiden hän muistelee vielä 1950-luvun ajan olleen vallalla.³⁰²

”Pojun kohtaloa vain surimme. Se oli ollut huimapää suomen hevonen, joka pelkäsi kaivonrenkaitamme. Sillä oli pidettävä silmälappuja vauhkootumisen estämiseksi. Kerran se karkasi huimapäisesti läpi pihamme ja yli aidan! Toki ihailimme sitä, vaikka samalla pelkäsimme.”³⁰³

Hevoskyyteihin tottunut kesävieras suree hevosen kohtaloa, ja kuvailee, millainen eläin on ollut. Muut muistelijat eivät ole juuri kuvailleet muistelemiaan hevosiaan muuten kuin nimeämällä ne ja kertomalla, mistä ne on hankittu. Tässä kesävieras kuitenkin pysähtyy kuvailemaan Poju-hevosta, sen yhtäaikaista pelkäämistä ja kunnioitusta. Monissa muistoissa ennen traktorin tuloa mainitaan vain yksi hevonen, mutta kesävieras palaa vielä toisenkin mökkinaapurin hevosen muisteluun: ”Thaninta oli hiljainen körryyttely [toisen naapuri]talon isännän kyydissä heinäpellolta latoon. Saimme nuokkua ja notkua rauhallisen ruskean suomenhevosen tahdissa.”³⁰⁴ Tässä kesävieras rakentaa muistojensa maaseudun kesämaisemaa rauhallisena. Lapsuuden ajaltaan hän muistaa heinätyöt, mutta niistä lähinnä sen, kun sai olla hevosen kyydissä. Hän vielä jatkaa:

Kesäpäivien ihanimmat muistot ovat niitynvarsien mataran tuoksut, pomppiminen heinäkasvoissa ladossa – aivastelua myöten. Päivät olivat sulaa kesän rauhaa työnteosta huolimatta. Katselimme poutapilviä, kuuntelimme hiljaisuutta.³⁰⁵

Tässä heinätoihiin yhdistyvät muistot rakentuvat vielä konkreettisemmiksi ja eläväisemmiksi aistikokemusten kuvailun myötä, ripauksella nostalgiaa. Kesävieraan heinätoihiin liittyvissä muistoissa läsnä on hevonen ja maaseudun rauhallisuus. Kaikesta päätellen hän on voinut nauttia heinähelteestä lapsen rentoudella. Hänen heinäntekomuistonsa ovat helposti yhdistettävissä tuhansien muiden suomalaisten vastaaviin kokemuksiin heinäpellolta. Näin pariskunta kirjoittaa heinätoista:

Kuukausikaupalla kuljettiin [--] heinätoissa. Parivuotias sylissä turvassa, nuorempi perunakorissa, joka oli kiinnitetty köydellä peräkärryn perään, kun

³⁰² Sarka DO 11:26.

³⁰³ Sarka DO 11:26.

³⁰⁴ Sarka DO 11:26.

³⁰⁵ Sarka DO 11:26.

heiniä seipäiltä koottiin. Illalla töistä palatessa koko joukko heinäkuorman päällä seitsemän kilometrin matkan. Oi niitä aikoja!³⁰⁶

Lainauksesta piirtyy samankaltainen kuva poutapäivän heinätoista kuin kesävieraallakin. Muistossa on läsnä työnteko, vaikkakin sen nostalgisoidussa muodossa. Samanlaisen maiseman rakentavassa pariskunnan lainauksessa ero onkin se, että heidän heinätoissään apurina ei ollut hevonen, vaan traktori. Kesävieraan nostalgisissa heinätyömuistoissa ison roolin saa hevonen ja hevuskärkyjen kyydissä notkuminen. Samankaltaisen, hyvin positiivissävytteisen kuvan saa pariskunnan muistosta, vaikka siinä kuljetaankin traktorilla. Heille vanha traktori ja heinätyöt ovat nostalgisen kaipuun kohde, kesävieraalle hevonen on yhteys maaseudun rauhaan. Muistot ja niiden herättämä nostalgia ovat samankaltaisia, vaikka niiden kohde onkin osittain eri. Näihin muistoihin liittyy suomalaisen kansallisen kuvastoon idyllisoitu heinänteko, joka ikaikaiselta rituaaliltaan vaikuttaenkin on historiassa vain häivähdys. Kylvöheinää alettiin viljellä karjatalouden tueksi 1800-luvun lopulla. Sen myötä yleistyi tapa kuivata heinä seipäillä, koska kylvöheinä oli luonnonheinää paksumpaa, eikä kuivanut yhtä nopeasti. Heinäseipäiden aika ei lopulta ollut pitkäkään, alle sata vuotta, kun 1950-luvulla markkinoille tulleet heinäpaalaimet hiljalleen hävittivät heinäseipäät, ja niin ikään suomifilmien kiihkeiden hetkien näyttämöt, heinäladot, ovat hiljalleen mädäntyneet maalaismaisemasta.³⁰⁷

Sama kesävieras kirjoittaa myös kokemuksistaan mökkipaikkakuntansa traktoreista. ”Traktori melusi ja haisi. Se oli sininen ja siinä oleva ’piippu’ päästi sauhua ilmaan. Tuntui kuin [naapurin]pappa olisi hurjistunut.”³⁰⁸ Poju-hevosien vauhkoisuudesta huolimatta sen tilalle tullut traktori ei herättänyt kesävieraassa positiivisia tunteita. Hän kaipasi hevosia, eikä ollut innoissaan traktorikyydeistä: ”[Naapurin] pappa tarjosi meille naapurimökin tytöille traktorikyytiä kauppaan. Joskus menimmekin, mutta meluisan matkan teko oli vastenmielistä.”³⁰⁹ Maaseutua hevosten aikana rauhallisena muistellut kesävieras ei innostunut teknologisesta uutuudesta, joka muutti hiljaisen maiseman ja toi rauhallisen hevoskyydin tilalle melua. Traktoreihin jo tottunut muistiin kirjaaja kirjoittaa traktorikyydistä huomattavasti positiivisemmin:

Kylälle suuntautuneet koko perheen reissut oli [ennen traktorin tuloa] tehty hevosella tai kesällä myös polkupyörällä. Käsistäni kätevä isäni rakensi traktorin

³⁰⁶ Sarka DO 11:126.

³⁰⁷ Niemelä 2004, 211. Östman 2004, 43.

³⁰⁸ Sarka DO 11:12.

³⁰⁹ Sarka DO 11:26.

nostolaitteisiin puusta laatikon, jossa äiti ja minä sisareni kanssa istuimme ja matka muun muassa mummolaan sujui nopeasti eikä hevosta tarvinnut rasittaa esim. kylmillä pakkasilla. Meistä lapsista traktorikyyti oli mukavaa, rekipeiton alta kurkistellen ympäröivää kylämaisemaa.³¹⁰

Mökkipaikkakunnallaan kesää viettävä ja maaseudulle syntynyt ovat kokeneet samankaltaiset aistikokemukset suorastaan päinvastaisesti. Kesävieraalle matka oli meluisa, mutta muistiinikirjaaja muistaa mukavan tunnelman rekipeiton alla ja sieltä katsellun kylämaiseman. Tähän vaikuttavat ryhmien erilaiset kokemusrakenteet, joiden pohjalta heidän kokemuksensa muodostuvat. Kesävieras lienee kaupunkilaisena tottunut autoihin, joissa sotien jälkeen oli jo katto ja matkustajat saivat olla suojassa pahimmalta meteliltä. Maaseutuun hän liittää hevoset, rauhallisuuden ja hiljaisuuden. Muistiinikirjaaja taas on ollut lapsi, kun hänen isänsä on hankkinut traktorin. Hän ei mainitse muistossaan traktorin ääntä, hänelle se lienee normaali aistimus, jonka olemassaoloa ei huomaa.

Toisin kuin kesävierailla, ei traktorinmaisilla ja muistiinkirjaajilla nostalginen muistelu tai kaipuu liity hevoseen. Jotkut muistoissaan kuitenkin kokevat kaipuuta vanhaan teknologiaan, kuten tilan ensimmäiseen traktoriin. Kesävieraille, jotka kaupungissa ovat jo tottuneet autoihin, herättää maaseudun rauhaa rikkova traktori negatiivisia tunteita, ja rauhallisuuteen liitettyjä hevosia kaivataan. Ryhmien kokemukset maaseudun muutoksista ovat varsin erilaisia, etenkin kun vertaa kesävieraita maatilalla asuneisiin muistelijoihin, traktorinmaisiiin ja muistiinkirjaajiin. Kenties osittainen syy erilaisuuteen on se, että maaseudulla asuvalle koneellistumisen tuomat muutokset ovat tulleet hiljalleen ja niihin on ehtinyt tottua. Heille myös traktoreiden hyödyt ovat ilmeiset. Maaseudulla vain toisinaan vieraileva ei ehdi tottua muutoksiin samalla tavoin kuin ne joka päivä kohtaavat. Kaupunkilaiset ovat toki jo tottuneet autoihin, mutta ehkä juuri siksi maaseudulle tunkeutunut koneellistuminen on koettu raskaasti. Kenties kesävieraan nostalgia on sellaista määrittelemätöntä kaipuuta pois nykyajasta, johon sisältyy käsitys menneisyydestä ”vanhana hyvänä aikana”.³¹¹

4.3 Nostalgiaa ja kaipuuta

1900-luvun alkua on pidetty utopioiden aikana, jolloin nähtiin ihmisen olevan kykeneväinen ja tulevaisuuden olevan ihmiskunnalle avoinna uusien teknologioiden myötä. Vuosisadan

³¹⁰ Sarka DO 11:9.

³¹¹ Grönholm, Paalumäki 2015, 20–21.

loppua kohden laaja jaettu tunne muuttui kuitenkin nostalgiseksi.³¹² Nopeiden muutosten ja kehityksen aikana ihmisen on mahdollista nähdä elinaikanaan lapsuutensa maiseman ja materiaalsen ympäristön muuttuminen täysin toisenlaiseksi, mikä on omiaan aiheuttamaan kaipuuta. Nostalgiaa pidetäänkin leimallisena juuri modernille ajalle.³¹³

Kuten Pertti Grönholm, Petri Kuljuntausta, Kimi Kärki, Tiina Männistö-Funk ja Tanja Sihvonen kirjoittavat artikkelissaan teknologiasta ja tunteista, on teknologiaan liittyvä nostalgia varsin yleinen ja moninainen ilmiö. Kun tietynlaisen teknologian aika on ohi, ja sen käytöstä on luovuttu, aletaan sitä tietyissä ryhmissä tai alakulttuureissa jo kaipaamaan. Yksi teknologiaan liittyvän nostalgian näkyvimmistä muodoista on vanhan teknologian harrastaminen.³¹⁴ Kolme muistiinkirjaajaa kirjoittavat läheisen miehen vanhojen traktoreiden harrastamisesta.³¹⁵ Kahdelle heistä vanha traktori on harrastus omassa kotona,³¹⁶ mutta kolmannen kohdalla se on lähiympäristössä jaettua ja järjestäytyntä toimintaa yhteisine projekteineen ja matkoineen alan museoihin ja tapahtumiin.³¹⁷ Heille kaikille traktorista on edelleen hyötyäkin, mutta harrastamisessa on kyse jostain suuremmasta. Ikivanhan traktorin kunnostaminen käyttökuntoiseksi ei liene yhtään sen kätevämpää tai helpompaa kuin hieman uudemman traktorin hankkiminen oman perunamaan kyntämiseksi. Vanhan traktorin harrastamisessa on kyse nimenomaan nostalgista ja kiinnostuksesta vanhoihin koneisiin.

Koneharrastuksessa voi olla kyse myös jostain sukupolvia yhdistävästä. Traktorinaisen muistoissa ensimmäinen traktori oli hänen isänsä rakentama autotraktori. Yhteyttä vanhemman ja nuoremman polven välille luo traktorinaisen pojan kaksi itse rakentamaa traktoria.³¹⁸ Vanhan tekniikan nostalginen harrastaminen liittyyne myös siihen, että aikaisemmin, jos vielä nykyäänkin, traktorinomistaja oli myös traktorinhuoltaja. Toisin kuin rikkaat ensimmäisten autojen omistajat,³¹⁹ eivät maanviljelijät turvautuneet ammattilaisten apuun, eikä siihen usein maaseudulla olisi ollut mahdollisuuttakaan. Oiva isäntä oli myös oiva konemies ja käsistään kätevä traktorimies saattoi pidempään nauttia rakkaan ajoneuvonsa tuomista hyödyistä.

³¹² Grönholm et al. 2022, 263.

³¹³ Grönholm, Paalumäki 2015, 12.

³¹⁴ Grönholm et al. 2022, 263–264.

³¹⁵ Sarka DO 11:59, 69, 124.

³¹⁶ Sarka DO 11:59, 69.

³¹⁷ Sarka DO 11:124.

³¹⁸ Sarka DO 11:122.

³¹⁹ Försti 2013, 113.

Toisinaan koneet ja niiden huoltaminen muuttuvat ajassa, mutta silti yhdistävät sukupolvia: ”Huollot tehtään omassa hallissa pää rasvassa omin voimin. Ja entinen kuski, eläkeläinen, käy ihaillessa katsomassa voiman pesiä ja automatiikkaa.”³²⁰ ”Eläkeläiselle” lienee suuri helpotus ja kunnia antaa seuraavan sukupolven ottaa ohjat tilasta ja traktorista, ja ”ihaillessa” tarkastella nykyaikaisia toimia koneen kanssa. Näin traktorin ideaan liittyy koko perheen tarina, muistoja tilan laajentamisesta ja useista traktoreista.

Yksi muistiin kirjaa jista liittyy traktoriin muistoja edesmenneestä miehestään. Hän kirjoittaa siitä hyvin konkreettisesti:

Natikkaan [International] liittyy ihania muistoja. Kymmenet kerrat [--]isäntä ja [muistiin kirjaa jaja] menivät sillä tilan metsäalueella olevalle [lammelle]. Sinne oli siirretty 70 v. vanha savusauna.³²¹

Retkillään he laittoivat verkot veteen ja kävivät saunassa.³²² Retket lienevät olleen pariskunnalle tärkeitä yhteisiä hetkiä pois maatilalta ja sen aherruksesta. Jälkikäteen muisteltuna ne ovat muistiin kirjaa jalle nostalgisia muistoja rakkaasta miehestään.

Koko muistelutekstin ajan tämä muistiin kirjaa jaja kirjoittaa itsestään etunimellään, kolmannessa persoonassa, kuin pyrkimyksensä etäännyttää itsensä muistoistaan. Vastauksen viimeisessä kappaleessa kertoja vaihtuu:

[Y]hteiset traktoriretket loppuivat viime syyskuussa, kun [isäntä] siirtyi ajasta ikuisuuteen. Silti AINA kun menen [nykyisen isännän, poikansa] pihaan sydämeni sykähtää, kun näen Natikan. Muistot eivät katoa. Pesin joka kevät Natikan ikkunat.³²³

Kenties vastaukseen valitulla persoonamuodolla muistiin kirjaa jaja on pyrkinyt tarinallistamaan muistojaan. Ehkä kipeään aiheeseen, suhteellisen hiljattain tapahtuneeseen puolison menetykseen tullessa hän ei ole enää kyennyt etäännyttämään itseään, ja on siksi siirtynyt kirjoittamaan itsestään ensimmäisessä persoonassa, ehkä huomaamattaan. Joka tapauksessa traktoriin liittyy vahvasti hänen edesmenneen miehensä muisto; tulkitsen sydämen sykähdysten kehollisena tunnereaktiona, jonka muistiin kirjaa jaja kokee tiedostamattaan vain jo nähdessään vanhan traktorin. Kenties hänen kotona ollessaan on edesmennyt aviomies toisinaan helpompi saada pois ajatuksista. Mennessään maatilalle, jonka nykyisenä isäntänä

³²⁰ Sarka DO 11:97.

³²¹ Sarka DO 11:34.

³²² Sarka DO 11:34.

³²³ Sarka DO 11:34.

muistiinkirjaajan poika toimii, vanha traktori pitää huolen siitä, että ”[m]uistot eivät katoa”.³²⁴ Ikkunoiden pesun muistelun näen edelleen edesmenneen puolison läheisen suhteen korostamisena ja eräänlaisena tuokiokuvana entiseen arkeen ja lohduttaviin toistuviin vuotuisiin askareisiin.

Kesävieraille maaseutu on muistinpaikka lapsuuden kesiin ja yleisemmin menneeseen aikaan. Vaikka joillekin heistä mennyttä aikaa edustaa hevonen, yhdelle heistä mieleen on jäänyt juuri se kesä, jolloin perhe vieraili sedän luona katsomassa tämän uutta traktoria:

Minulle ainakin tuo sedän sininen, uututtaan kiiltelevä ’Voortsonni’ [Fordson] on se ainoa, oikea traktori. Nyt edelleenkin – yli puolen vuosisadan jälkeen noista kesäpäivistä – kuultuani sanan traktori, näen silmissäni setäni ohjaamassa hymyillen upoutta ’renkiään’.³²⁵

Vaikka jo useaan kertaan lainaamani kesävieras muistoissaan näkee koneellistumisen vähintäänkin kriittisesti, hänen vastauksensa viimeisissä kappaleissa on nostalgista kaihoa aikaan, jolloin hänen mökkipaikkakunnallaan oli enemmän elämää:

En ole enää nähnyt yhtään traktoria kylätiellämme. Viimeinen muistikuva on entisen kauppiaan pojan traktorista (punainen). [--] Kun hän silloin tällöin vielä ajoi traktorillaan illansuussa takametsään päin, heilutimme kättä toisillemme. Oli lähes yhtä kesäisen leppeää kuin hevoskyydeissä. En tiedä, oliko hänellä mitään erityistä funktiota ilta-ajelulleen.

Ehkä se oli vain samaa nostalgiaa, joka minulla on maaseudun rauhaan. Hänen traktorinsa puksutti hyvin hiljakseen. Siinä oli hevosmaista levollisuutta. Ei yhtään Pojun vauhkoutta. Koneellisuus oheni mielessä ilta-autereen pehmeuteen.³²⁶

Näin päättää kesävieras kirjoituksensa. Kuten monet muutkin, hän kirjoittaa melko tarkkaan kronologisessa järjestyksessä. Draamankaarenomaisesti alkupisteen muuttumattomalta vaikuttava rauhallinen maaseutu hevosineen kokee muutoksen traktoreiden tultua.

Mökkiläiset ”hukkuvat pölyyn”, ja ”joutuvat ahtaalle” koneiden vallatessa alaa.³²⁷

Uudenlaiseen maaseutuun ei olla tyytyväisiä. Rakennemuutos ja elinkelvottomat tilat johtavat kuitenkin siihen, ettei traktoreita olekaan enää niin paljoa, ja niihin liitetyt negatiiviset tunteet unohtetaan, kun viimeisenä muistetaan enää hevosmaisen levollinen traktori.

³²⁴ Sarka DO 11:34.

³²⁵ Sarka DO 11:92.

³²⁶ Sarka DO 11:26.

³²⁷ Sarka DO 11:26.

5 Lopuksi

Tässä katsaus talon traktoreihin:

entisen miniän

sittemmin emännän

myöhemmin anopin

Ja nyt isoäidin näkökulmasta³²⁸

Näin päättää traktorimuistelunsa muistiinkirjaaja ja vetää yhteen naisten traktorimuistoja yhdistävän piirteen; naiset ovat omien kokemustensa lisäksi muistelleet läheistensä traktoreita, sekä aikaa, jolloin muistiinkirjaajankin kuvailemien roolien ohella he ovat toimineet traktoreiden kanssa häärivien miesten taustalla. Traktorinaisten muistoissa nainen itse on traktorin käsittelijä ja kesävieraat taas tietyllä tapaa maatalouden ja maaseudun ulkopuolisia, kriittisiäkin tarkkailijoita.

Kolme muistelijoiden ryhmää muodostuivat tämän tutkimuksen analyysin rungoksi. Kokemusrakenteen käsitettä hyödyntäen on mahdollista tarkastella monia muistoissa esiintyviä piirteitä, sekä sitä, miten jotkut kokemukset ovat toistensa kanssa niin samanlaisia ja toiset niin poikkeavia. Sekä traktorinaisten että muistiinkirjaajien kokemuksia ovat muokanneet samankaltaiset kokemusrakenteet; maatila ja maaseutu. Traktorinaisten vielä muistiinkirjaajia läheisempi suhde traktoriin selittyy esimerkiksi tietynlaisella perheellä, jossa perinteisestä työnjaosta on poikettu. Kuten Pöysä ja Ristaniemi ovat huomanneet, on traktori naisten saavutettavissa, mutta ei kuitenkaan ylisukupolvinen selviö, kuten miehille.³²⁹ Traktorinaisten ajelun takana on jotain normaalista poikkeavaa; onhan maaseutu tutkimusten mukaan monien perinteisten toimintatapojen kenttää.

Muistiinkirjaajat taas ovat traktorinaisia useammin traktorinomistajien ja -kuljettajien puolisoja, ja heidän traktorimuistonsa kumpuavat nimenomaan läheisen traktoreista. Kesävieraat ovat muistojensa traktorit kokeneet niin maatalouden kuin maaseudunkin ulkopuolisina, mikä antaa heille muista ryhmistä poikkeavia näkemyksiä.

Muutosvaihe toi muistelijoille niin haikeutta hevosesta luopumisen vuoksi kuin innostusta uuteen teknologiaan. Erityisesti hevosen lähdön hetki oli monille vaikea, mutta samalla

³²⁸ Sarka DO 11:34.

³²⁹ Pöysä, Ristaniemi 2025, Lapsuus – itsensä sovittelua traktoriin ja miesten porukoihin.

tavalla juuri ensimmäisen traktorin saapuminen muistetaan historiallisena hetkenä. Hevonen maatalouden toimijana on kulkenut traktorin edellä, ja monet hevoseen liitetyt asiat ovat siirtyneet traktoriin. Traktoriin liitetään samanlaisia sukupuolirooleja kuin hevoseen ja siihenkin kiinnytään rakkaana työkaverina.

Lopulta uutuus on muuttunut nostalgisoiduksi. Koneellistuminen, ei vain traktoreiden tulo, on muuttanut maalaismaisemaa, joka selviää myös monien muistelijoiden aistimuistoista. Samankaltaisetkin aistientäyteiset kokemukset muistellaan hyvin eri tavoin eri ryhmissä, kesävieraiden erojen korostuessa. Nostalgia liittyy kesävierailla hevoseen, muilla vanhoihin traktoreihin, ja kaipuuta koetaan myös vasta kuolleen puolison traktorin nähdessä.

Aineistossa ei kirjoiteta politiikkaa. Koneesta huolimatta naiset eivät ole muistelleet öljykriisejä tai Euroopan unioniin liittymistä. Maaseutu näyttäytyy vielä vuonna 2008 muisteltuna muusta maailmasta erillään olevana kuplana, jonne maailma on traktoreiden tulon myötä hiljalleen puskemassa, mutta ei ole vielä totaalisesti päässyt sinne. Aineisto siis ohjaa nimenomaan ruohonjuuritason tarkasteluun, kuten nyt olen tehnyt.

Tutkimuksen pääasialliset menetelmät, digitaalinen työkalu ja lähiluku, toimivat mielestäni hyödyllisenä parina hermeneuttiselle ajattelulle. Vaikka näin pienellä aineistolla digitaalinen mallintaminen ei ole välttämättömyys tiedonhallintaan, on digitaalisessa työkalussa omat hyötynsä. Tälle tutkimukselle Nodegoat-alustan käyttö oli ikään kuin normaalia tehokkaamman muistivihon käyttö. Kenties alustan käyttöönotto ei ollut tehokasta, kun aina uusien lukukertojen jälkeen mieleeni nousi ilmiöitä, joita halusin alustalle lisätä, mutta kun olin nähnyt vaivaa sen vaiheen eteen, oli lopullinen aineistoon syventyminen ja lähiluku erittäin sujuvaa. Kun näin nopealla vilkaisulla missä muistossa kirjoitetaan vaikkapa ylisukupolvisuudesta, ei minun aina tarvinnut kahlata koko aineistoa läpi, vaan saatoin lähiluvun katseen siirtää sinne, minne se kulloinkin oli järkevintä. Korostan siis vielä, ettei alustaa käytetty aineiston analysointiin, enneminkin tiedon hallintaan järjestelmällisemmin kuin mitä yksinkertaiset muistiinpanot mahdollistaisivat.

Näin aineistoon erittäin syvästi tutustuneena nousee mieleeni monia vaihtoehtoisia mahdollisuuksia tutkimukselle. Tätä aineistoa kokonaisuudessaan tarkastelemalla, siis ottamalla mukaan myös miesten vastaukset, voisi syvällisemmin keskittyä yksityiskohtiin. Voisi tarkastella pelkästään muistojen aistimellisuutta tai keskittyä muistoissa esiintyviin eläimiin. Hevoseen olen tuki perehtynyt, mutta muistoissa esiintyy myös niin luonnon lintuja kuin lampaita, lehmiä ja koiria. Kokemusrakenteiden toimivuus ehkä kärsisi, jos miestenkin

muistoja tarkastelisi. Toisaalta isommalla aineistolla voisi vaikkapa ottaa enemmän huomioon muistelijan ikä tai jakaa heitä traktorin hankinnan ajankohdan mukaan. Oletan, että miesvastaajissa suurin osa on nimenomaan traktorimiehiä, eikä niinkään maatalouden ulkopuolisia. Kenties olisin voinut tuoda tutkimukseen mukaan myös alkuperäisaineistoa tukevaa aikalaiskirjoittelua sanomalehdistä tai tutkia mainoksia pienpainatteista.

Tämän tutkimuksen kohdalla on pidettävä mielessä se tosiasia, että vaikka aineisto on monella tapaa edustava, edustavat muistot ihmisiä, joille traktorit ovat olleet niin tärkeitä, että he ovat niistä halunneet kirjoittaa. Traktoreihin liittyen olisi mielenkiintoista myös kohdistaa katse heihin, jotka eivät traktoria hankkineet. Tiina Silvasti on tuonut esiin maataloudesta luopuneiden tutkimuksessa olevan valtavan aukon.³³⁰ Kati Mikkola taas on todennut, että mikäli muistamme vain voittajien tarinat, emme voi täysin ymmärtää sitä, miten uutuudet hyväksytään, ja mistä syistä niitä vastustetaan.³³¹ Tällä aineistolla traktoreiden vastustajia ei liene hedelmällistä tutkia, mutta kenties sen tutkimiselle löytyisi jotain sopivampaa aineistoa.

Koska Traktorini-keruu kuuluu Suomen Maatalousmuseo Saran kokoelmiin, lienee paikallaan pohtia tutkimukseni suhdetta museoihin. Käsitellyistä aiheista aistimellisuus on teema, jota museoissa ei ole helppo toteuttaa. Kävijöistä lasin taakse etäännytetty museoesineet ylläpitävät kulttuurimme skoposentrisyyttä eli näköaistin ylivoimaa muihin aisteihin. Lasin takana sijaitsevat museoesineet eivät haise, kuten Suominen toteaa tietotekniikan hajuista.³³² Yksi tapa lisätä aistikokemuksia museoihin ovat keinotekoiset hajusteet ja museoesineiden käytöstä tulevien äänien soittaminen. Liialliset äänet ja hajut voivat kuitenkin rajoittaa museokokemuksen nautinnollisuutta. Ehdottaisin, että esineitä koskevia aistimuksia voisi lisätä poimimalla muistitietoaineistoista niiden kuvauksia, kuten esimerkeiksi nostamiani kuvailuja äänistä, hajuista tai raskaasta ohjauspyörästä. Aistikokemusten moninaisuus ja ymmärtäminen tekee museoesineistä todellisempia. Toisaalta juuri maatalouskoneisiin liittyviä aistimuksia on mahdollista kokea monenlaisissa vanhojen koneiden tapahtumissa kesäisin ympäri Suomen.

Olen tämän tutkielman myötä tehnyt uuden avauksen sekä teknologian että maatalouden historian tutkimuksessa. Teknologia ja maatalous molemmat miehisyyden areenoina saattavat vaikuttaa naisille poissuljettuina ja vieraina, mutta näkemystä on syytä päivittää ja tarkastella

³³⁰ Silvasti 2014, 126–143.

³³¹ Mikkola 2010.

³³² Suominen 2011, 7–8.

kriittisesti myös niitä syitä, joita tälle järjestelmälle annetaan. Merkityksellisyys ei liity vain heihin, jotka ovat traktoria ajaneet, vaan myös muilla on traktoreihin liittyviä muistoja, näkemyksiä ja halua jakaa niitä. Juuri tämä on kulttuurihistorian anti teknologian historialle.

Lähteet

Alkuperäisaineisto:

Muistitietoaineisto:

Suomen Maatalousmuseo Sarka.

- Traktorini-kysely 2007–2008. Sarka DO 11:2, 3, 9, 15, 16, 17, 18, 26, 34, 42, 44, 53, 59, 69, 77, 80, 82, 83, 92, 94, 97, 115, 122, 124, 126, 135.

Internetaineisto:

Amskibadamski (nimimerkki) vastaus kommenttiin ”mut kuka siis siellä on isäntänä? Pitää tilalla sellanen olla” (Instagramvideo). 15.1.2026.

<https://www.instagram.com/p/DTiBoXdCAre/>. [Haettu 3.2.2026].

Uutto-Rajakallio, Pipsa; Termonen, Tapio: Some toi Anne-Mari Tarkkiolle, 29, kunnon traktorin ja paremman palkan: ”Kuuden euron tuntipalkalla ei elä”. *Sosiaalinen media, Yle-internetuutiset*. <https://yle.fi/a/74-20091209>.

Tutkimuskirjallisuus:

Butler, Judith: *Hankala sukupuoli : feminismi ja identiteetin kumous*. Rossi, Leena-Maija; Pulkkinen, Tuija. 2. p. Gaudeamus, Helsinki. 2008.

Drucker, Johanna: *The Digital Humanities Coursebook*. 2021, Routledge eBooks.
<https://doi.org/10.4324/9781003106531>.

Försti, Teija: *Vauhtikausi - Autoilun sukupuoli 1920-luvun Suomessa*. *Annales Universitatis Turkuensis C* 371. 2013.

Grönholm, Pertti; Kärki, Kimi; Männistö-Funk, Tiina; Sihvonen, Tanja: Tunteita ja teknologiaa: Affektit ja emootiot näkökulmina tekniikan kulttuurihistoriaan. *Kulttuurihistorian tutkimus : Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Mähkä, Rami; Ahonen, Marika; Heikkilä, Niko; Ollitervo, Sakari; Räsänen, Marika. Kulttuurihistorian seura, 2022.

Grönholm, Pertti; Paalumäki, Heli: Nostalgian ja utopian risteyksessä. Keskusteluja modernin kaipuun merkityksistä ja aikaulottuvuuksista. *Kaipaava moderni : nostalgian ja utopian kohtaamisia Euroopassa 1600-luvulta 2000-luvulle*. Toim. Grönholm, Pertti; Paalumäki, Heli. Turun historiallinen yhdistys, 2015.

- Haapala, Pertti: Väki vähenee – maatalousyhteiskunnan hidas häviö 1950–2000. *Suomen maatalouden historia. 3, Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Heggem, Reidun. Exclusion and Inclusion of Women in Norwegian Agriculture: Exploring Different Outcomes of the ‘Tractor Gene. *Journal of Rural Studies*, vol. 34, 2014, pp. 263–71, <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2014.03.002>.
- Heiska, Kati: Maailman paras mökki. *Kotia paikantamassa*. Toim. Vilkkö, Anni; Suikkanen, Asko; Järvinen-Tassopoulos, Johanna. Lapland University Press, Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi, 2010. 239–256.
- Häkkinen, Antti: Paikka, muisti ja elämä. Muistitiedon käyttö historiantutkimuksessa. *Muistitutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Savolainen, Ulla; Taavetti, Riikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2022.
- Jalava, Marja: Lihansyönnin edistäminen 1900-luvun alkupuolella. *Tunteva tuote : kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* Toim. Kaarlenkaski, Taija; Latva, Otto; Hakala, Outimajja. Vastapaino, 2022.
- Jellison, Katherine: *Entitled to Power: Farm Women and Technology, 1913-1963*. Univ of North Carolina Press, 1993.
- Jerrone, Tim: Ploughing Pioneers: Tractor history through The MERL collections. 2023. <https://merl.reading.ac.uk/news-and-views/ploughing-pioneers-tractor-history-through-the-merl-collections/>. [Haettu 25.3.2026].
- Johnson, Bruce; Salmi, Hannu: Aistien tarinat. Kohteet ja menetelmät. *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Toim. Nivala, Asko; Mähkä, Rami. Turun yliopisto, kulttuurihistoria. 2012.
- Jokipii, Ilkka; Liski, Virva: Vuoden 1918 ylisukupolvinen muistaminen. *Muistitutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Savolainen, Ulla; Taavetti, Riikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2022.
- Järvenpää, Juuso: ”Oivallinen paisti hevosenlihasta”: Eläinsuojeluliike ja myötätuntoinen karnismi 1900-luvun taitteen Suomessa. *Trace: Journal for Human-Animal Studies*, vol 13. 2026. <https://trace.journal.fi/article/view/163124>.
- Kestere, Iveta, et al.: The New Soviet Man with a Female Body: Mother, Teacher, Tractor Driver. *Acta Paedagogica Vilnensia*, vol. 45, no. 45, 2020, pp. 59–109. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.45.6>.
- Kielitoimiston sanakirja*. Hakusana: Teuraspaino. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/teuraspaino>. [Haettu 25.3.2026]

- Kivimäki, Ville; Toivo, Raisa Maria: Kokemuksen historia. *Avaimia menneisyyteen. Opas historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Danielsbacka, Mirkka; Hannikainen, Matti O.; Tepora Tuomas. Gaudeamus, Helsinki. 2022.
- Kivilaakso, Katri; Pesonen, Pete; Taavetti, Riikka: Muistitiedon keruut, kerääjät ja osallisuus. *Muistitutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Savolainen, Ulla; Taavetti, Riikka. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2022.
- Korkmaz, Arda; Batur, Pinar: Peasant Women Have No Name: Tractors in Turkish Literature and Female Workers in Agriculture. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, vol. 52, 2024, pp. 53–72. <https://doi.org/10.21497/sefad.1453204>.
- Laitamäki, Johanna: Työhevosen merkityksen muutos Suomessa. *Laari 2009. Suomen maatalousmuseo Saran vuosikirja*. Toim. Iina Wahlström. Jyväskylä. 2011.
- Laari 2013. Suomen maatalousmuseo Saran vuosikirja*. Toim. Elsa Hietala. Saarijärvi. 2013.
- Laari 2024. Suomen maatalousmuseo Saran vuosikirja*. Toim. Elsa Hietala. 2024.
- LAB1100: *Nodegoat-alustan kotisivut*. <https://nodegoat.net/>. [Haettu 8.2.2026].
- Lerman, Nina E.; Oldenziel, Ruth; Mohun, Arwen P.: Introduction. *Interrogating Boundaries. Gender & Technology : A Reader*. Toim. Lerman, Nina E.; Oldenziel, Ruth; Mohun, Arwen P. Baltimore (MD): Johns Hopkins Univ. Press. Baltimore. 2003.
- Leinonen, Riitta-Marja: Ihmisen Ja Hevosen Suhteen Muuttuminen. *Suomen Maataloustieteellisen Seuran Tiedote*, no. 26, 2010, pp. 1–7. <https://doi.org/10.33354/smst.75707>.
- Leinonen, Riitta-Marja: Living with horses : horse agency in human-horse cohabitation in nineteenth-century Finnish swidden culture. *Shared lives of humans and animals : animal agency in the global North*. Toim. Räsänen, Tuomas; Syrjämaa, Taina. Oxford, Routledge. 2017.
- Leinonen, Riitta-Marja: Palvelijasta terapeutiksi : ihmisen ja hevosen suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa. Väitöskirja, Oulun Yliopisto. 2013a.
- Leinonen, Riitta-Marja: Suomenhevosen tarina – palvelijasta terapeutiksi. *Lectio praecursoria Oulun yliopistossa 6.9.2013. Elore*, vol. 20, no. 2, 2013b. <https://doi.org/10.30666/elore.79091>.
- Markkola, Pirjo: Pirtissä ja pellolla, kotona ja konttorissa. *Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*. Toim. Immonen, Kari. Keuruu 1994. 349–419.
- Markkola, Pirjo: Johdanto: Maatalous jälleenrakennuksesta EU-aikaan. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.

- Markkola, Pirjo, Östman, Ann-Catrin: Ei vain ahkeruudesta: naiset, työ ja tasa-arvo. *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi. Suomi kehityksen kiinniottajana*. Toim. Koponen, Juhani; Saaritsa, Sakari. Gaudeamus, Tallinna. 2019, 167–184.
- Meyer, Carrie A.: Farm Women and Gas Engines: The New Technology in the Barnyard. *Indiana Magazine of History*, vol. 114, no. 2, 2018, pp. 115–44.
<https://doi.org/10.2979/indimagahist.114.2.02>.
- Michelsen, Karl-Erik: Teknologia ja ajan henki. *Tieteessä tapahtuu*, 35, no 3. 2017.
<https://journal.fi/tt/article/view/63455>.
- Mikkola, Kati: Tulevaisuutta vastaan : uutuuksien vastustus, kansantiedon keruu ja kansakunnan rakentaminen. Lectio praecursoria Turun yliopistossa 12.12.2009. *Elore*. vol. 17–1/2010. http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_mikkola_1_10.pdf.
- Mohun, Arwen P.: Industrial genders: home/factory. *Gender & Technology : A Reader*. Toim. Lerman, Nina E.; Oldenziel, Ruth; Mohun, Arwen P. Baltimore (MD): Johns Hopkins Univ. Press. Baltimore. 2003.
- Männistö, Tiina: Marginaalista kajahtaa: sukupuolianaalalyysi teknologian historiassa. *Tekniikan Waiheita*, 24(1), pp. 5–15. 2005.
<https://journal.fi/tekniikanwaiheita/article/view/63795>.
- Männistö-Funk, Tiina: Museoiden merkitys tekniikan historian tutkimisessa. *Tekniikan Waiheita*, 35(1) 2017. <https://journal.fi/tekniikanwaiheita/article/view/82310>.
- Niemelä, Jari: Hevosista traktoreihin – lannasta väkilannoitteisiin. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki., 2004.
- Nikkilä, Eeva: Kotieläinten ruokinta, jalostus ja arvottaminen 1800-luvun lopun Suomessa. *Tunteva tuote : kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* Toim. Kaarlenkaski, Taija; Latva, Otto; Hakala, Outimaija. Vastapaino, 2022.
- Nizam Bilgiç, Derya; Jumppanen, Aapo; Suutari, Timo: Tractorization and social change: a comparative analysis of agricultural mechanization in Turkey and Finland. *7th Biennial Conference of the European Rural History Organisation [EURHO] 9.-12.9.2025*.
- Pini, Barbara: Farm Women: Driving Tractors and Negotiating Gender. *International Journal of Sociology of Agriculture and Food*, vol. 13, no. 1, 2005.
 doi:10.48416/ijfsaf.v13i1.313.
- Pitkänen, Kati: Suomalainen mökkikulttuuri. *Elossa – Luonto ja elävä kulttuuriperintö*. Toim. Kivilaakso, Aura; Marsio, Leena. Museovirasto, Helsinki, 2017. 34–42.

- <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/julkaisut/elossa-luonto-ja-el%C3%A4v%C3%A4-kulttuuriperint%C3%B6>.
- Pitkänen, Kati; Tuulentie, Seija: Paikallisia ja ulkopuolisia – vapaa-ajan asumisen maaseutu. *Maaseutututkimus*, 22(2), 3–4. 2014.
<https://journal.fi/maaseutututkimus/article/view/144156>.
- Pulkkinen, Jorma: AIV-menetelmä – suomalainen teknologinen järjestelmä. *Tekniikan Waiheita*, 29(1), 5–18. 2011. <https://journal.fi/tekniikanwaiheita/article/view/63984>.
- Rahkola, Janne: *Traktorit Lapin läänissä vuosina 1950–1970*. Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. 2014.
- Ranta, Sirkka-Liisa: *Naisten työt : pitkiä päiviä, arkisia askareita*. Karisto, 2012.
- Rasila, Viljo: Yleiskatsaus Suomen maatalouden historiaan – esihistoriasta EU-aikaan. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Roiko-Jokela, Heikki: Asutustoiminnalla sodasta arkeen. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Rossi, Leena: Miljoonamoottori ja miljoonavaunu. Toimitusjohtajan statusesineet esimerkkeinä tietämisen ja tekemisen tuottamasta omistajuudesta. *Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa*. Toim. Mäkikalli, Maija; Laitinen, Riitta. Historiallinen Arkisto 130. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2010.
- Sahrakorpi, Tiia: Dissent, humour, and acceptance: exploring rural emotions about technological change in England and Finland, 1890s–1920s. *Agricultural history review* 2023.
- Saugeres, Lise: Of Tractors and Men: Masculinity, Technology and Power in a French Farming Community. *Sociologia Ruralis*, vol. 42, no. 2, 2002, pp. 143–59.
<https://doi.org/10.1111/1467-9523.00207>.
- Schuurman, Nora: Horses as Co-Constructors of Knowledge in Contemporary Finnish Equestrian Culture. *Shared lives of humans and animals : animal agency in the global North*. Toim. Räsänen, Tuomas; Syrjämaa, Taina. Oxford, Routledge. 2017.
- Schuurman, Nora; Laurén, Kirsi: Eläimen kuoleman kohtaaminen perheessä. *Thanatos* 5, 1/2016.
https://thanatosjournal.files.wordpress.com/2016/6/schuurman_ja_lauren_elaimen1.pdf.

- Seppälä, Janne: Traktoreiden kansanomaisista nimityksistä. *Laari 2007. Suomen maatalousmuseo Saran vuosikirja*. Toim. Iina Wahlström. Loimaa 2008.
- Siiskonen, Pirjo: Maatila yrityksenä ja viljelijäperheen kotina. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Silvasti, Tiina: Isäntänä nainen. Sukupuolisidonnaisen työnjaon yhteen suuntaan läpäisevät rajat. *NAISTUTKIMUS*, 4/2001.
https://www.researchgate.net/publication/305267981_Isantana_nainen_Sukupuolisidonnaisen_tyonjaon_yhteen_suuntaan_lapaisevat_rajat.
- Silvasti, Tiina: Maataloudesta luopuneet. *Eriarvoisuuden rakenteet : haurastuvat työmarkkinat Suomessa*. Toim. Silvasti, Tiina; Lempiäinen, Kirsti. Vastapaino. Tampere. 2014.
- Silvasti, Tiina: Talonpoikainen elämäntapa ja kolme kulttuurista mallia. *Kirjoituksia maan sydämeltä : tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon*. Toim: Nirkko, Juha; Kari Mikko Vesala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004a.
- Silvasti, Tiina: Sukutila – kahle vai paalujuuri? *Kirjoituksia maan sydämeltä : tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon*. Toim: Nirkko, Juha; Kari Mikko Vesala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004b.
- Sireni, Maarit: Siinä sivussa syntyivät lapset – maatilan emännöisyys. *Kirjoituksia maan sydämeltä : tutkimusnäkökulmia maanviljelijöiden kilpakeruuaineistoon*. Toim: Nirkko, Juha; Kari Mikko Vesala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Suominen, Jaakko: Opitun ja aistien varassa : työn arjen teknologinen muutos. *Miten Suomesta tuli tekniikan maa*. Toim. Männistö-Funk, Tiina, ja Petri Juuti. Helsinki: Tekniikan museo. Helsinki. 2017.
- Suominen, Jaako: Koneen tuoksu. Tietotekniikan kulttuurihistoriaa haistelemassa. *Tekniikan Waiheita* 4/11. 2011. <https://journal.fi/tekniikanwaiheita/article/view/64009>.
- Sudavtsov, N. D.: Women Tractor Drivers of the USSR during the Great Patriotic War. *Гуманитарные и Юридические Исследования*, vol. 9, no. 4, 2023, pp. 591–97.
<https://doi.org/10.37493/2409-1030.2022.4.9>.
- The Tractor*. Frielich Tractor Museum:in kotisivut. <https://www.froelichtractor.com/the-tractor.html>. [Haettu 25.3.2026]
- Vahtikari, Tanja; Männistö-Funk, Tiina; Laine, Silja: Valokuvan käytön ja tulkinnan menetelmät historiantutkimuksessa. *Avaimia menneisyyteen. Opas*

- historiantutkimuksen menetelmiin*. Toim. Danielsbacka, Mirkka; Hannikainen, Matti O.; Tepora Tuomas. Gaudeamus, Helsinki. 2022.
- Vanha-Similä, Maria: Työjuhdata kilpaurheilijaksi. Kansallishevosen vaiheita. *Sananjalka*, 49(1), 118–140. 2007. <https://doi.org/10.30673/sja.86677>.
- Vihinen, Hilikka: Maatalouden rakennemuutos. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004a.
- Vihinen, Hilikka: Maaseudun muutos. *Suomen maatalouden historia 3. Suurten muutosten aika: jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Markkola, Pirjo. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004b.
- Vihola, Teppo: Maatalouden rakennemuutokset itsenäisessä Suomessa. *Suomen maatalouden historia 2. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Peltonen, Matti. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.
- Östman, Ann-Catrin: Mekanisoinnin ensimmäinen aalto. *Suomen maatalouden historia 2. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*. Toim. Peltonen, Matti. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 2004.

Liitteet

Liite 1. Keruukutsu

Traktorini

Traktorimuistokysely 2007
Suomen maatalousmuseo Sarka

Traktorimuistokysely 2007

Suomen maatalousmuseo Sarka

Suomen maatalousmuseo Sarka ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkisto käynnistävät muistitiedon keruun, jonka tarkoituksena on saada talteen koneellisen maatalouden historiaa yksilön näkökulmasta.

Keruussa kootaan traktoreihin liittyviä muistoja, kokemuksia ja tarinoita sekä valokuvia.

Kerro tosipohjainen kertomuksesi traktoreista ja niillä työskentelystä. Kerro tapahtumista, kokemuksista ja omista muistoistasi. Voit kirjoittaa lapsuusajasta tai nykypäivästä, erikoisesta sattumuksesta tai arkisesta työstä. Kerro isännän aherruksesta tai kaupunkilaisserkun ensikosketuksesta traktoriin. Kerrottavaa löytyy vaikka et omaa traktoria omistaisikaan.

Kirjoita vapaamuotoisesti annettujen teemojen pohjalta itsellesi sopivalla tyyllillä. Kiitos vastauksestasi!

1. Ensimmäinen traktorini

- Mikä oli ensimmäinen traktorisi? Milloin, miksi ja mistä se hankittiin? Mitä työkoneita samalla hankittiin?
- Millä perusteella traktori valittiin? Tehtiinkö vertailuja vai otettiin se mitä oli saatavilla?
- Miltä ensimmäisen traktorin hankinta tuntui? Millaisella traktorilla opettelit traktorihommia? Osallistuitko myyjien traktori-kursseille? Millaisia ne olivat?
- Kuinka kauan ensimmäinen traktori oli käytössä? Milloin ja miksi siitä luovuttiin vai hankittiinko rinnalle uusia koneita? Mikä kone korvasi tai hankittiin ensimmäisen traktorin rinnalle? Onko myöhemmiltä traktoreilta vaadittu samoja vai eri ominaisuuksia kuin ensimmäiseltä?

2. Hevonen lähti, traktori tuli

- Millainen oli talon hevoskanta silloin, kun traktori hankittiin? Luovuttiinko hevosista traktorin hankinnan yhteydessä vai käytettiinkö hevosta ja traktoria rinnan? Miten pitkään?
- Milloin traktori tuli taloon? Minkälainen se oli?
- Miten traktorilla työskentely erosi hevosen kanssa työskentelystä? Miksi päätettiin vaihtaa traktoriin? Olitko innokas vai vastahakoinen muutoksen suhteen?
- Muutettiinko hevosvetoisia työkaluja traktorivetoiseksi? Mitä? Miten? Kuka teki muutostyöt?
- Miltä hevosesta luopuminen tuntui? Millainen oli päivä, jolloin hevonen laitettiin ”korkealaitaiseen”?

3. Elämäni traktorit

- Ovatko kaikki traktorisi olleet samaa merkkiä? Miksi? Miten päädyit juuri kyseiseen merkkiin? Oletko välillä vaihtanut merkkiä? Miksi?
- Kuinka monta traktoria olet omistanut ja milloin ne on hankittu? Milloin on ollut aika vaihtaa traktoria tai hankkia rinnalle uusi?
- Mikä traktori (oma tai elämän varrella tavattu) on tehnyt suurimman vaikutuksen tai jäänyt parhaiten mieleen? Miksi?
- Mitä traktoria et käyttäisi mistään hinnasta? Miksi?
- Mitä kaikkia töitä, erikoisiakin, traktorilla on tehty?

Kirjoitusohjeet

- Kirjoita vastauksesi valkoiselle A4-arkille vain paperin toiselle puolelle. Älä käytä tarroja, teippejä tai niittejä.
- Kirjoita erilliselle paperille taustatietosi: nimi, osoite, puhelinnumero; koulutus ja ammatti (myös entiset); syntymäaika ja -paikka sekä allekirjoitettu suostumuksesi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimelläsi tutkimuskäyttöön.
- Lähetä vastauksesi 31.3.2008 mennessä osoitteeseen Suomen maatalousmuseo Sarka, Vanhankirkontie 383, 32200 Loimaa tai sähköpostitse osoitteeseen iina.wahlstrom@sarka.fi. Kuoreen tai viestin aihekenttään tunnus ”Traktori”. Vastaajille jaetaan kirjapalkintoja.

Kirjoitusten käyttö

Kaikki vastaukset tekijätietoineen tallennetaan Suomen maatalousmuseo Saran arkistoon ja kopiot niistä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon. Kirjoitukset ovat tutkijoiden käytettävissä kyseisissä arkistoissa niiden käyttösääntöjen mukaisesti. Suomen maatalousmuseolla on oikeus julkaista aineistoa omissa julkaisuissaan, näyttelyissään sekä mahdollisessa kokoomateoksessa.

Valokuvien keruu

- Jos liität vastaukseesi valokuvia, merkitse niiden yhteyteen selvästi, pitääkö kuvat tai negatiivit palauttaa vai ei.
- Kirjoita jokaisesta kuvasta mahdollisimman tarkat tiedot erilliselle paperille (ei kuviin). Tärkeimmät tiedot ovat kuvausaika ja -paikka, kuvan aihe, kuvatut henkilöt sekä kuvaaja.
- Älä kiinnitä kuvia mihinkään, taitettu valkoinen paperi tai puhdas kirjekuori on hyvä suoja; älä myöskään revi valokuvia irti vaan lähetä valmiit albumit tai albumilehdet sellaisenaan. Lähetä myös negatiivit (kokonaisina negatiiviliuskoina) mikäli ne ovat käytössäsi. Kysy lisätietoja tarvittaessa keruun järjestäjiltä.
- Jos kuva-aineisto on jo digitaalisessa muodossa, lähetä kuvatiedostot, älä niiden tulosteita.

Valokuvien käyttö

Kuvat tai niistä otettavat kopiot tallennetaan Suomen maatalousmuseo Sarkaan. Suomen maatalousmuseolla on oikeus käyttää kuvamateriaalia näyttely-, julkaisu- ja tiedotustoiminnassaan, julkaista kuvat Museot Online -hakuportaalissa sekä saattaa kuvia mm. muiden museoiden käyttöön arkiston käyttösääntöjen mukaisesti.

Järjestäjät pidättävät oikeuden tehdä kuvista katselukopiot Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon.

Lisätietoja ja ohjeita:

Suomen maatalousmuseo Sarka

Iina Wahlström
iina.wahlstrom@sarka.fi
puh. (02) 7637 7016

www.sarka.fi

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Kansanrunousarkisto
keruu@finlit.fi, puh. 0201 131 240

Kansanrunousarkiston kuva-arkisto
puh. 0201 131 286